

Havenmonitor 2009

De economische betekenis van Nederlandse zeehavens

Mei-2011

Opgesteld voor: Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Opgesteld door: Erasmus Universiteit Rotterdam (RHV BV)

Onderzoekers

Michiel Nijdam

Larissa van der Lugt

Dorus Bakker

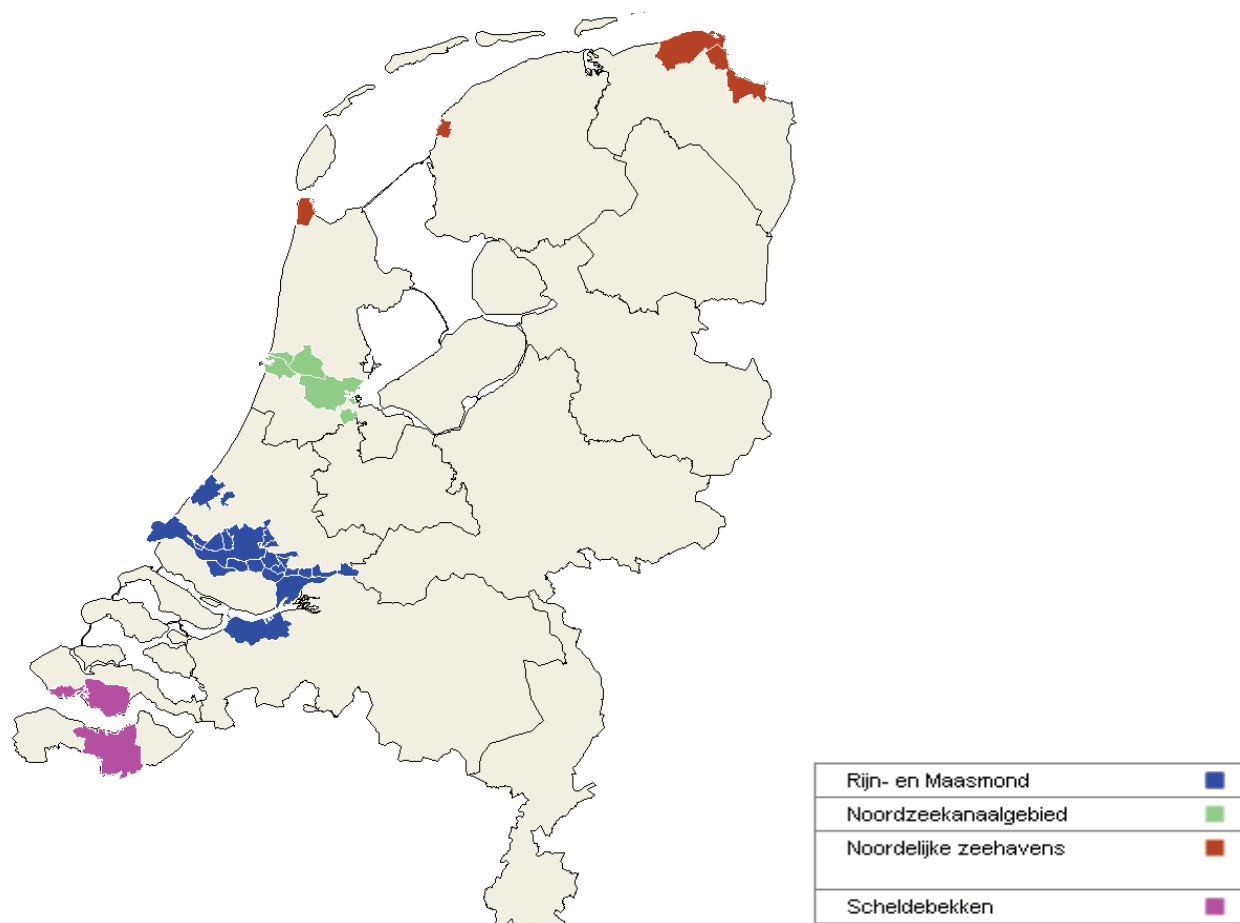
Inhoudsopgave

1	DE NEDERLANDSE ZEEHAVENS.....	3
1.1	Overzicht ontwikkelingen	6
2	ECONOMISCHE BETEKENIS NEDERLANDSE ZEEHAVENS	13
2.1	Aanpassingen in 2009	13
2.2	Economische betekenis Nederlandse zeehavens	14
	ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN 2002-2009	15
2.3	Economische betekenis per zeehaven (direct & indirect)	16
2.4	Economische betekenis per sector.....	18
2.5	Private investeringen in Nederlandse Zeehavens	19
3	ECONOMISCHE ONTWIKKELING PER ZEEHAVEN EN SECTOR.....	21
3.1	Economische indicatoren per zeehaven per sector (direct)	38
	WERKGELEGENHEID.....	39
	TOEGEVOEGDE WAARDE	70
	BEDRIJFSVESTIGINGEN.....	101
3.2	Economische indicatoren per zeehaven (indirect).....	126
3.3	Private investeringen per zeehavengebied	131
BIJLAGE 1	GEHANTEERDE DEFINITIES EN ONDERZOEKSMETHODE	133
BIJLAGE 2	OVERZICHT ZEEHAVENGERELATEERDE ACTIVITEITEN	151

1 De Nederlandse Zeehavens

Deze havenmonitor geeft inzicht in de economische ontwikkeling van de Nederlandse Zeehavens. Figuur 1 geeft weer welke gebieden tot de Nederlandse zeehavens worden gerekend. In Tabel 2-1, op de volgende pagina, staat weergegeven welke zeehavens en zeehavengemeenten worden onderscheiden.

Figuur 1: Zeehavengerelateerde gebieden in Nederland

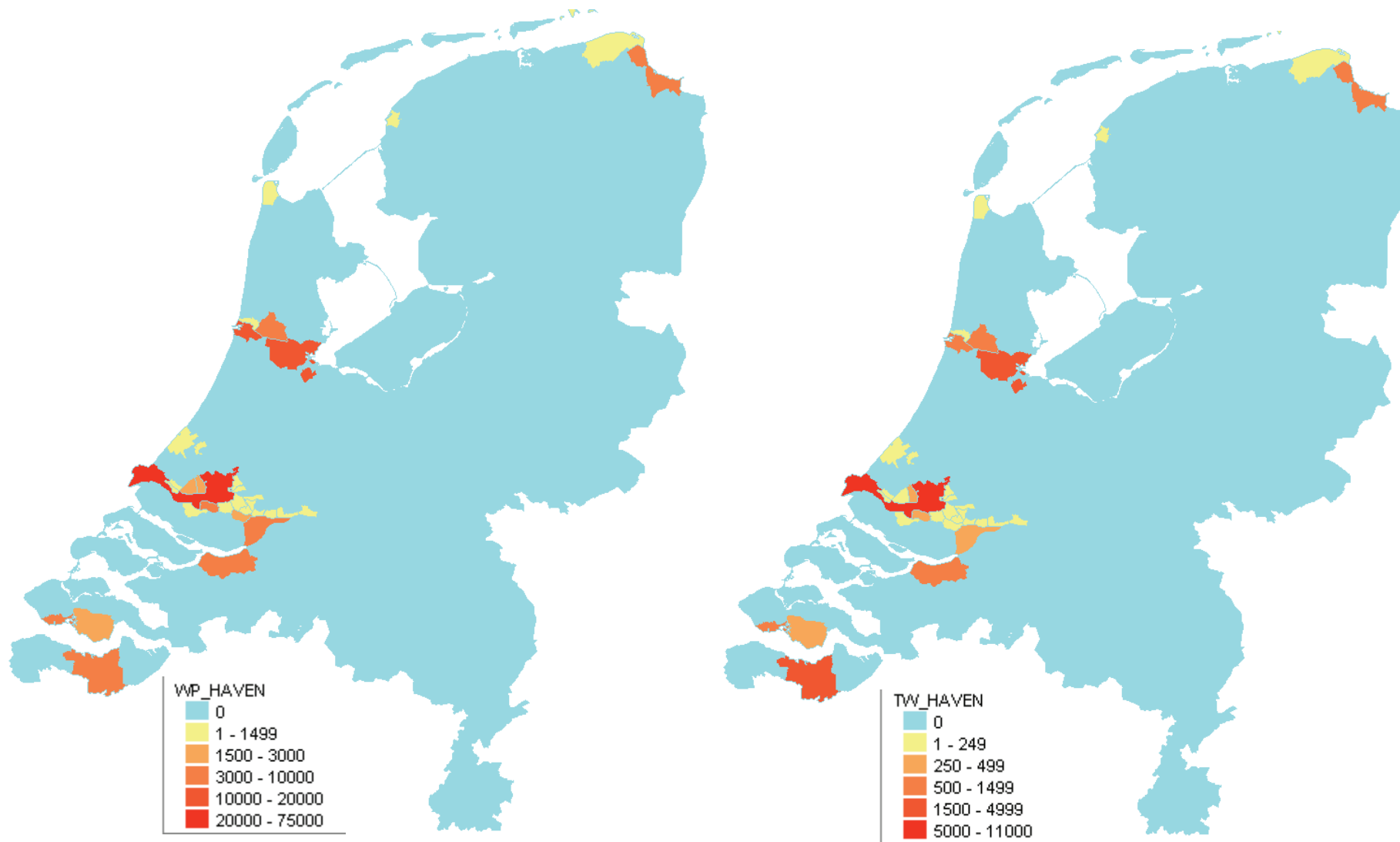

Tabel 1: Zeehavengebieden, zeehavens en zeehavengemeenten

Noordelijke Zeehavens		Noordzeekanaalgebied		Rijn- en Maasmond		Waarvan R'dam-Rijnmond		Scheldebekken	
Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente
Delfzijl	Delfzijl	Amsterdam	Amsterdam	Dordrecht	Dordrecht	Rotterdam	Rotterdam	Vlissingen	Vlissingen
Eemshaven	Eemsmond	Beverwijk	Beverwijk	Moerdijk	Moerdijk	Schiedam	Schiedam	Borsele	Borsele
Harlingen	Harlingen	Velsen/ IJmuiden	Velsen/ IJmuiden	Scheveningen	Den Haag	Vlaardingen	Vlaardingen	Terneuzen	Terneuzen
Den Helder	Den Helder	Zaanstad	Zaanstad	Drechtsteden	Alblasserdam*	Maassluis	Maassluis		
				(excl. Dordrecht)	Gorinchem*	Overig Rijnmond	Albrandswaard (Rhoon)*		
					Hardinxveld- Giessendam*		Barendrecht*		
					Hendrik-Ido- Ambacht*		Capelle aan den IJssel*		
					Nieuw- Lekkerland*		Krimpen aan den IJssel*		
					Papendrecht*		Ridderkerk*		
					Sliedrecht*		Rozenburg		
					Zwijndrecht*		Spijkenisse*		

* Specifieke afbakening op basis van postcodes

Figuur 2: Werkzame Personen (links) en Toegevoegde Waarde (rechts, x mln. euro) per zeehavengemeente

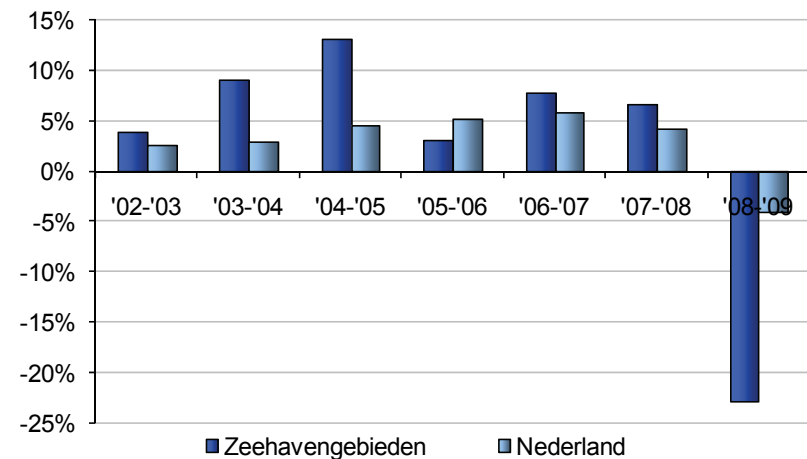

1.1 Overzicht ontwikkelingen

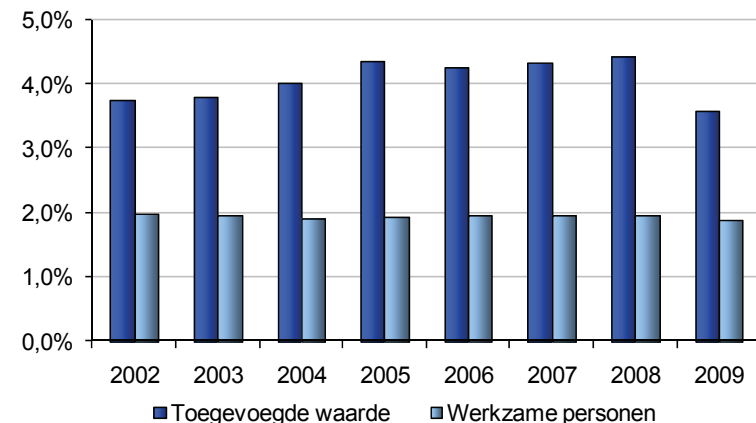
Het jaar 2009 was het jaar waarin de economische crisis die in 2008 begon zich volledig ontwikkelde. De Nederlandse zeehavens hebben hier ook duidelijk de effecten van gemerkt. In veel sectoren liep de vraag sterk terug en daarmee de omzet. De gevolgen zijn te zien in een teruglopend werknemersaantal, en vooral in een lagere toegevoegde waarde. Opvallend is dat de afname van het aantal arbeidsplaatsen vooral in de transportsectoren plaatsvindt. In de havengerelateerde industrie bleef het aantal werknemers veelal op peil. De toegevoegde waarde in deze industrieën is echter duidelijk gedaald. Met name het exploitatieoverschot in de aardolie- en chemische industrie was in 2009 aanzienlijk lager dan in voorgaande jaren.

Het aantal direct aan de zeehavens gerelateerde arbeidsplaatsen nam af met 4,3% tot 163.387. Dat is 1,9% van de totale Nederlandse arbeidsmarkt. De directe toegevoegde waarde geproduceerd in de zeehavens is in 2009 afgenomen met 22,7% tot 20,5 miljard euro. Dat is 3,6% van de Nederlandse economie. De toegevoegde waarde in de havens is duidelijk sterker gedaald dan in de rest van de economie. Dit wordt veroorzaakt doordat de sectoren transport en (petro)chemische industrie sterk beïnvloed worden door de conjunctuur. In voorgaande jaren steeg de toegevoegde waarde in de havens juist sneller dan in de rest van de economie. Het aandeel dat de zeehavens uitmaken van de Nederlandse economie is afgenomen. De toegevoegde waarde laat een duidelijke daling zien, het aandeel van de arbeidsmarkt dat onderdeel is van de haven daalde licht. De totale bijdrage van de zeehavens, direct en indirect, aan de Nederlandse economie bedroeg 32,4 miljard euro. Dat is 5,7% van de Nederlandse economie.

Procentuele verandering toegevoegde waarde

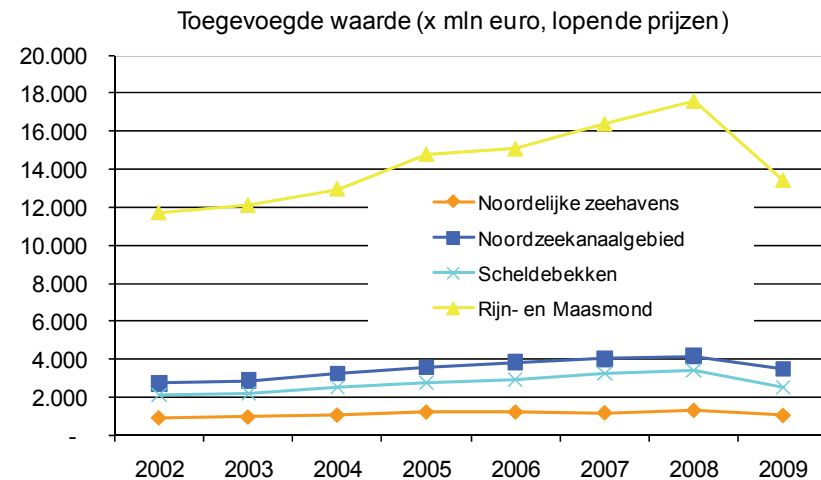
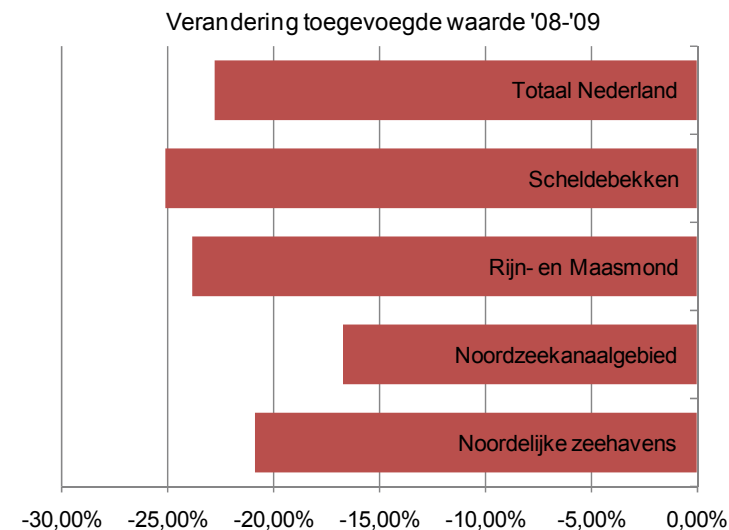
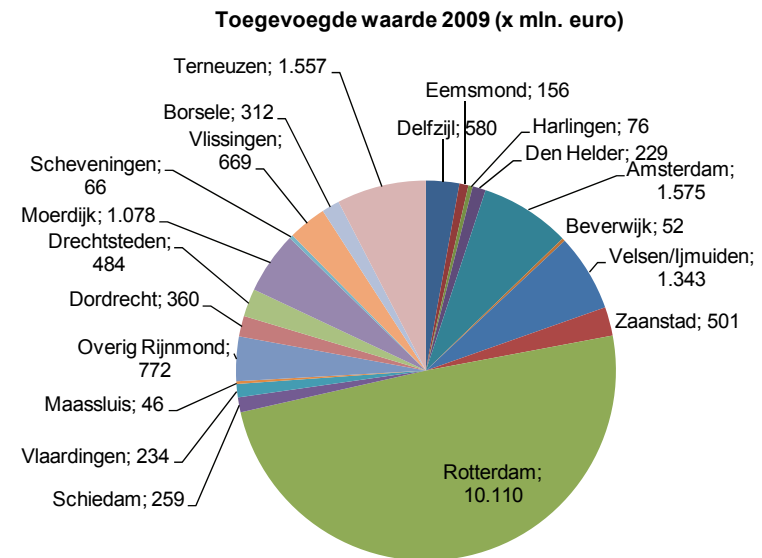

Direct % van de havens in de NL economie

Ontwikkelingen directe toegevoegde waarde

De directe toegevoegde waarde geeft in geld uitgedrukt weer welke prestatie er is geleverd in de zeehavens. Ongeveer de helft van de toegevoegde waarde in alle zeehavens wordt gecreëerd in het Rotterdamse havengebied, ruim 10 miljard euro. De havengebieden van Amsterdam en Terneuzen zijn na Rotterdam de twee havengemeenten met de meeste toegevoegde waarde, ruim anderhalf miljard euro per gemeente. Over de hele linie is de toegevoegde waarde afgenomen ten opzichte van 2008. Gemiddeld is er 22,7% minder geproduceerd. De afname is in het Scheldebekken en de Rijn- en Maasmond het sterkst. De voornaamste oorzaak daarvoor is het relatieve belang van de chemische industrie in Terneuzen en de aardolieverwerking in Rotterdam, juist deze industrieën hebben in Nederland de grootste afname in productiviteit laten zien. De ontwikkeling van 2002 tot en met 2009 laat zien dat de stijgende trend in alle havengebieden niet is voortgezet. De toegevoegde waarde in 2009 is vergelijkbaar met die in 2004. De afname in toegevoegde waarde wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere exploitatieresultaten. Wanneer de marktvraag toeneemt zal dit resultaat ook weer snel toenemen. Het is daarom te verwachten dat het toegevoegde waarde niveau bij een aantrekkende economie weer snel op het peil van 2008 zal zijn.

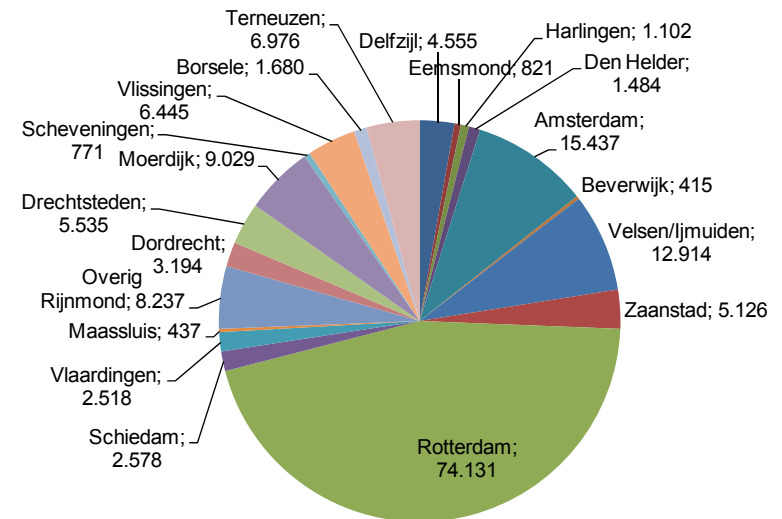

Ontwikkelingen arbeid

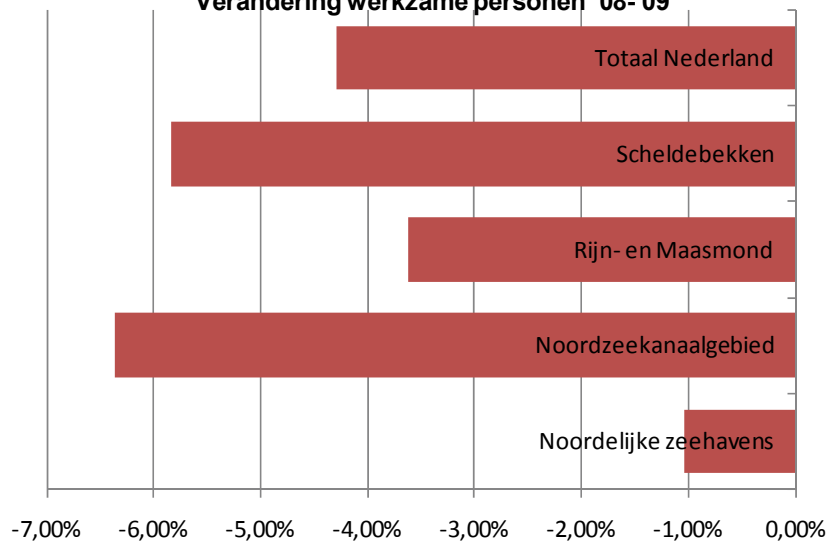
In de meeste havens is het aantal werkzame personen verminderd. Gemiddeld over alle Nederlandse zeehavens is de werkgelegenheid afgenomen met 4,28% ten opzichte van 2008. De meeste mensen werkten in Rotterdam, ruim 74.000 personen. De tweede haven in termen van werkgelegenheid is Amsterdam met ruim 15.000 werkzame personen. De afname van de werkgelegenheid is in bijna alle havens merkbaar, alleen in Eemshaven en Harlingen nam het aantal werknemers duidelijk toe. In de Drechtsteden en Moerdijk bleef het aantal werknemers vrijwel gelijk.

Hoewel er tussen de havengemeenten onderling grote verschillen zijn is het totaal aantal werknemers in de Nederlandse zeehavens in de periode 2002-2009 nauwelijks veranderd. Per saldo is de werkgelegenheid in die periode met 0,4% afgenomen.

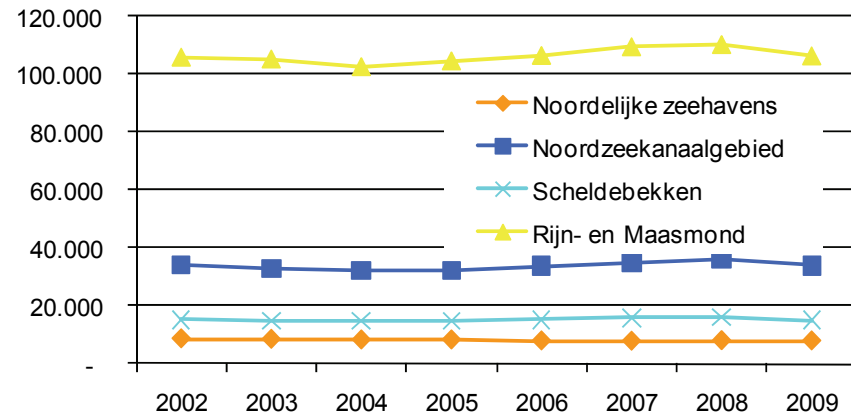
Werkzame personen 2009

Verandering werkzame personen '08-'09

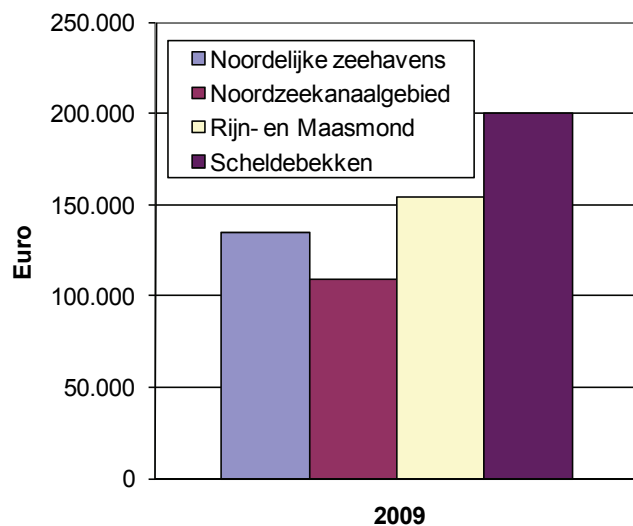
Werkzame personen

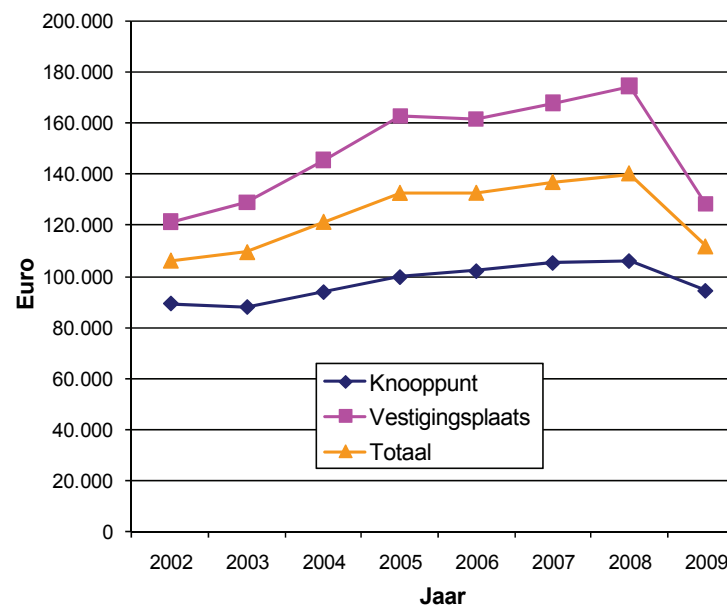
Productiviteit

De productiviteit geeft inzicht in de verhouding tussen het aantal werknemers en de toegevoegde waarde die gecreëerd wordt door deze werknemers. De combinatie van een redelijk op peil blijvend aantal werknemers en een afnemende productie zorgde in 2009 voor een duidelijke afname van de productiviteit per werknemer in de havengebieden. Onderstaande grafieken geven de ontwikkeling in de toegevoegde waarde per persoon weer in de twee hoofdsectoren, knooppunt (transport en overslag) en vestigingsplaats (industrie en handel). Over de periode 2002-2008 is in beide categorieën de toegevoegde waarde sterker toegenomen dan het aantal werkzame personen, resulterend in een productiviteitsstijging. Het crisisjaar 2009 heeft echter gezorgd voor een sterke reducering van de productiviteit. In de industrie was de teruggang in productiviteit groter dan in het transport. Per zeehavengebied zijn er duidelijk waarneembare verschillen. De gebieden met de meeste kapitaalintensieve bedrijven, vooral industrie en grootschalige overslag, hebben een hogere toegevoegde waarde per persoon. De Zeeuwse havens hebben duidelijk de hoogste productiviteit per persoon.

Productiviteit per persoon in locatiegebonden activiteiten (euro)

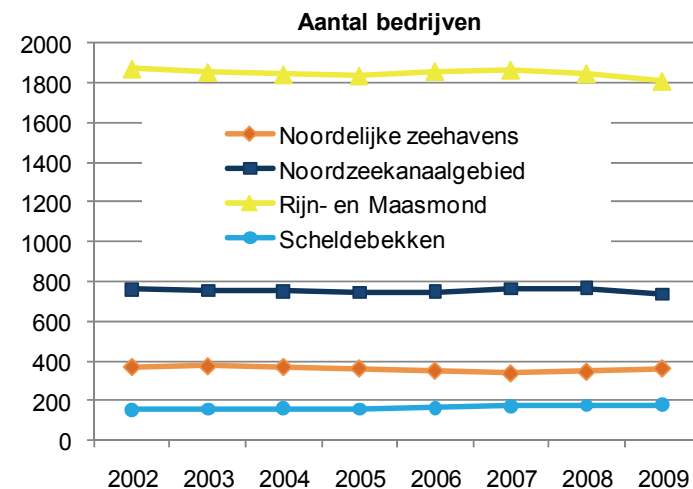
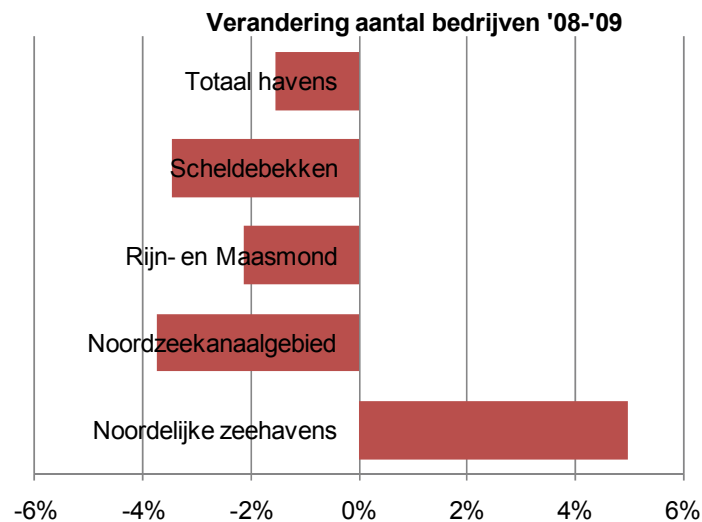
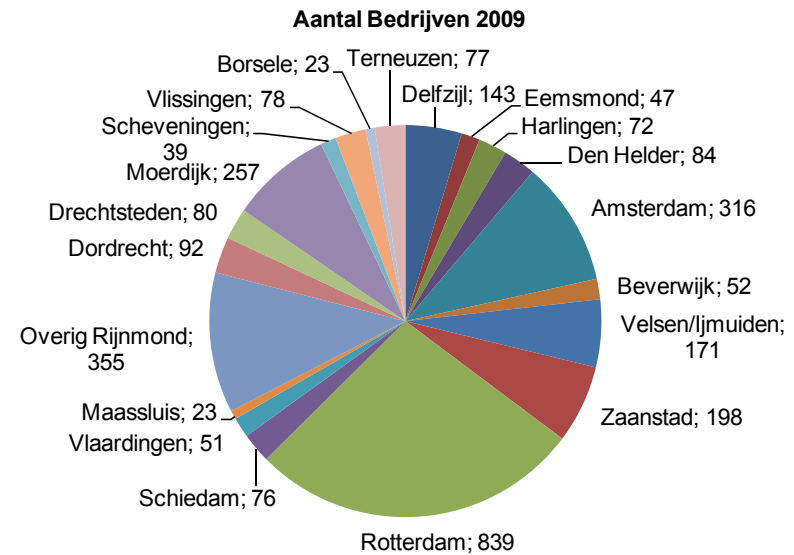
Toegevoegde waarde per persoon (euro, prijzen 2002),

Bedrijfsvestigingen

Het aantal bedrijfsvestiging in de verschillende havens laat meer spreiding zien dan het aantal werknemers en de toegevoegde waarde. Dit illustreert dat de grotere havens ook de grotere bedrijven binnen hun grenzen hebben. Vooral havens met veel productiebedrijven, zoals Rotterdam en Terneuzen hebben relatief minder maar grotere bedrijven binnen hun grenzen. Gemiddeld hadden de bedrijven 40 werknemers en een toegevoegde waarde van 5,8 miljoen euro.

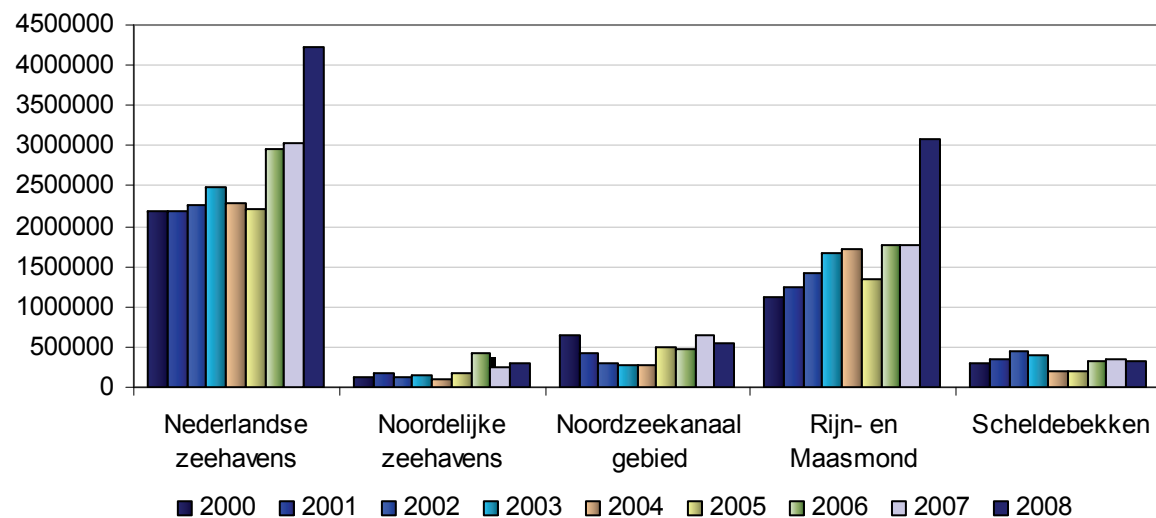
Het aantal bedrijven in de Nederlandse havens blijft tamelijk stabiele over de jaren, er is wel een licht dalende trend te zien. In 2009 waren er 2% minder bedrijven dan in 2002. Over de gehele periode 2002-2009 is alleen in het Scheldebekken het aantal bedrijven toegenomen. Alleen de Noordelijke zeehavens hebben een toename van het aantal bedrijfsvestigingen laten zien in 2009.

Investerings

De investeringen in de Nederlandse havengebieden zijn weergegeven in onderstaande grafiek. Met name de investeringen in Rijn- en Maasmond zijn zeer sterk toegenomen in 2008. Dit komt voornamelijk door grote investeringen in de zeevaart en de industrie. Voor de overige havengebieden is het investeringsniveau vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Private investeringen (X1000 euro, lopende prijzen)

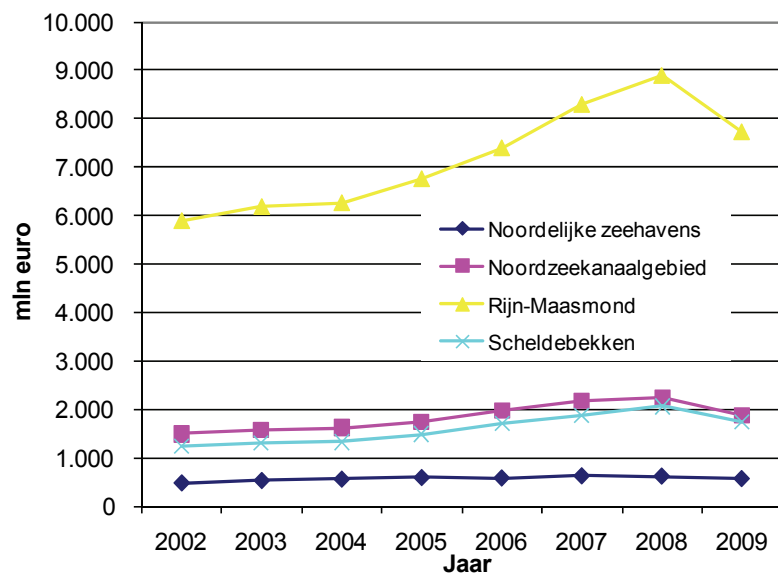

Indirecte effecten

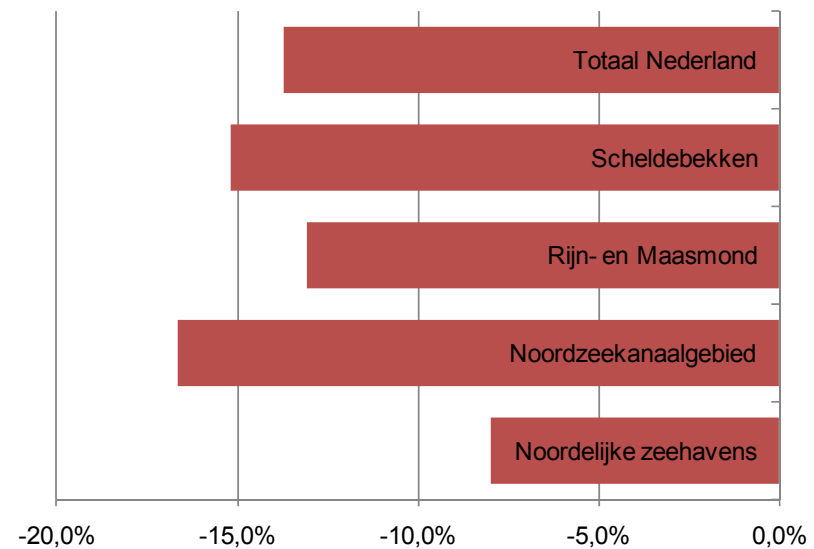
De bedrijven die gevestigd zijn in de Nederlandse zeehavens kopen ook veel producten en diensten elders in Nederland in, dit veroorzaakt een indirect effect. Door de aanwezigheid van de zeehavens is er ook elders in Nederland werkgelegenheid en wordt er toegevoegde waarde gecreëerd. De omvang hiervan wordt weergegeven in onderstaande grafieken. De omvang van de indirecte effecten heeft een rechtstreeks verband met de ontwikkeling van de toegevoegde waarde in de havens. Als er minder wordt geproduceerd wordt er ook minder ingekocht. De indirecte toegevoegde waarde is minder afgenomen dan de directe; -13,7% ten opzichte van -22,7%.

De indirecte toegevoegde waarde, gerelateerd aan de zeehavens, bedroeg in 2009 bijna 12 miljard euro. Het aantal indirecte werkzame personen bedroeg 108.617. Gemiddeld zorgen de activiteiten in de zeehavens voor een extra economisch effect ter grootte van 58% van de directe toegevoegde waarde.

Indirecte toegevoegde waarde (mln euro, lopende prijzen)

Verandering in directe toegevoegde waarde '08-'09

2 Economische betekenis Nederlandse zeehavens

In dit en het volgende hoofdstuk wordt gedetailleerd weergegeven hoe de economische betekenis van de Nederlandse zeehavens zich ontwikkelt heeft van 2002 tot en met 2009. Deze berekeningen worden elk jaar uitgevoerd volgens dezelfde methode. Door ontwikkelingen in de verzameling en verkrijgbaarheid van data zijn in de loop der jaren aanpassingen aangebracht in de berekening. Na elke herziening worden de voorgaande jaren herberekend, zodat altijd een consistente tijdreeks ontstaat. Met het verschijnen van een nieuwe havenmonitor komen eerdere versies te vervallen.

2.1 Aanpassingen in 2009

Bij het samenstellen van deze havenmonitor zijn enkele veranderingen doorgevoerd in de methode van de havenmonitor. Het betreft de volgende aanpassingen:

Gerelateerd aan de overgang van sbi'93 naar sbi'08 in alle statistieken zijn ook de bedrijven in de havens opnieuw ingedeeld in bedrijfsklassen. Hierdoor zijn een aantal bedrijven in een andere categorie ingedeeld, in de meeste gevallen betreft het een verschuiving tussen 'opslag / overslag' en 'dienstverlening aan het vervoer'.

Verder is een aangepaste berekening van de toegevoegde waarde in de dienstverlening aan het vervoer toegepast. Ten opzichte van eerdere jaren zijn de dienstverlening, opslag en overslag opnieuw gewaardeerd. Het resultaat is een lagere inschatting van de toegevoegde waarde, die meer in lijn is met de publicaties van het CBS over deze bedrijfstakken.

Tenslotte heeft een herziening van regionale verschillen in productiviteit plaatsgevonden. Op basis van de regionale rekeningen van het CBS zijn, voor die industrieën waar dat mogelijk is, de productiviteitsverschillen per regio aangepast. De belangrijkste effecten zijn dat de waardering van de toegevoegde waarde in de aardolie en chemische industrie in Rotterdam hoger is dan voorgaande jaren en dat de inschatting van de toegevoegde waarde van de chemische industrie in Terneuzen aanzienlijk lager is.

Een uitgebreidere toelichting op de aanpassingen is te vinden in bijlage 1.

2.2 Economische betekenis Nederlandse zeehavens

Tabel 2-1: Zeehavengerelateerde werkgelegenheid in Nederland in 2009

	Werkgelegenheid (in werkzame personen)
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	122.480
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	40.907
Directe werkgelegenheid zeehavengebieden	163.387
In % van totaal in Nederland	1,9%
Indirecte werkgelegenheid	108.617
In % van totaal in Nederland	1,3%
Totale werkgelegenheid zeehavengerelateerde activiteiten	272.041
In % van totaal in Nederland	3,2%
Werkzame personen Nederland	8.630.000

Bron: EUR obv LISA¹ en CBS data

Tabel 2-2: Zeehavengerelateerde toegevoegde waarde in Nederland in 2009 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde waarde (in mrd Euro, in lopende prijzen, bruto tegen factorkosten)
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	17,9
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	2,6
Directe toegevoegde waarde zeehavengebieden	20,5
In % van totaal in Nederland	3,6%
Indirecte toegevoegde waarde	11,9
In % van totaal in Nederland	2,1%
Totale toegevoegde waarde zeehavengerelateerde activiteiten	32,4
In % van totaal in Nederland	5,7%
Bruto binnenlands product	572,0

Bron: EUR obv LISA en CBS data

¹ Landelijk Informatiesysteem voor Arbeidsplaatsen en Vestigingen

Economische ontwikkelingen 2002-2009

Tabel 2-3: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde werkgelegenheid in 2002-2009

	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	125.105	122.550	121.310	121.447	122.351	123.604	124.604	122.480
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	38.977	39.394	36.397	39.009	41.209	44.579	46.100	40.906
Directe werkgelegenheid zeehavengebieden	164.083	161.945	157.707	160.456	163.560	168.183	170.704	163.387
In % van totaal in Nederland	2,0%	2,0%	1,9%	1,9%	1,9%	2,0%	2,0%	1,9%
Indirecte werkgelegenheid	104.275	103.743	103.466	105.582	111.550	121.571	117.314	108.617
In % van totaal in Nederland	1,3%	1,3%	1,3%	1,3%	1,3%	1,4%	1,3%	1,3%
Totale werkgelegenheid zeehavengerelateerde activiteiten	268.358	265.688	261.173	266.038	275.109	289.754	288.018	272.003
In % van totaal in Nederland	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%	3,3%	3,4%	3,3%	3,2%
Werkzame personen in Nederland	8.324.000	8.283.000	8.211.000	8.252.000	8.392.000	8.606.000	8.731.000	8.630.000

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 2-4: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde toegevoegde waarde in 2002-2009 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde waarde (in mrd euro, lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	15,3	15,9	17,7	20,1	20,6	22,1	23,5	17,9
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	2,2	2,2	2,1	2,2	2,5	2,8	3,0	2,6
Directe toegevoegde waarde zeehavengebieden	17,5	18,1	19,8	22,4	23,0	24,8	26,5	20,5
In % van totaal in Nederland	3,8%	3,8%	4,0%	4,4%	4,3%	4,3%	4,4%	3,6%
Indirecte toegevoegde waarde	9,1	9,6	9,8	10,6	11,7	13,0	13,8	11,9
In % van totaal in Nederland	2,0%	2,0%	2,0%	2,1%	2,2%	2,3%	2,3%	2,1%
Totale toegevoegde waarde zeehavengerelateerde activiteiten	26,6	27,7	29,5	32,9	34,7	37,8	40,3	32,4
In % van totaal in Nederland	5,7%	5,8%	6,0%	6,4%	6,4%	6,6%	6,8%	5,7%
Bruto binnenlands product	465,2	476,9	491,2	513,4	540,2	571,8	596,2	572,0

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 2-5: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen in 2002-2009

	Bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	3.159	3.141	3.126	3.102	3.120	3.133	3.127	3.069

Bron: EUR obv LISA

2.3 Economische betekenis per zeehaven (direct & indirect)

Tabel 2-6: Directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid, toegevoegde waarde en aantal bedrijfsvestigingen per zeehavengebied en zeehaven in 2009

Zeehavengebieden	Werkzame personen		Toegevoegde waarde		Bedrijfsvestigingen	
	WP	%	mln euro	%	aantal	%
<i>Noordelijke zeehavens</i>	7.963	4,9%	1.040	5,1%	345	11,2%
Delfzijl	4.555	2,8%	580	2,8%	143	4,6%
Eemsmond	821	0,5%	156	0,8%	47	1,5%
Harlingen	1.102	0,7%	76	0,4%	72	2,3%
Den Helder	1.484	0,9%	229	1,1%	84	2,7%
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	33.893	20,7%	3.472	17,0%	737	24,0%
Amsterdam	15.437	9,4%	1.575	7,7%	316	10,3%
Beverwijk	415	0,3%	52	0,3%	52	1,7%
Velsen/IJmuiden	12.914	7,9%	1.343	6,6%	171	5,6%
Zaanstad	5.126	3,1%	501	2,5%	198	6,5%
<i>Rijn- en Maasmond</i>	106.429	65,1%	13.410	65,5%	1.809	58,9%
Rotterdam	74.131	45,4%	10.110	49,4%	839	27,3%
Schiedam	2.578	1,6%	259	1,3%	76	2,5%
Vlaardingen	2.518	1,5%	234	1,1%	51	1,7%
Maasluis	437	0,3%	46	0,2%	23	0,7%
Overig Rijnmond	8.237	5,0%	772	3,8%	355	11,6%
Dordrecht	3.194	2,0%	360	1,8%	92	3,0%
Drechtse steden	5.535	3,4%	484	2,4%	80	2,6%
Moerdijk	9.029	5,5%	1.078	5,3%	257	8,4%
Scheveningen	771	0,5%	66	0,3%	39	1,3%
waarvan <i>Rotterdam-Rijnmond</i>	87.902	53,8%	11.422	55,8%	1.343	43,7%
<i>Scheldebekken</i>	15.101	9,2%	2.538	12,4%	178	5,8%
Vlissingen	6.445	3,9%	669	3,3%	78	2,5%
Borsele	1.680	1,0%	312	1,5%	23	0,8%
Terneuzen	6.976	4,3%	1.557	7,6%	77	2,5%
<i>Totaal</i>	163.387	100%	20.460	100%	3.069	100%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 2-7: Indirecte zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde per zeehavengebied en zeehaven in 2009

Zeehavengebieden	Werkzame personen		Toegevoegde waarde	
	WP	%	mln euro	%
<i>Noordelijke zeehavens</i>	6.790	6,3%	568	4,8%
Delfzijl	3.882	3,6%	375	3,1%
Eemshaven	652	0,6%	94	0,8%
Harlingen	702	0,6%	45	0,4%
Den Helder	1.554	1,4%	54	0,5%
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	21.142	19,5%	1.876	15,8%
Amsterdam	9.210	8,5%	731	6,1%
Beverwijk	345	0,3%	24	0,2%
Velsen/Ijmuiden	8.195	7,5%	856	7,2%
Zaanstad	3.392	3,1%	265	2,2%
<i>Rijn-Maasmond</i>	66.578	61,3%	7.723	64,8%
Rotterdam	45.156	41,6%	5.742	48,2%
Schiedam	1.541	1,4%	136	1,1%
Vlaardingen	1.102	1,0%	112	0,9%
Maassluis	222	0,2%	15	0,1%
Overig Rijnmond	4.276	3,9%	376	3,2%
Dordrecht	2.862	2,6%	332	2,8%
Drechtsteden	4.247	3,9%	392	3,3%
Moerdijk	6.840	6,3%	587	4,9%
Scheveningen	332	0,3%	31	0,3%
<i>waarvan Rotterdam-Rijnmond</i>	52.298	48,1%	6.382	53,6%
<i>Scheldebekken</i>	14.107	13,0%	1.744	14,6%
Vlissingen	4.044	3,7%	396	3,3%
Borsele	2.326	2,1%	256	2,1%
Terneuzen	7.736	7,1%	1.093	9,2%
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	108.617	100%	11.911	100%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

2.4 Economische betekenis per sector

Tabel 2-8: Directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid, toegevoegde waarde en bedrijfsvestigingen per sector in 2009

Hoofdsector en Subsector	Werkgelegenheid		Toegevoegde Waarde		Bedrijfsvestigingen	
	WP	%	mln euro	%	aantal	%
<i>Knooppunt</i>	79.928	48,9%	8.445	41,3%	1.296	42,2%
Vervoer	48.013	29,4%	3.317	16,2%	206	6,7%
Zeevaart	6.604	4,0%	729	3,6%	160	5,2%
Binnenvaart	7.072	4,3%	461	2,3%	nvt	nvt
Wegvervoer	32.981	20,2%	1.933	9,4%	nvt	nvt
Spoorvervoer	1.305	0,8%	76	0,4%	nvt	nvt
Pijpleiding	51	0,0%	118	0,6%	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	16.213	9,9%	2.104	10,3%	791	25,8%
Overslag/opslag	15.703	9,6%	3.024	14,8%	299	9,7%
<i>Vestigingsplaats</i>	83.459	51,1%	12.015	58,7%	1.773	57,8%
Industrie	58.203	35,6%	9.616	47,0%	842	27,4%
Voedingsmiddelenindustrie	6.247	3,8%	728	3,6%	99	3,2%
Aardolie industrie	4.278	2,6%	1.373	6,7%	19	0,6%
Chemische industrie	13.293	8,1%	3.567	17,4%	109	3,6%
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	18.234	11,2%	1.668	8,2%	234	7,6%
Transportmiddelenindustrie	6.508	4,0%	415	2,0%	187	6,1%
Elektriciteitsproductie	3.320	2,0%	1.243	6,1%	27	0,9%
Overig	6.324	3,9%	621	3,0%	168	5,5%
Groothandel	14.329	8,8%	1.172	5,7%	659	21,5%
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10.926	6,7%	1.227	6,0%	272	8,9%
<i>Totaal</i>	163.387	100,0%	20.460	100,0%	3.069	100,0%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

2.5 Private investeringen in Nederlandse Zeehavens

Tabel 2-9 toont het totaal aan private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in de Nederlandse zeehavengebieden in 2008². Daar waar het CBS de cijfers niet bekend kan maken vanwege geheimhoudingsplicht is een x weergegeven. De gearceerde vakken zijn deeltotalen waarin de niet bekende detailcijfers niet zijn opgenomen.

Tabel 2-9: Private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in de Nederlandse zeehavengebieden in 2008 (x 1000 Euro excl. BTW in marktprijzen)

Hoofdsector en Subsector	Nederlandse zeehavens	Noordelijke zeehavens	Noordzee-kanaalgebied	Rijn- en Maasmond		Scheldebekken
				Totaal	waarvan Rotterdam-Rijnmond	
Industrie	1.920.179	131.007	303.986	1.246.413	960.353	238.774
Voedingsmiddelenindustrie	60.230	2.844	23.467	33.919	32.563	0
Aardolie industrie	481.442	0	x	481.442	481.025	0
Chemische industrie	181.398	24.094	x	x	x	157.304
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	64.814	2.713	x	32.868	17.881	29.233
Transportmiddelenindustrie	11.818	x	2.864	5.508	3.964	3.447
Elektriciteitsproductie	x	x	x	x	x	x
Overig	364.399	41.505	52.166	258.965	135.365	11.763
Groothandel	213.106	10.780	65.500	124.764	104.014	12.062
Transport en distributie	1.995.382	146.434	148.280	1.630.827	1.549.450	69.841
Zeevaart	1.044.789	118.874	56.624	851.333	816.883	17.959
Binnenvaart	248.957	19.708	28.100	183.004	156.239	18.146
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	701.636	7.853	63.557	596.490	576.328	33.736
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	105.200	459	20.199	83.529	47.116	1.013
Totaal	4.233.867	288.679	537.965	3.085.532	2.660.933	321.691

Bron: CBS (x = niet beschikbaar vanwege geheimhouding)

² De investeringscijfers van het CBS zijn later beschikbaar dan de overige data. In de havenmonitor 2009 zijn daarom de investeringen in 2008 opgenomen.

Tabel 2-10 toont de verhouding tussen de in 2008 gerealiseerde investeringen in materiële vaste activa van ondernemingen actief in zeehavengerelateerde sectoren en de investeringen in deze sectoren in geheel Nederland.

Tabel 2-10: Private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in Nederland tov het totaal per sector in 2008 (X 1000 Euro excl. BTW in marktprijzen)

Hoofdsector en Subsector	Nederland totaal	Nederlandse zeehavens	Percentage
Industrie	7.488.430	1.920.179	26%
Voedingsmiddelenindustrie	345.267	60.230	x
Aardolie industrie	764.733	481.442	x
Chemische industrie	1.144.117	181.398	x
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	461.348	64.814	x
Transportmiddelenindustrie	117.708	11.818	x
Elektriciteitsproductie	2.243.486	x	x
Overig	2.411.771	364.399	15%
Groothandel	969.864	213.106	22%
Transport en distributie	4.341.284	1.995.382	46%
Zeevaart	2.565.619	1.044.789	41%
Binnenvaart	803.797	248.957	31%
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	971.869	701.636	72%
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	305.325	105.200	34%
Totaal	13.104.903	4.233.867	32%

Bron: CBS (x = niet beschikbaar vanwege geheimhouding)

3 Economische ontwikkeling per zeehaven en sector

Tabel 3-1: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per zeehaven in 2002-2009

Zeehavens	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Noordelijke zeehavens	8.674	8.485	8.282	8.298	7.961	7.867	8.047	7.963
Delfzijl	5.251	5.183	5.052	4.920	4.545	4.424	4.643	4.555
Eemshaven	665	585	615	653	628	670	723	821
Harlingen	903	896	862	874	962	1.064	1.053	1.102
Den Helder	1.855	1.821	1.753	1.852	1.827	1.708	1.628	1.484
Noordzeekanaalgebied	34.240	33.115	32.160	32.463	33.802	34.760	36.194	33.893
Amsterdam	14.993	14.595	14.259	14.420	15.877	15.928	17.220	15.437
Beverwijk	471	453	471	501	482	498	502	415
Velsen/Ijmuiden	14.245	13.655	13.101	13.362	13.137	13.219	13.202	12.914
Zaanstad	4.531	4.413	4.330	4.180	4.307	5.115	5.270	5.126
Rijn- en Maasmond	105.973	105.321	102.593	104.662	106.584	109.651	110.426	106.429
Rotterdam	73.298	73.348	71.408	73.412	74.839	76.870	77.057	74.131
Schiedam	2.557	2.569	2.757	2.872	2.865	2.922	2.909	2.578
Vlaardingen	1.680	1.735	1.611	1.628	1.798	3.006	2.914	2.518
Maassluis	431	399	401	410	417	421	440	437
Overig Rijnmond	8.162	7.684	7.410	7.522	7.772	8.095	8.492	8.237
Dordrecht	3.309	3.291	3.064	2.952	3.139	3.287	3.344	3.194
Drechtsteden	5.987	5.708	5.537	5.441	5.392	5.389	5.516	5.535
Moerdijk	8.814	8.729	8.729	8.919	8.986	8.879	8.984	9.029
Scheveningen	1.735	1.859	1.677	1.505	1.378	782	771	771
waarvan Rotterdam-Rijnmond	86.128	85.734	83.586	85.844	87.690	91.314	91.812	87.902
Scheldebekken	15.195	15.023	14.673	15.033	15.212	15.905	16.037	15.101
Vlissingen	6.441	6.324	6.146	6.356	6.607	7.196	7.313	6.445
Borsele	1.566	1.548	1.588	1.648	1.697	1.740	1.724	1.680
Terneuzen	7.188	7.152	6.939	7.028	6.907	6.969	7.000	6.976
Totaal Nederland	164.083	161.945	157.707	160.456	163.560	168.183	170.704	163.387

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-2: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per zeehaven in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Zeehavens	Toegevoegde Waarde (in mln euro, in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Noordelijke zeehavens</i>	911	955	1.058	1.221	1.222	1.184	1.314	1.040
Delfzijl	564	596	687	757	680	656	742	580
Eemshaven	88	89	92	106	121	144	143	156
Harlingen	59	62	67	76	82	87	86	76
Den Helder	200	209	213	282	339	297	342	229
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	2.730	2.880	3.239	3.593	3.841	4.015	4.168	3.472
Amsterdam	1.226	1.267	1.368	1.552	1.715	1.808	1.941	1.575
Beverwijk	44	45	50	62	62	65	78	52
Velsen/IJmuiden	1.133	1.242	1.484	1.630	1.688	1.668	1.621	1.343
Zaanstad	327	327	338	349	377	474	528	501
<i>Rijn- en Maasmond</i>	11.691	12.081	12.955	14.795	15.077	16.400	17.608	13.410
Rotterdam	8.783	9.189	9.930	11.475	11.499	12.549	13.578	10.110
Schiedam	326	282	249	267	279	294	308	259
Vlaardingen	127	132	141	153	190	294	330	234
Maassluis	38	32	34	38	41	47	50	46
Overig Rijnmond	626	618	659	721	768	828	915	772
Dordrecht	342	339	346	437	487	524	566	360
Drechtsteden	429	424	465	513	530	526	552	484
Moerdijk	875	906	988	1.067	1.164	1.258	1.235	1.078
Scheveningen	144	158	142	124	118	82	74	66
waarvan Rotterdam-Rijnmond	9.901	10.253	11.013	12.654	12.778	14.011	15.181	11.422
<i>Scheldebekken</i>	2.120	2.210	2.525	2.749	2.908	3.239	3.387	2.538
Vlissingen	538	541	587	644	709	794	838	669
Borsele	225	252	281	368	371	413	444	312
Terneuzen	1.357	1.418	1.657	1.737	1.827	2.032	2.105	1.557
<i>Totaal Nederland</i>	17.452	18.127	19.777	22.358	23.048	24.838	26.477	20.460

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-3: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per zeehaven in 2002-2009

Zeehavens	Bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Noordelijke zeehavens</i>	371	375	371	363	350	333	337	345
Delfzijl	130	141	142	143	141	132	140	143
Eemsmond	50	45	42	39	39	40	41	47
Harlingen	72	72	73	69	68	69	68	72
Den Helder	120	117	114	113	103	92	89	84
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	761	755	752	745	748	763	766	737
Amsterdam	298	302	306	299	308	324	322	316
Beverwijk	70	65	64	67	63	58	56	52
Velsen/IJmuiden	194	191	188	189	186	185	184	171
Zaanstad	200	198	195	190	191	196	204	198
<i>Rijn- en Maasmond</i>	1.871	1.855	1.843	1.837	1.859	1.866	1.848	1.809
Rotterdam	924	904	887	881	892	884	862	839
Schiedam	79	79	78	75	73	75	78	76
Vlaardingen	57	57	59	58	55	54	51	51
Maassluis	23	22	21	22	23	25	25	23
Overig Rijnmond	362	363	367	372	379	380	376	355
Dordrecht	78	80	78	76	79	84	86	92
Drechtsteden	79	78	77	75	75	76	77	80
Moerdijk	230	235	239	241	244	248	253	257
Scheveningen	41	39	39	39	40	43	42	39
waarvan Rotterdam-Rijnmond	1.444	1.424	1.411	1.407	1.422	1.416	1.391	1.343
<i>Scheldebekken</i>	156	157	160	158	164	173	176	178
Vlissingen	63	64	65	66	69	74	78	78
Borsele	18	20	22	22	22	24	24	23
Terneuzen	75	73	73	70	73	75	74	77
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	3.159	3.141	3.126	3.102	3.120	3.133	3.127	3.069

Bron: EUR obv LISA

Nadere specificatie van bedrijfsvestigingen per zeehaven

Hieronder is het aantal bedrijfsvestigingen in een zeehaven ingedeeld naar het aantal personen werkzaam bij de betreffende bedrijven. Bedrijfsvestigingen met 1 werkzame persoon zijn alleen meegenomen indien deze op enig moment meer dan 1 werkzaam persoon kenden. Besloten is de bedrijven die in de gehele reeks 1 of 0 werkzame personen kenden buiten beschouwing te laten. Voor deze vestigingen is het meestal niet mogelijk eenduidig de havenverbondenheid vast te stellen.

Noordelijke Zeehavens

Tabel 3-4: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Totaal Noordelijke zeehavens	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	27	129	86	90	25	15	371
2003	30	127	89	89	23	16	375
2004	20	131	93	87	24	16	371
2005	19	120	96	88	25	16	363
2006	17	113	88	93	26	15	350
2007	17	108	73	93	28	14	333
2008	21	107	72	94	31	13	337
2009	31	103	72	95	29	15	345

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-5: Delfzijl: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Delfzijl	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	15	30	28	36	12	130
	2003	19	33	30	37	12	141
	2004	11	39	34	34	13	142
	2005	10	36	40	34	13	143
	2006	10	32	35	40	13	141
	2007	10	34	27	37	16	132
	2008	12	34	27	41	18	140
	2009	18	33	27	40	17	143

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-6: Eemshaven: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Eemshaven	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	3	23	11	11	2	50
	2003	2	22	9	10	0	45
	2004	1	21	7	11	0	42
	2005	1	19	5	12	0	39
	2006	3	18	5	13	1	39
	2007	4	16	3	15	0	40
	2008	4	15	5	15	0	41
	2009	5	16	7	15	1	47

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-7: Harlingen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Harlingen	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	3	38	16	13	1	72
	2003	2	36	19	13	1	72
	2004	1	36	21	13	2	73
	2005	2	34	19	11	3	69
	2006	1	32	19	13	3	68
	2007	0	29	18	19	2	69
	2008	1	30	17	17	3	68
	2009	3	28	17	21	3	72

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-8: Den Helder: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Den Helder	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	7	38	32	31	10	120
	2003	7	37	32	30	10	117
	2004	7	35	32	29	10	114
	2005	6	32	32	31	9	113
	2006	4	31	29	27	10	103
	2007	3	30	25	22	10	92
	2008	4	29	23	22	10	89
	2009	6	26	22	20	9	84

Bron: EUR obv LISA

Noordzeekanaalgebied**Tabel 3-9: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)**

Noordzeekanaalgebied	Indeling naar WP-klasse							
	Jaren	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	Totaal
	2002	35	258	179	202	44	43	761
	2003	45	250	171	206	42	42	755
	2004	42	249	168	212	43	40	752
	2005	37	253	166	207	39	44	745
	2006	41	255	156	214	37	45	748
	2007	58	233	150	237	43	42	763
	2008	71	218	147	243	45	42	766
	2009	76	201	137	238	44	41	737

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-10: Amsterdam: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Amsterdam	Jaren	Indeling naar WP-klasse						
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	Totaal
	2002	12	81	64	93	22	28	298
	2003	13	80	63	100	19	28	302
	2004	12	81	64	103	21	27	306
	2005	9	78	63	101	20	30	299
	2006	14	79	64	103	20	30	308
	2007	18	84	65	107	23	28	324
	2008	24	77	59	110	24	29	322
	2009	28	71	55	110	26	28	316

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-11: Beverwijk: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Beverwijk	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	3	27	28	10	2	70
	2003	2	27	24	10	2	65
	2004	1	27	23	12	1	64
	2005	1	29	23	13	1	67
	2006	2	27	21	11	2	63
	2007	6	19	22	11	0	58
	2008	5	18	23	10	0	56
	2009	6	16	21	8	1	52

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-12: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Velsen/IJmuiden	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	11	70	44	49	14	194
	2003	17	65	43	47	13	191
	2004	18	65	42	45	13	188
	2005	15	66	45	45	12	189
	2006	15	65	41	50	10	186
	2007	22	57	32	57	11	185
	2008	28	53	29	59	10	184
	2009	25	47	26	60	8	171

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-13: Zaanstad: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Zaanstad	Jaren	Indeling naar WP-klasse						
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	Totaal
	2002	10	80	43	51	7	10	200
	2003	13	78	42	48	9	9	198
	2004	12	76	38	53	8	8	195
	2005	12	81	35	49	6	8	190
	2006	11	85	31	51	6	8	191
	2007	14	73	31	62	9	8	196
	2008	15	71	36	65	11	7	204
	2009	17	68	36	60	10	8	198

Bron: EUR obv LISA

Rotterdam-Rijnmond**Tabel 3-14: Totaal Rotterdam Rijnmond: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)**

Rotterdam Rijnmond	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	18	360	320	525	90	1.444
	2003	38	343	313	511	90	1.424
	2004	49	329	302	504	97	1.411
	2005	53	320	296	507	107	1.407
	2006	56	311	305	512	116	1.422
	2007	59	302	299	509	125	1.416
	2008	60	290	280	517	122	1.391
	2009	30	290	270	520	115	1.343

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-15: Rotterdam: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Rotterdam	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	12	215	202	322	68	924
	2003	23	198	195	318	65	904
	2004	30	185	188	312	68	887
	2005	31	183	181	308	77	881
	2006	29	178	187	313	86	892
	2007	32	170	185	307	90	884
	2008	35	165	168	308	86	862
	2009	18	168	160	313	85	839

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-16: Schiedam: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Schiedam	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	1	16	19	34	3	79
	2003	3	15	20	32	5	79
	2004	4	14	18	31	5	78
	2005	4	12	16	31	6	75
	2006	4	11	16	30	7	73
	2007	3	12	15	32	7	75
	2008	2	13	14	37	7	78
	2009	1	13	15	37	4	76

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-17: Vlaardingen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Vlaardingen	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	1	16	12	22	2	57
	2003	1	15	13	21	2	57
	2004	1	15	13	22	4	59
	2005	1	12	13	24	4	58
	2006	1	11	11	25	4	55
	2007	2	10	10	24	4	54
	2008	3	9	11	21	4	51
	2009	1	9	12	21	5	51

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-18: Maassluis: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Maassluis	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	0	6	2	14	2	23
	2003	0	6	2	13	1	22
	2004	0	6	3	12	1	21
	2005	0	5	5	11	1	22
	2006	0	5	6	12	1	23
	2007	0	6	6	12	1	25
	2008	0	6	5	13	1	25
	2009	0	6	4	12	1	23

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-19: Overig Rijnmond: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Overig Rijnmond	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	5	108	86	134	16	362
	2003	12	110	84	127	17	363
	2004	15	111	81	129	20	367
	2005	18	108	82	134	20	372
	2006	23	108	86	133	19	379
	2007	23	105	84	135	23	380
	2008	20	98	82	140	25	376
	2009	11	96	79	137	21	355

Bron: EUR obv LISA

Overig Rijn- en Maasmond**Tabel 3-20: Overig Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)**

Overig Rijn- en Maasmond	Indeling naar WP-klasse							
	Jaren	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	Totaal
	2002	12	85	73	172	45	39	427
	2003	10	88	77	169	48	40	431
	2004	9	91	81	169	44	40	432
	2005	9	87	78	172	43	40	430
	2006	10	80	88	172	48	40	437
	2007	13	80	99	172	47	40	450
	2008	15	88	93	173	50	39	458
	2009	21	92	85	178	54	38	467

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-21: Dordrecht: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Dordrecht	Jaren	Indeling naar WP-klasse						
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	Totaal
	2002	5	19	15	28	8	4	78
	2003	4	19	17	27	10	4	80
	2004	3	19	19	25	8	5	78
	2005	4	17	16	27	8	5	76
	2006	5	16	15	31	9	5	79
	2007	5	17	17	31	10	5	84
	2008	6	18	16	31	12	4	86
	2009	10	20	16	31	11	5	92

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-22: Drechtsteden: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Drechtsteden	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	5	19	9	24	7	79
	2003	4	18	11	22	8	78
	2004	3	18	12	23	8	77
	2005	2	17	13	23	8	75
	2006	1	15	15	23	7	75
	2007	2	14	14	25	6	76
	2008	3	18	10	26	6	77
	2009	3	20	8	29	6	80

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-23: Moerdijk: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Moerdijk	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	1	41	38	104	29	230
	2003	2	44	39	104	29	235
	2004	2	46	39	106	27	239
	2005	2	46	38	108	27	241
	2006	2	41	46	106	31	244
	2007	4	37	55	105	29	248
	2008	4	40	55	106	31	253
	2009	5	42	51	107	34	257

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-24: Scheveningen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Scheveningen		Indeling naar WP-klasse						
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	Totaal
	2002	2	8	11	17	1	2	41
	2003	1	8	11	16	1	2	39
	2004	2	9	11	15	1	2	39
	2005	2	8	12	15	1	2	39
	2006	2	9	13	13	2	2	40
	2007	2	13	14	11	2	2	43
	2008	3	13	12	11	3	2	42
	2009	4	10	10	11	3	1	39

Bron: EUR obv LISA

Scheldebekken**Tabel 3-25: Scheldebekken: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)**

Scheldebekken	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	6	23	22	67	16	156
	2003	7	25	24	67	12	157
	2004	4	31	26	65	14	160
	2005	4	29	25	62	17	158
	2006	2	33	24	64	18	164
	2007	4	35	25	68	18	173
	2008	5	36	26	68	19	176
	2009	7	36	26	71	16	178

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-26: Vlissingen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Vlissingen	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	2	7	8	29	9	63
	2003	3	9	10	27	8	64
	2004	2	13	9	24	9	65
	2005	3	14	7	26	9	66
	2006	2	15	9	26	8	69
	2007	3	14	9	30	9	74
	2008	3	17	9	30	10	78
	2009	4	17	8	32	8	78

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-27: Borsele: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Borsele	Indeling naar WP-klasse						
	Jaren	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	0	1	2	9	2	18
	2003	0	3	2	10	1	20
	2004	0	4	4	9	1	22
	2005	0	4	4	9	1	22
	2006	0	5	2	10	1	22
	2007	0	7	1	11	1	24
	2008	0	6	2	11	1	24
	2009	0	6	2	10	1	23

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-28: Terneuzen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2009)

Terneuzen	Indeling naar WP-klasse						
	Jaren	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	4	15	12	29	6	75
	2003	5	13	13	30	3	73
	2004	2	14	13	31	4	73
	2005	1	11	15	27	7	70
	2006	0	13	13	28	9	73
	2007	1	15	15	27	8	75
	2008	2	13	15	27	8	74
	2009	3	13	16	29	8	77

Bron: EUR obv LISA

3.1 Economische indicatoren per zeehaven per sector (direct)

Binnen de onderzoeksmethode wordt een verband gelegd tussen de SBI-codes die het CBS hanteert en de functionele uitsplitsing naar zeehavengerelateerde activiteiten. Onderstaande Tabel 3-29 verduidelijkt dit verband. Voor een uitgebreide lijst SBI codes zie bijlage 2.

Tabel 3-29: Overzicht SBI-sector-indeling en codering

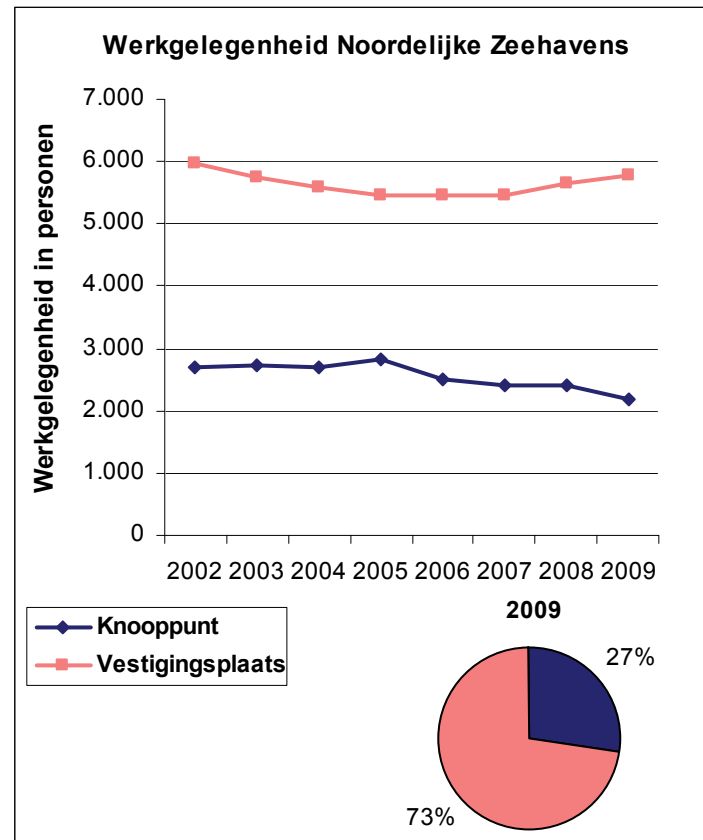
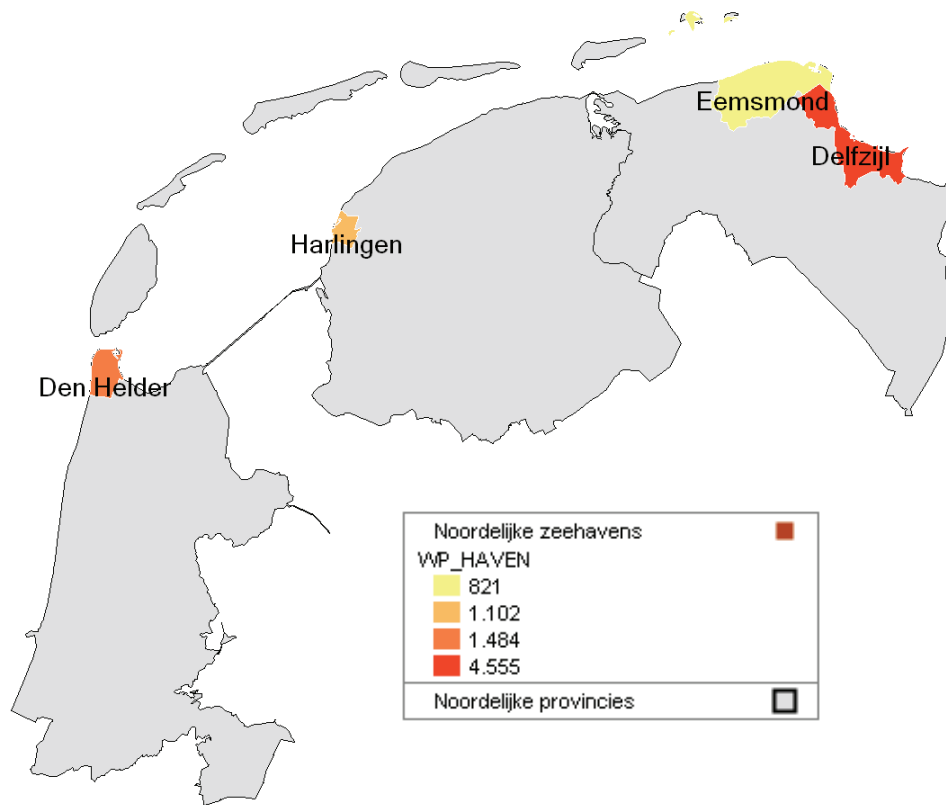
Hoofdsector en Subsector	Code (SBI '08)
<i>Knooppunt</i>	
Vervoer	49 t/m 52
Zeevaart	5010, 5020
Binnenvaart	5030, 5040
Wegvervoer	4941
Spoorvervoer	4920
Pijpleiding	4950
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	5222, 5229
Overslag/opslag	5210, 5224
<i>Vestigingsplaats</i>	
Industrie	03 t/m 43
Voedingsmiddelenindustrie	03, 10
Aardolie industrie	19
Chemische industrie	20
Basismetale- en metaalproductenindustrie	24, 25
Transportmiddelenindustrie	29, 30
Elektriciteitsproductie	35
Overig	06, 08, 09, 16, 17, 23, 26, 28, 38 en 42
Groothandel	45 en 46
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	77, 80, 81, 84, 94

Bron: EUR, op basis van CBS gegevens

In deze paragraaf wordt voor alle zeehavens aan de hand van bovenstaande sectorale indeling het belang per sector bepaald voor de periode 2002-2009.

Werkgelegenheid

Noordelijke Zeehavens

Tabel 3-30: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	2.698	2.727	2.708	2.824	2.517	2.395	2.404	2.189
Vervoer	2.024	2.081	2.009	2.001	1.673	1.602	1.592	1.417
Zeevaart	1.416	1.574	1.573	1.451	1.117	994	999	969
Binnenvaart	149	149	149	153	154	158	150	155
Wegvervoer	454	353	281	390	395	444	439	287
Spoorvervoer	6	5	5	7	6	5	4	6
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	340	310	346	437	445	437	447	452
Overslag/opslag	334	336	354	387	399	356	365	321
Vestigingsplaats	5.976	5.759	5.574	5.474	5.444	5.473	5.643	5.774
Industrie	4.427	4.203	4.066	4.051	3.975	3.983	4.053	4.247
Voedingsmiddelenindustrie	303	261	253	241	247	256	257	298
Aardolie industrie	54	54	54	58	56	57	69	91
Chemische industrie	1.216	1.194	1.192	1.156	1.103	1.136	1.176	1.186
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.076	987	970	953	912	926	947	973
Transportmiddelenindustrie	541	498	441	414	404	424	502	651
Elektriciteitsproductie	157	159	157	146	147	162	158	172
Overig	1.080	1.051	999	1.083	1.105	1.022	945	878
Groothandel	651	679	704	692	695	755	800	739
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	898	877	805	732	775	735	790	788
Totaal	8.674	8.485	8.282	8.298	7.961	7.867	8.047	7.963

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-31: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	1.745	1.760	1.738	1.718	1.341	1.199	1.270	1.164
Vervoer	1.447	1.476	1.449	1.413	1.052	941	965	839
Zeevaart	1.154	1.261	1.282	1201	852	734	740	703
Binnenvaart	11	9	8	8	7	7	7	9
Wegvervoer	277	201	156	200	189	197	216	124
Spoorvervoer	5	4	3	4	4	3	2	3
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	134	120	111	100	76	96	133	177
Overslag/opslag	164	165	178	206	213	162	171	149
Vestigingsplaats	3.506	3.423	3.314	3.202	3.204	3.226	3.373	3.391
Industrie	2.684	2.574	2.486	2.444	2.401	2.444	2.562	2.659
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	1	2	2	1
Aardolie industrie	54	54	54	58	56	57	69	91
Chemische industrie	1.214	1.186	1.165	1.130	1.080	1.110	1.146	1.162
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	856	809	800	791	753	765	774	748
Transportmiddelenindustrie	308	274	229	223	216	228	280	370
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	1	3	7	14
Overig	253	252	238	243	295	279	285	276
Groothandel	409	444	450	431	418	405	403	335
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	413	406	379	327	385	377	408	396
Totaal	5.251	5.183	5.052	4.920	4.545	4.424	4.643	4.555

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-32: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	165	153	162	200	204	236	257	222
Vervoer	45	41	49	76	57	91	110	78
Zeevaart	1	8	16	16	16	15	15	16
Binnenvaart	1	1	1	1	2	5	5	3
Wegvervoer	41	31	30	56	37	69	88	57
Spoorvervoer	1	1	2	3	2	2	2	3
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	41	36	34	40	60	48	50	66
Overslag/opslag	79	77	80	84	88	98	97	79
<i>Vestigingsplaats</i>	500	432	453	452	424	434	466	600
Industrie	292	228	243	247	232	263	277	377
Voedingsmiddelenindustrie	28	2	2	0	0	0	12	45
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	2	8	27	26	23	25	27	21
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	47	4	0	0	1	1	15	66
Transportmiddelenindustrie	5	5	4	2	2	0	1	2
Elektriciteitsproductie	157	159	157	146	146	159	151	159
Overig	53	50	53	73	60	78	72	85
Groothandel	128	127	132	124	122	132	147	171
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	81	77	79	81	70	38	42	52
<i>Totaal</i>	665	585	615	653	628	670	723	821

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-33: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	398	398	381	435	488	505	463	437
Vervoer	340	342	321	373	428	447	404	383
Zeevaart	175	187	192	202	219	227	226	229
Binnenvaart	32	34	36	39	40	41	43	49
Wegvervoer	134	120	93	132	169	178	136	106
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	19	17	19	23	23	24	25	25
Overslag/opslag	39	39	41	39	36	35	35	29
<i>Vestigingsplaats</i>	505	498	481	439	474	559	590	665
Industrie	343	335	318	286	303	340	358	432
Voedingsmiddelenindustrie	163	153	144	134	140	148	139	149
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	9	11	13	12	14	18	16	17
Transportmiddelenindustrie	131	126	122	109	115	131	155	212
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	41	45	40	31	35	44	47	54
Groothandel	59	60	69	75	93	129	137	127
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	104	104	94	77	79	90	95	106
<i>Totaal</i>	903	896	862	874	962	1.064	1.053	1.102

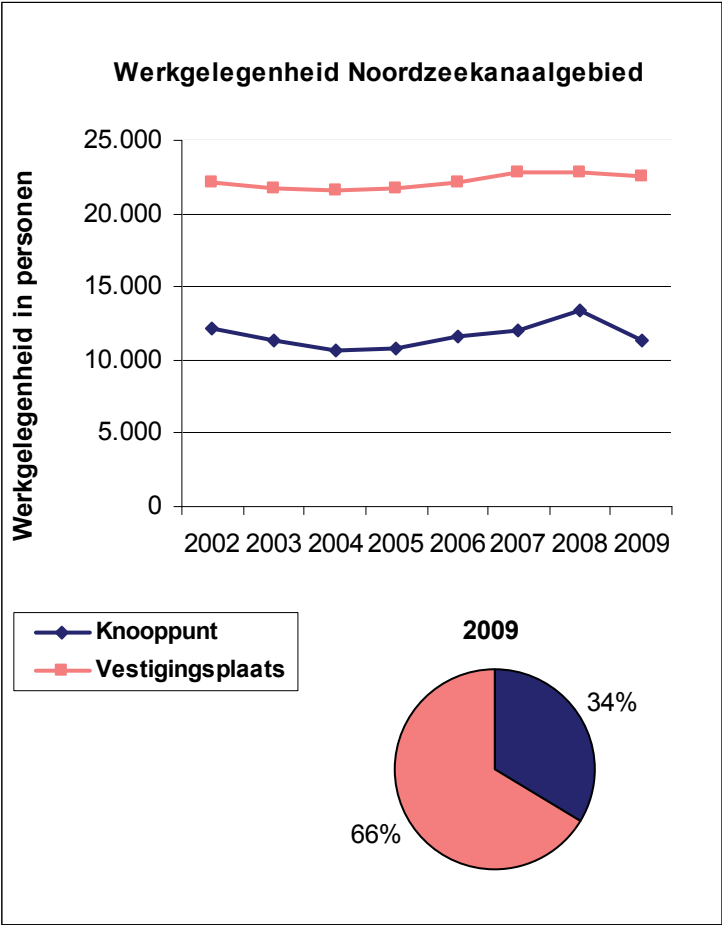
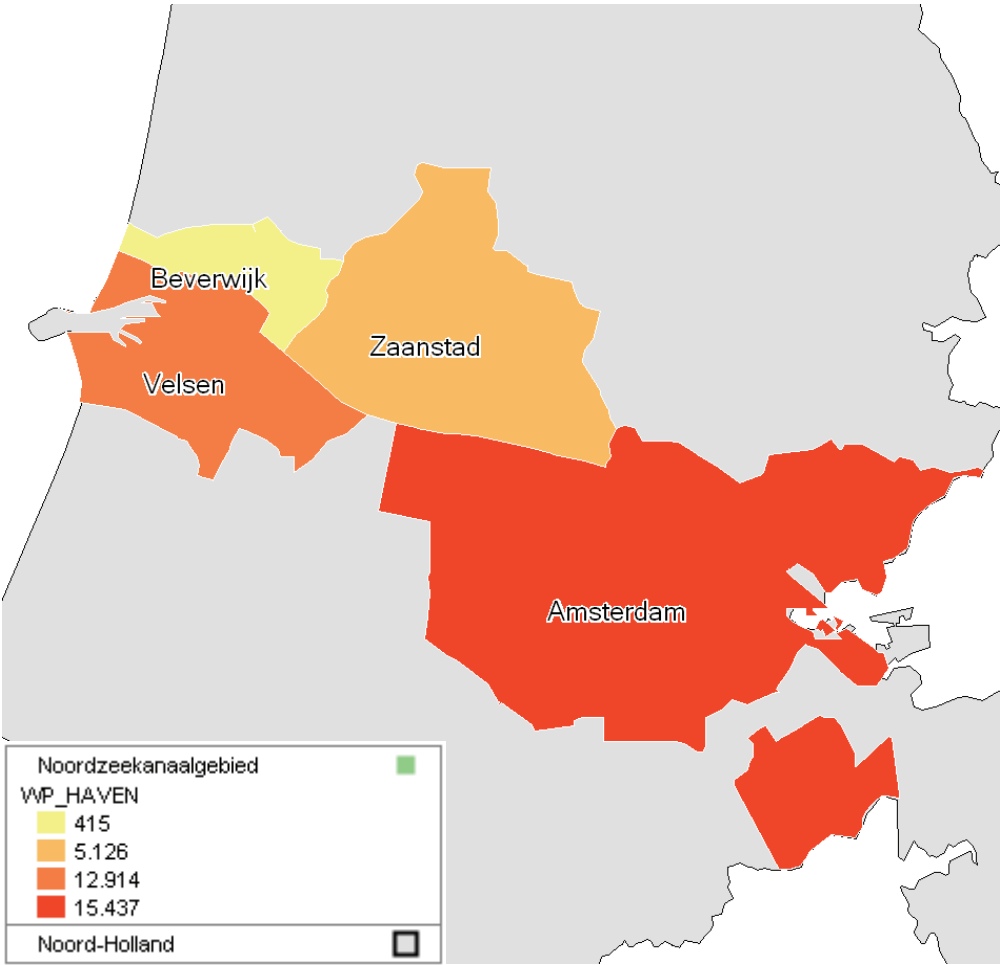
Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-34: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	390	416	427	471	484	454	415	365
Vervoer	192	223	190	138	136	123	113	117
Zeevaart	86	118	84	32	31	18	18	22
Binnenvaart	105	105	105	105	105	105	95	95
Wegvervoer	2	1	1	2	1	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	146	138	182	274	287	269	239	185
Overslag/opslag	53	55	56	59	62	62	63	64
Vestigingsplaats	1.465	1.405	1.326	1.381	1.343	1.255	1.214	1.119
Industrie	1.108	1.067	1.020	1.074	1.039	936	856	778
Voedingsmiddelenindustrie	112	106	108	107	106	106	104	102
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	2	3	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	165	164	158	150	145	142	142	142
Transportmiddelenindustrie	98	94	86	80	73	65	67	68
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	734	704	669	737	716	622	541	464
Groothandel	56	48	53	61	63	89	113	107
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	301	290	254	247	241	230	245	234
Totaal	1.855	1.821	1.753	1.852	1.827	1.708	1.628	1.484

Bron: EUR obv LISA

Noordzeekanaalgebied

Tabel 3-35: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	12.146	11.349	10.590	10.776	11.612	11.980	13.423	11.355
Vervoer	6.957	6.391	5.635	5.750	6.704	6.655	8.033	6.048
Zeevaart	1.029	1.012	978	1.112	1.238	1.308	1.311	1.213
Binnenvaart	965	811	800	783	831	904	890	946
Wegvervoer	4.852	4.478	3.767	3.775	4.525	4.335	5.700	3.767
Spoorvervoer	112	91	90	81	111	109	133	122
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.976	1.848	1.774	1.734	1.685	1.755	1.740	1.681
Overslag/opslag	3.212	3.110	3.181	3.293	3.222	3.570	3.649	3.626
Vestigingsplaats	22.094	21.766	21.570	21.687	22.190	22.780	22.771	22.538
Industrie	17.207	16.775	16.480	16.497	16.311	16.368	16.450	16.391
Voedingsmiddelenindustrie	1.916	1.791	1.711	1.765	1.876	2.001	2.059	2.045
Aardolie industrie	204	203	200	201	202	166	133	150
Chemische industrie	2.051	2.096	2.134	2.095	1.982	1.931	1.862	1.698
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	11.205	10.792	10.527	10.508	10.309	10.251	10.322	10.569
Transportmiddelenindustrie	492	502	473	515	525	508	502	460
Elektriciteitsproductie	336	363	402	400	402	416	428	378
Overig	1.005	1.030	1.034	1.014	1.017	1.095	1.146	1.092
Groothandel	2.738	2.768	2.793	2.750	2.864	2.918	2.909	2.963
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2.149	2.223	2.297	2.440	3.015	3.494	3.412	3.184
Totaal	34.240	33.115	32.160	32.463	33.802	34.760	36.194	33.893

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-36: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	9.198	8.678	8.178	8.071	8.911	8.685	10.192	8.670
Vervoer	5.893	5.391	4.790	4.565	5.535	5.363	6.798	5.236
Zeevaart	846	828	791	923	1.023	1.020	1.024	932
Binnenvaart	811	668	687	628	665	756	728	838
Wegvervoer	4.159	3.834	3.246	2.967	3.767	3.504	4.944	3.363
Spoorvervoer	77	62	66	48	80	83	102	104
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.425	1.365	1.304	1.257	1.231	1.246	1.240	1.238
Overslag/opslag	1.880	1.921	2.085	2.249	2.146	2.077	2.155	2.196
<i>Vestigingsplaats</i>	5.795	5.917	6.080	6.349	6.965	7.243	7.028	6.767
Industrie	3.119	3.102	3.160	3.257	3.178	2.985	2.895	2.780
Voedingsmiddelenindustrie	355	285	250	272	252	256	254	257
Aardolie industrie	163	167	167	167	167	134	102	115
Chemische industrie	1.406	1.432	1.460	1.450	1.421	1.371	1.338	1.259
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	549	557	553	559	490	364	332	329
Transportmiddelenindustrie	225	235	239	271	265	232	241	228
Elektriciteitsproductie	122	149	188	186	188	202	213	187
Overig	301	279	304	353	397	427	416	407
Groothandel	1.145	1.174	1.165	1.187	1.372	1.440	1.417	1.473
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	1.531	1.641	1.756	1.905	2.416	2.819	2.717	2.514
<i>Totaal</i>	14.993	14.595	14.259	14.420	15.877	15.928	17.220	15.437

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-37: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	88	86	92	107	115	145	145	78
Vervoer	18	20	30	50	56	67	60	26
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	3	5	6	6	5	5	5	4
Wegvervoer	15	16	23	43	51	61	54	22
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	1	1	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	21	19	17	18	18	17	16	12
Overslag/opslag	49	46	45	39	42	62	69	40
<i>Vestigingsplaats</i>	383	367	379	394	367	353	357	337
Industrie	172	164	170	188	160	139	138	128
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	1	2	1	1	0
Aardolie industrie	38	32	29	30	32	28	29	30
Chemische industrie	0	1	3	3	3	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	56	50	54	67	51	38	33	25
Transportmiddelenindustrie	6	8	13	14	11	9	8	7
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	72	72	72	74	62	62	67	66
Groothandel	179	174	185	181	175	178	176	158
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	32	30	23	25	32	37	43	52
<i>Totaal</i>	471	453	471	501	482	498	502	415

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-38: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	<i>1.572</i>	<i>1.468</i>	<i>1.331</i>	<i>1.647</i>	<i>1.553</i>	<i>1.645</i>	<i>1.559</i>	<i>1.054</i>
Vervoer	972	899	750	1.079	1.036	1.085	1.039	653
Zeevaart	170	172	175	174	177	187	187	183
Binnenvaart	129	118	86	130	145	128	140	81
Wegvervoer	638	581	465	742	683	745	682	372
Spoorvervoer	34	28	24	33	31	25	30	18
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	431	404	388	394	366	397	384	329
Overslag/opslag	170	166	193	174	151	162	136	72
<i>Vestigingsplaats</i>	<i>12.673</i>	<i>12.186</i>	<i>11.770</i>	<i>11.716</i>	<i>11.584</i>	<i>11.574</i>	<i>11.643</i>	<i>11.860</i>
Industrie	11.415	10.970	10.607	10.591	10.468	10.508	10.584	10.780
Voedingsmiddelenindustrie	132	133	138	147	138	99	110	121
Aardolie industrie	4	4	4	4	4	4	3	6
Chemische industrie	257	261	260	257	241	255	214	133
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	10.275	9.839	9.521	9.536	9.445	9.491	9.595	9.872
Transportmiddelenindustrie	110	100	66	68	69	78	75	69
Elektriciteitsproductie	214	214	214	214	214	214	215	192
Overig	423	420	404	365	357	368	373	389
Groothandel	724	720	700	669	629	597	608	647
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	534	497	463	457	487	470	451	433
<i>Totaal</i>	<i>14.245</i>	<i>13.655</i>	<i>13.101</i>	<i>13.362</i>	<i>13.137</i>	<i>13.219</i>	<i>13.202</i>	<i>12.914</i>

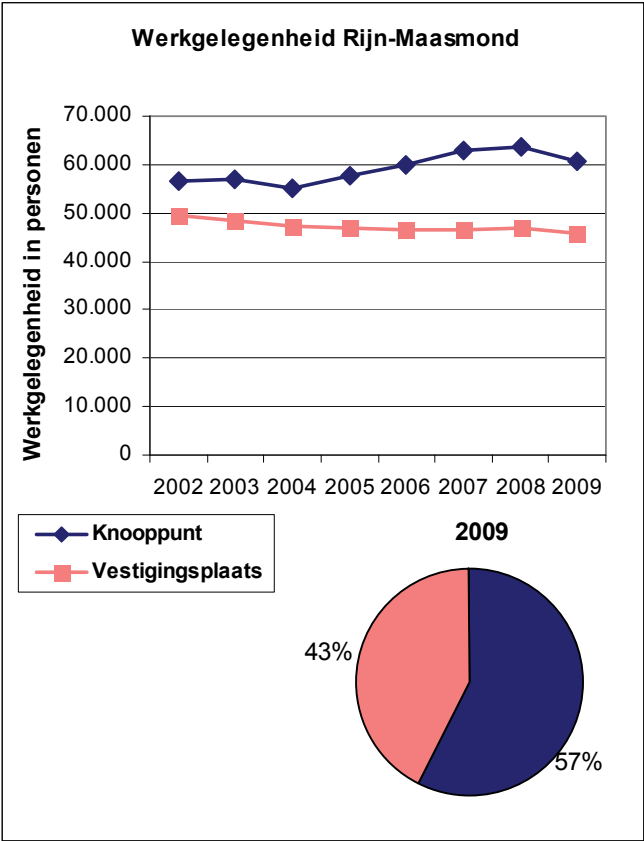
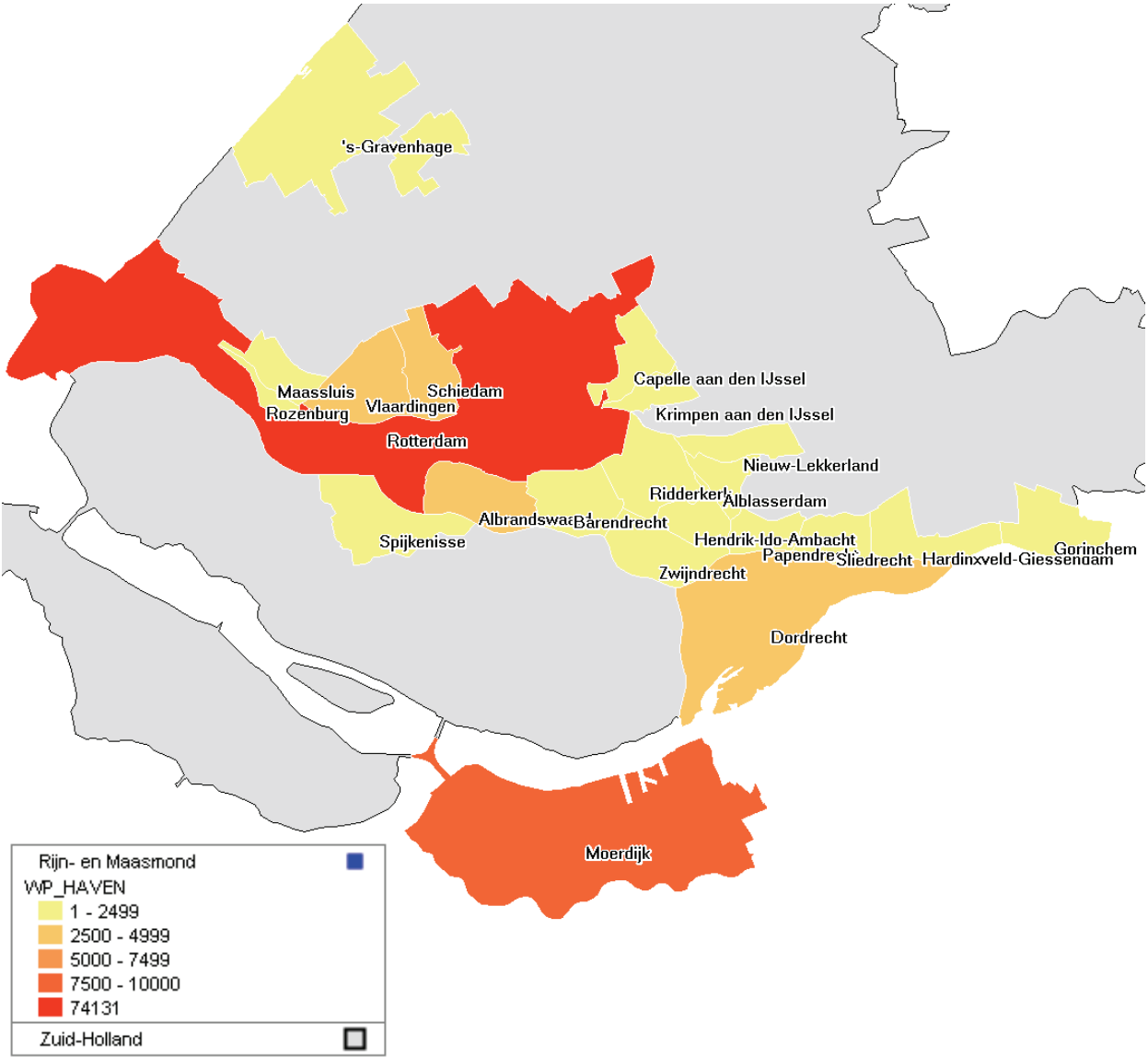
Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-39: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	1.287	1.117	988	951	1.032	1.505	1.527	1.553
Vervoer	74	81	66	55	77	141	137	132
Zeevaart	14	12	13	15	38	102	101	99
Binnenvaart	21	21	20	19	16	15	17	23
Wegvervoer	40	48	33	22	24	25	19	10
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	100	60	65	65	71	95	101	103
Overslag/opslag	1.113	977	858	831	884	1.269	1.289	1.318
<i>Vestigingsplaats</i>	3.245	3.296	3.342	3.228	3.275	3.610	3.743	3.574
Industrie	2.502	2.540	2.544	2.462	2.506	2.737	2.834	2.703
Voedingsmiddelenindustrie	1.429	1.373	1.324	1.346	1.484	1.645	1.694	1.667
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	388	402	411	385	318	305	310	306
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	325	346	400	346	324	359	362	344
Transportmiddelenindustrie	151	160	156	162	179	190	178	157
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	209	260	254	222	201	239	291	230
Groothandel	690	701	743	714	689	704	709	685
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	53	55	55	53	80	169	200	186
<i>Totaal</i>	4.531	4.413	4.330	4.180	4.307	5.115	5.270	5.126

Bron: EUR obv LISA

Rijn- en Maasmond

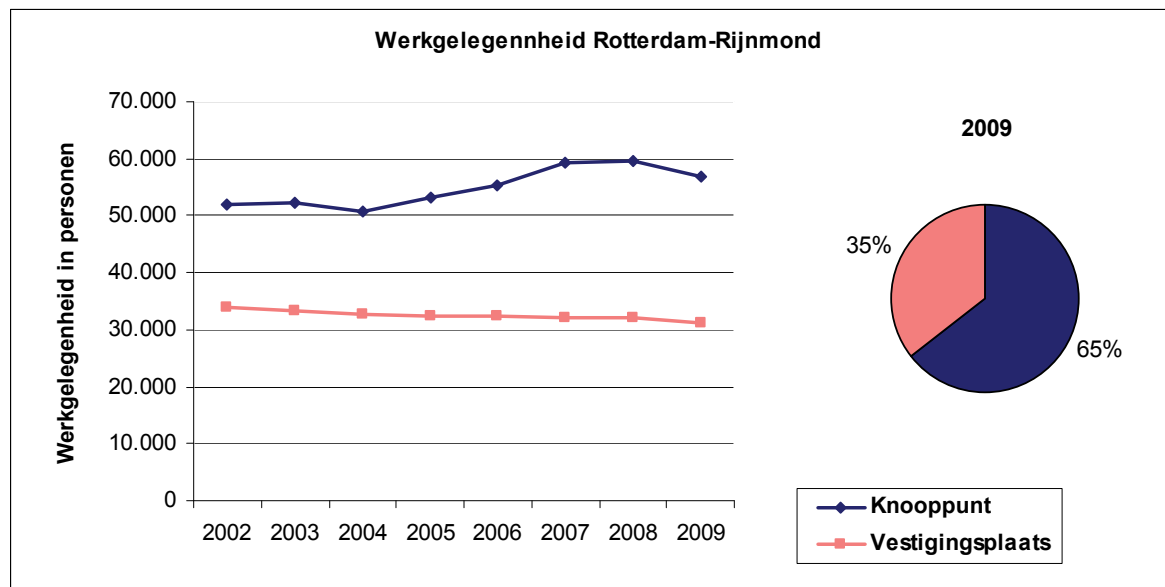
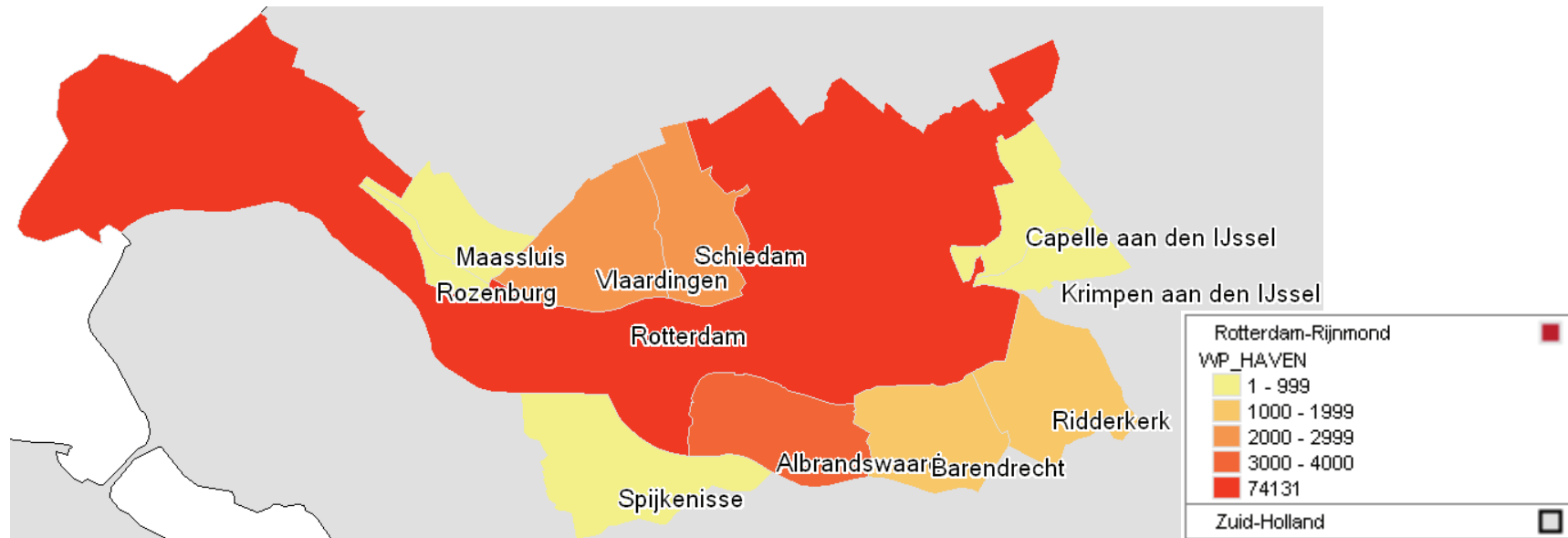

Tabel 3-40: Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	56.599	56.989	55.184	57.826	59.904	63.033	63.577	60.772
Vervoer	33.878	34.857	32.857	35.083	36.781	39.503	39.502	37.033
Zeevaart	4.605	4.874	4.629	4.509	4.637	4.510	4.336	4.332
Binnenvaart	6.483	6.317	6.181	6.271	5.965	6.168	5.834	5.617
Wegvervoer	21.374	22.406	20.749	22.964	24.890	27.622	28.049	25.875
Spoorvervoer	1.344	1.189	1.230	1.274	1.226	1.143	1.230	1.158
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53	51
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12.078	11.703	11.781	11.978	12.274	12.673	12.865	12.727
Overslag/opslag	10.644	10.430	10.545	10.764	10.849	10.857	11.210	11.013
Vestigingsplaats	49.375	48.332	47.409	46.836	46.681	46.618	46.850	45.657
Industrie	32.739	31.773	30.658	29.702	29.140	28.933	29.307	28.902
Voedingsmiddelenindustrie	3.302	3.252	3.444	3.594	3.566	3.604	3.518	3.383
Aardolie industrie	3.374	3.351	3.337	3.291	3.253	3.386	3.550	3.616
Chemische industrie	7.844	7.608	7.373	7.287	7.368	7.218	6.937	6.520
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6.163	5.777	5.540	5.306	5.404	5.665	5.759	5.390
Transportmiddelenindustrie	4.892	4.346	3.595	3.291	3.303	3.407	3.749	4.017
Elektriciteitsproductie	2.013	2.219	2.308	2.071	1.915	1.900	2.018	2.123
Overig	5.151	5.221	5.062	4.863	4.332	3.756	3.775	3.855
Groothandel	10.006	9.773	9.980	10.267	10.570	10.616	10.509	10.412
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6.630	6.786	6.771	6.867	6.971	7.070	7.034	6.343
Totaal	105.973	105.321	102.593	104.662	106.584	109.651	110.426	106.429

Bron: EUR obv LISA

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 3-41: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	52.081	52.390	50.796	53.302	55.419	59.321	59.661	56.708
Vervoer	32.177	33.095	31.341	33.613	35.425	38.765	38.629	36.120
Zeevaart	4.155	4.241	4.159	4.204	4.367	4.254	3.997	3.860
Binnenvaart	6.337	6.202	6.064	6.174	5.867	6.126	5.800	5.583
Wegvervoer	20.310	21.425	19.853	21.930	23.933	27.184	27.551	25.470
Spoorvervoer	1.304	1.156	1.197	1.240	1.195	1.142	1.228	1.157
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53	51
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	10.816	10.510	10.568	10.598	10.829	11.257	11.428	11.241
Overslag/opslag	9.088	8.786	8.888	9.091	9.165	9.299	9.605	9.348
Vestigingsplaats	34.047	33.344	32.790	32.542	32.271	31.993	32.150	31.193
Industrie	22.345	21.648	20.817	20.119	19.500	19.222	19.519	19.274
Voedingsmiddelenindustrie	2.557	2.522	2.739	2.912	2.868	2.898	2.803	2.630
Aardolie industrie	3.222	3.192	3.163	3.111	3.071	3.196	3.356	3.409
Chemische industrie	5.181	5.029	4.924	4.873	4.851	4.675	4.495	4.377
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3.243	2.984	2.727	2.707	2.837	3.024	3.249	3.163
Transportmiddelenindustrie	2.922	2.449	1.782	1.453	1.511	1.613	1.690	1.710
Elektriciteitsproductie	1.955	2.159	2.243	1.994	1.851	1.841	1.958	2.051
Overig	3.267	3.314	3.241	3.069	2.513	1.976	1.970	1.935
	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	6.625	6.591	6.874	7.177	7.387	7.322	7.213	7.142
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5.078	5.106	5.100	5.247	5.385	5.450	5.419	4.778
Totaal	86.128	85.734	83.586	85.844	87.690	91.314	91.812	87.902

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-42: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	47.828	48.145	46.611	49.002	50.809	53.321	53.599	51.006
Vervoer	31.258	32.146	30.604	32.818	34.384	36.481	36.394	34.190
Zeevaart	3.639	3.774	3.709	3.732	3.734	3.489	3.239	3.106
Binnenvaart	6.227	6.071	5.958	6.059	5.758	5.931	5.612	5.402
Wegvervoer	20.018	21.079	19.675	21.724	23.640	25.894	26.299	24.512
Spoorvervoer	1.302	1.152	1.195	1.238	1.190	1.107	1.191	1.119
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53	51
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	7.988	7.786	7.783	7.786	7.966	8.240	8.266	8.155
Overslag/opslag	8.583	8.214	8.224	8.399	8.459	8.601	8.939	8.662
Vestigingsplaats	25.470	25.203	24.797	24.411	24.030	23.549	23.459	23.125
Industrie	17.951	17.893	17.537	16.929	16.300	15.865	15.858	15.755
Voedingsmiddelenindustrie	2.242	2.224	2.415	2.612	2.622	2.654	2.562	2.376
Aardolie industrie	3.148	3.153	3.160	3.110	3.071	3.196	3.356	3.409
Chemische industrie	4.891	4.768	4.711	4.729	4.708	4.482	4.286	4.193
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.736	1.543	1.269	1.120	1.167	1.307	1.380	1.349
Transportmiddelenindustrie	1.530	1.494	1.275	1.054	1.103	1.173	1.160	1.107
Elektriciteitsproductie	1.919	2.086	2.114	1.847	1.731	1.749	1.874	1.993
Overig	2.487	2.627	2.595	2.459	1.900	1.305	1.243	1.330
Groothandel	3.566	3.456	3.535	3.663	3.757	3.630	3.543	3.570
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3.954	3.854	3.726	3.819	3.973	4.055	4.058	3.800
Totaal	73.298	73.348	71.408	73.412	74.839	76.870	77.057	74.131

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-43: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	231	200	163	152	156	185	211	195
Vervoer	33	49	25	16	12	11	10	21
Zeevaart	4	3	3	3	2	2	2	4
Binnenvaart	8	10	6	5	5	5	4	4
Wegvervoer	21	35	16	8	5	4	3	12
Spoorvervoer	1	1	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	187	141	128	126	134	165	192	166
Overslag/opslag	11	11	10	10	10	10	10	9
Vestigingsplaats	2.326	2.369	2.595	2.720	2.709	2.737	2.698	2.383
Industrie	1.205	1.143	1.093	1.078	1.121	1.196	1.263	1.253
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	36	72	72	71	71	101
Aardolie industrie	74	39	4	2	0	0	0	0
Chemische industrie	86	86	43	0	0	0	10	27
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	342	357	355	335	328	339	362	355
Transportmiddelenindustrie	321	290	268	262	291	299	290	279
Elektriciteitsproductie	36	48	59	59	61	56	47	22
Overig	346	323	329	349	371	431	484	470
Groothandel	480	483	630	697	646	620	565	552
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	641	744	873	946	942	922	870	579
Totaal	2.557	2.569	2.757	2.872	2.865	2.922	2.909	2.578

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-44: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	572	636	518	633	853	1.999	1.895	1.600
Vervoer	316	374	197	242	456	1.692	1.664	1.350
Zeevaart	0	0	0	0	125	251	260	254
Binnenvaart	43	59	33	42	38	122	119	114
Wegvervoer	271	312	162	198	288	1.285	1.249	946
Spoorvervoer	1	3	2	2	5	34	37	37
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	62	65	63	72	68	54	53	57
Overslag/opslag	195	197	259	320	329	253	179	194
Vestigingsplaats	1.108	1.099	1.093	995	945	1.008	1.019	918
Industrie	891	888	876	768	702	767	793	672
Voedingsmiddelenindustrie	188	188	181	127	78	77	74	67
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	34	32	57	57	56	88	89	55
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	438	447	455	465	489	527	554	486
Transportmiddelenindustrie	172	167	128	57	23	22	21	20
Elektriciteitsproductie	0	0	8	15	12	10	9	6
Overig	60	55	49	48	46	45	47	38
Groothandel	180	174	179	189	206	204	178	187
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	37	38	38	39	37	37	48	60
Totaal	1.680	1.735	1.611	1.628	1.798	3.006	2.914	2.518

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-45: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	183	156	160	159	160	168	173	180
Vervoer	35	35	35	34	33	33	30	28
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	35	35	35	34	33	33	30	28
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	148	121	125	125	127	135	143	152
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	249	243	241	251	258	254	267	258
Industrie	140	134	134	135	149	160	178	184
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	111	104	103	103	110	115	114	120
Transportmiddelenindustrie	3	2	2	2	7	11	29	47
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	26	28	29	30	33	35	35	18
Groothandel	42	38	36	37	32	27	25	24
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	67	71	72	80	77	67	65	50
Totaal	431	399	401	410	417	421	440	437

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-46: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	3.267	3.253	3.345	3.356	3.441	3.649	3.783	3.727
Vervoer	536	491	480	503	540	548	531	531
Zeevaart	513	465	448	469	507	513	496	497
Binnenvaart	24	27	33	34	33	35	35	35
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2.432	2.397	2.470	2.490	2.535	2.665	2.775	2.712
Overslag/opslag	299	365	395	363	367	436	478	485
Vestigingsplaats	4.895	4.431	4.065	4.166	4.331	4.446	4.709	4.510
Industrie	2.159	1.591	1.178	1.210	1.228	1.235	1.428	1.411
Voedingsmiddelenindustrie	127	111	107	101	98	97	96	87
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	171	143	113	87	88	105	111	103
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	617	533	546	685	745	737	840	853
Transportmiddelenindustrie	897	497	110	79	87	110	192	258
Elektriciteitsproductie	0	25	63	74	48	26	29	31
Overig	348	283	241	185	164	161	162	81
Groothandel	2.358	2.440	2.494	2.592	2.747	2.842	2.903	2.810
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	379	400	393	364	356	370	378	290
Totaal	8.162	7.684	7.410	7.522	7.772	8.095	8.492	8.237

Bron: EUR obv LISA

Overig Rijn- en Maasmond

Tabel 3-47: Overig Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	4.518	4.599	4.387	4.524	4.485	3.711	3.916	4.064
Vervoer	1.700	1.762	1.516	1.471	1.356	737	873	913
Zeevaart	450	633	470	305	270	256	339	472
Binnenvaart	146	115	117	97	98	42	34	34
Wegvervoer	1.064	981	896	1.034	958	438	498	405
Spoorvervoer	40	34	33	34	31	1	2	2
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.262	1.193	1.213	1.380	1.445	1.416	1.437	1.486
Overslag/opslag	1.556	1.644	1.658	1.673	1.684	1.558	1.605	1.665
								0
Vestigingsplaats	15.328	14.988	14.619	14.294	14.410	14.626	14.699	14.464
Industrie	10.394	10.125	9.842	9.584	9.641	9.712	9.788	9.629
Voedingsmiddelenindustrie	746	730	705	682	698	706	716	753
Aardolie industrie	152	160	174	180	182	190	195	207
Chemische industrie	2.663	2.579	2.450	2.414	2.518	2.543	2.443	2.144
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2.920	2.794	2.813	2.599	2.567	2.641	2.510	2.228
Transportmiddelenindustrie	1.971	1.897	1.813	1.838	1.792	1.794	2.059	2.307
Elektriciteitsproductie	59	60	65	77	64	59	61	72
Overig	1.884	1.907	1.821	1.794	1.819	1.780	1.805	1.920
								0
Groothandel	3.381	3.183	3.106	3.091	3.183	3.294	3.296	3.270
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	1.553	1.680	1.671	1.620	1.586	1.620	1.616	1.566
								0
Totaal	19.845	19.587	19.006	18.818	18.895	18.337	18.615	18.528

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-48: Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	726	773	722	695	739	792	917	991
Vervoer	352	322	280	257	215	222	335	458
Zeevaart	168	174	164	127	103	134	243	390
Binnenvaart	39	39	33	30	34	26	21	14
Wegvervoer	142	107	81	98	77	61	69	53
Spoorvervoer	3	3	2	2	2	1	2	1
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	251	275	273	272	332	346	337	313
Overslag/opslag	124	176	169	167	193	225	246	220
Vestigingsplaats	2.583	2.519	2.342	2.257	2.400	2.495	2.427	2.203
Industrie	1.842	1.786	1.663	1.639	1.785	1.852	1.778	1.623
Voedingsmiddelenindustrie	119	117	109	105	147	180	176	178
Aardolie industrie	96	103	113	115	114	115	116	131
Chemische industrie	1.416	1.337	1.194	1.137	1.189	1.176	1.091	923
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	40	39	37	33	31	44	60	69
Transportmiddelenindustrie	74	73	77	82	111	141	153	164
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	99	118	135	169	195	197	184	159
Groothandel	415	341	301	282	291	316	317	292
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	327	393	378	336	325	328	333	289
Totaal	3.309	3.291	3.064	2.952	3.139	3.287	3.344	3.194

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-49: Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	79	132	120	119	103	48	48	50
Vervoer	39	78	58	62	54	4	2	8
Zeevaart	26	68	49	53	47	0	0	2
Binnenvaart	13	11	9	9	7	4	2	7
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12	12	12	14	18	19	20	18
Overslag/opslag	29	42	51	44	32	25	26	24
Vestigingsplaats	5.908	5.576	5.417	5.322	5.289	5.341	5.468	5.485
Industrie	4.841	4.624	4.496	4.401	4.323	4.366	4.525	4.531
Voedingsmiddelenindustrie	211	209	208	208	205	201	199	227
Aardolie industrie	57	57	62	66	69	74	75	73
Chemische industrie	239	224	221	223	227	227	224	135
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.723	1.634	1.619	1.563	1.565	1.601	1.515	1.387
Transportmiddelenindustrie	1.817	1.722	1.643	1.668	1.600	1.573	1.816	1.983
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	796	779	744	674	659	691	698	728
Groothandel	1.014	892	861	857	899	915	886	898
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	53	61	61	65	67	61	58	57
Totaal	5.987	5.708	5.537	5.441	5.392	5.389	5.516	5.535

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-50: Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	2.773	2.608	2.611	2.916	2.940	2.731	2.836	2.920
Vervoer	391	295	264	380	405	390	443	367
Zeevaart	9	8	4	4	4	4	4	3
Binnenvaart	12	10	9	12	14	12	12	13
Wegvervoer	370	278	250	364	386	374	427	350
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	978	887	911	1.080	1.082	1.036	1.062	1132,75
Overslag/opslag	1.404	1.426	1.436	1.457	1.454	1.305	1.331	1420,5
<i>Vestigingsplaats</i>	6.042	6.121	6.119	6.003	6.047	6.148	6.148	6108,25
Industrie	3.297	3.316	3.300	3.182	3.197	3.180	3.157	3128,75
Voedingsmiddelenindustrie	19	19	17	16	15	15	16	17,75
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	1	4	3
Chemische industrie	1.009	1.018	1.035	1.054	1.103	1.140	1.129	1086
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.158	1.121	1.158	1.004	971	996	936	771,5
Transportmiddelenindustrie	64	87	82	80	78	77	87	145,5
Elektriciteitsproductie	59	60	65	77	64	59	61	71,5
Overig	990	1.011	943	952	966	892	924	1033,5
Groothandel	1.647	1.650	1.655	1.667	1.712	1.783	1.806	1799,5
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	1.098	1.156	1.164	1.154	1.138	1.185	1.186	1180
<i>Totaal</i>	8.814	8.729	8.729	8.919	8.986	8.879	8.984	9.029

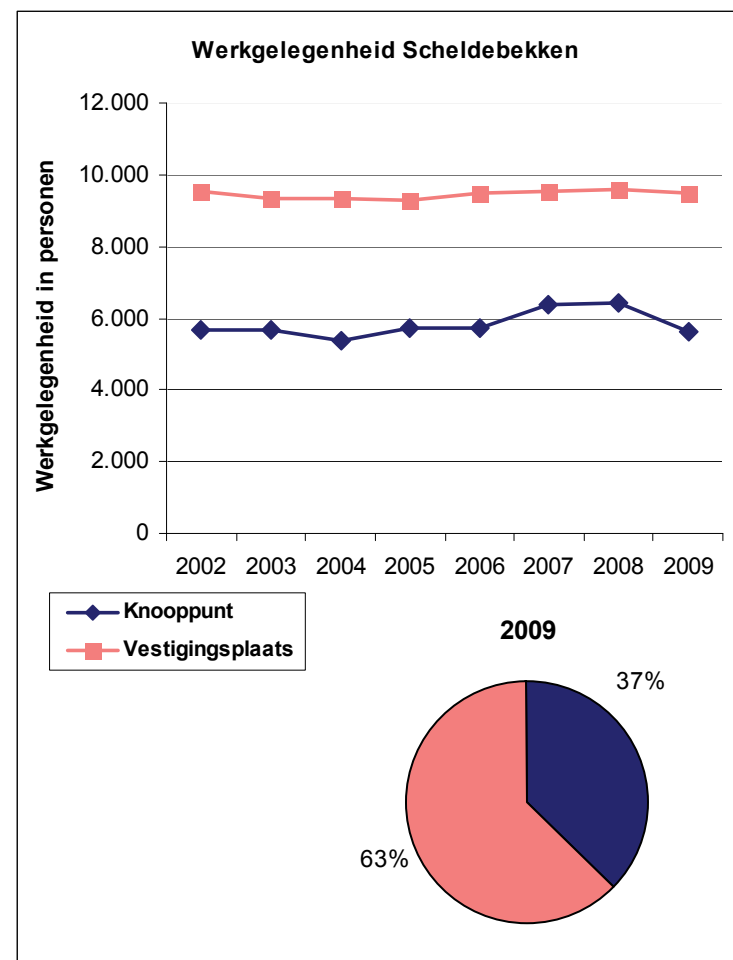
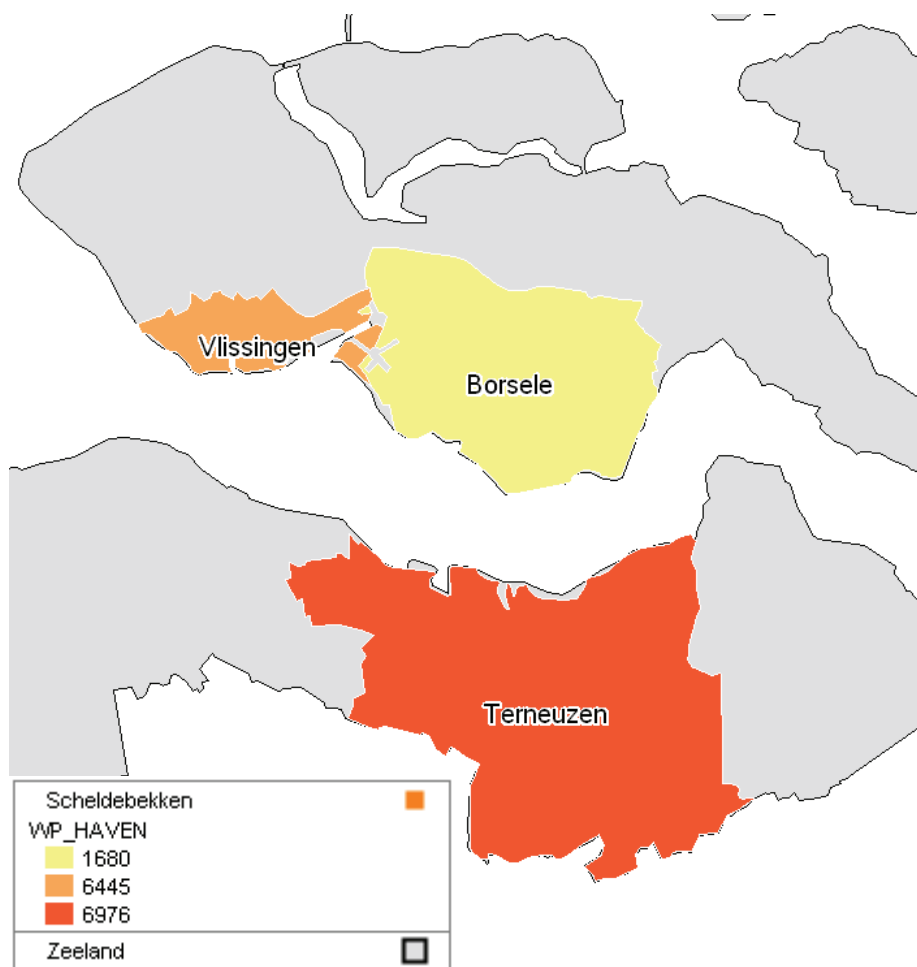
Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-51: Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	940	1.087	934	793	703	140	115	103
Vervoer	919	1.067	915	772	683	121	94	79
Zeevaart	248	384	253	122	117	118	92	78
Binnenvaart	82	56	66	47	43	0	0	0
Wegvervoer	553	596	565	572	495	4	2	2
Spoorvervoer	36	30	30	31	28	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	21	19	18	16	15	16	19	23
Overslag/opslag	0	1	2	6	6	3	3	2
Vestigingsplaats	796	772	743	712	675	642	657	668
Industrie	414	400	384	362	336	314	329	347
Voedingsmiddelenindustrie	397	385	372	354	332	311	325	331
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Transportmiddelenindustrie	17	15	12	8	4	3	4	16
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	306	301	290	286	282	281	289	281
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	76	71	70	65	57	47	39	41
Totaal	1.735	1.859	1.677	1.505	1.378	782	771	771

Bron: EUR obv LISA

Scheldebekken

Tabel 3-52: Scheldebekken: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	5.657	5.677	5.353	5.725	5.730	6.363	6.449	5.611
Vervoer	3.939	4.012	3.564	3.782	3.579	4.158	4.157	3.515
Zeevaart	41	38	35	43	53	45	62	90
Binnenvaart	640	312	263	331	299	338	336	354
Wegvervoer	3.245	3.645	3.251	3.392	3.207	3.756	3.738	3.052
Spoorvervoer	13	16	15	16	20	20	21	19
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.217	1.155	1.154	1.244	1.450	1.414	1.481	1.354
Overslag/opslag	501	510	635	698	701	791	812	743
Vestigingsplaats	9.538	9.347	9.320	9.308	9.482	9.542	9.588	9.490
Industrie	8.788	8.544	8.511	8.520	8.685	8.775	8.798	8.663
Voedingsmiddelenindustrie	513	502	525	521	500	512	512	521
Aardolie industrie	351	336	367	381	408	407	409	422
Chemische industrie	4.306	4.154	4.147	4.098	4.137	4.085	4.081	3.890
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.210	1.181	1.183	1.222	1.229	1.265	1.288	1.302
Transportmiddelenindustrie	1.497	1.477	1.391	1.410	1.467	1.446	1.414	1.381
Elektriciteitsproductie	622	608	575	550	563	560	576	647
Overig	288	287	323	339	380	500	517	499
Groothandel	239	230	225	225	224	203	212	216
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	511	572	584	563	572	565	578	611
Totaal	15.195	15.023	14.673	15.033	15.212	15.905	16.037	15.101

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-53: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	3.228	3.145	3.069	3.279	3.499	4.051	4.128	3.189
Vervoer	2.376	2.316	2.143	2.271	2.321	2.815	2.822	2.052
Zeevaart	24	19	12	19	29	19	28	36
Binnenvaart	468	173	141	202	183	215	224	220
Wegvervoer	1.874	2.113	1.981	2.040	2.098	2.568	2.556	1.785
Spoorvervoer	9	11	10	10	12	13	14	11
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	731	730	730	810	987	984	1.036	932
Overslag/opslag	122	98	196	198	191	252	271	205
<i>Vestigingsplaats</i>	3.213	3.179	3.077	3.077	3.109	3.145	3.184	3.257
Industrie	2.969	2.930	2.809	2.799	2.829	2.864	2.889	2.895
Voedingsmiddelenindustrie	24	25	44	44	50	78	79	78
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	787	786	746	712	719	752	744	688
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	968	931	920	950	944	962	984	1.020
Transportmiddelenindustrie	1.150	1.145	1.053	1.035	1.059	1.003	1.014	1.034
Elektriciteitsproductie	0	0	0	1	3	0	1	4
Overig	40	42	46	57	54	69	67	71
Groothandel	37	34	29	29	29	38	42	57
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	208	215	239	250	251	243	254	306
<i>Totaal</i>	6.441	6.324	6.146	6.356	6.607	7.196	7.313	6.445

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-54: Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	308	319	338	369	336	345	370	379
Vervoer	5	3	2	35	1	0	14	22
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	1	1	0	1	0	0	1	2
Wegvervoer	5	2	2	33	1	0	13	20
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	26	24	27	31	29	14	17	19
Overslag/opslag	277	292	309	304	306	332	340	338
Vestigingsplaats	1.258	1.230	1.250	1.279	1.362	1.395	1.354	1.301
Industrie	1.162	1.130	1.143	1.166	1.241	1.274	1.229	1.196
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	351	336	367	381	408	407	409	422
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	28	27	32	31	33	40	42	47
Transportmiddelenindustrie	200	197	208	243	281	306	258	208
Elektriciteitsproductie	584	570	537	511	520	520	520	519
Overig	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	0	2	9	10	13	13	16	20
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	96	98	98	104	108	108	109	86
Totaal	1.566	1.548	1.588	1.648	1.697	1.740	1.724	1.680

Bron: EUR obv LISA

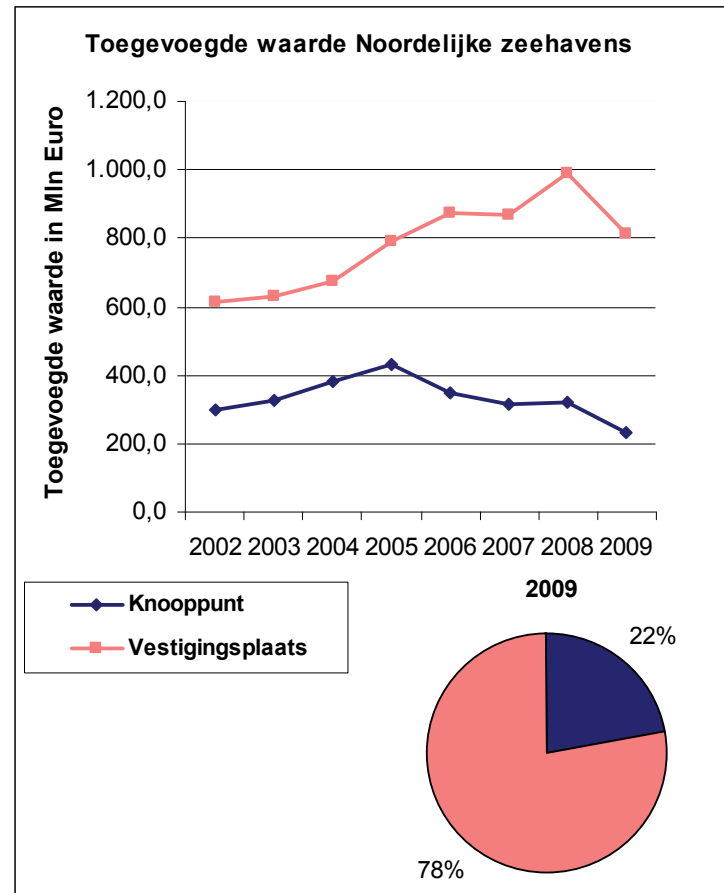
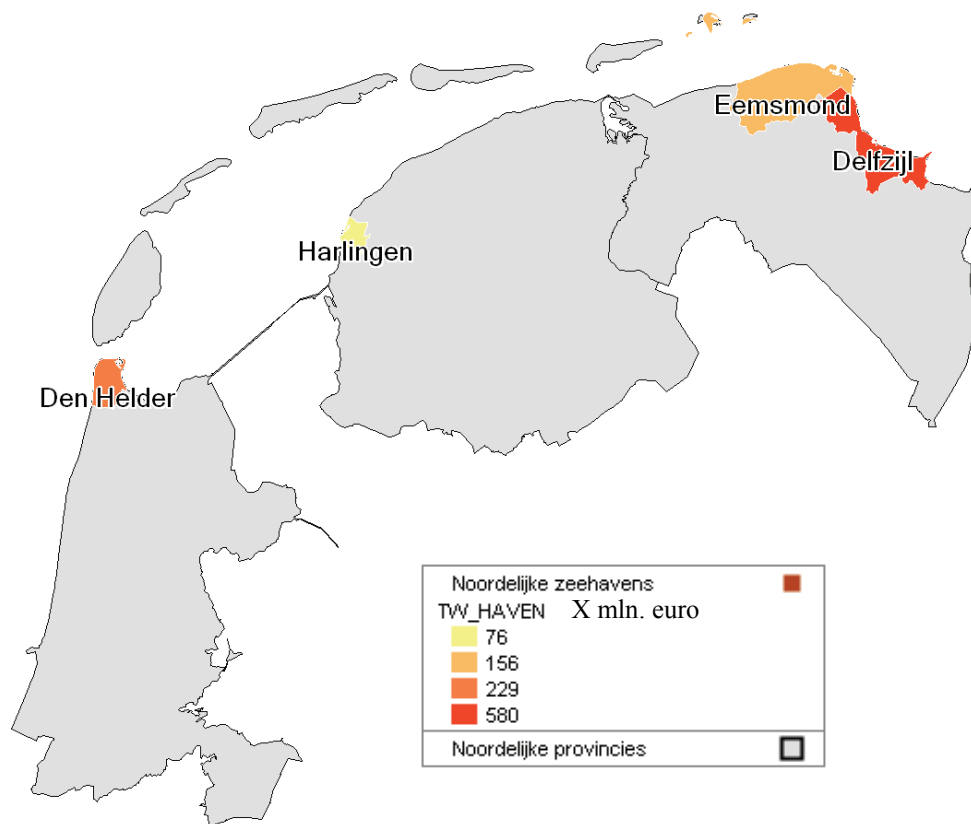
Tabel 3-55: Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	<i>2.121</i>	<i>2.214</i>	<i>1.946</i>	<i>2.077</i>	<i>1.896</i>	<i>1.967</i>	<i>1.951</i>	<i>2.044</i>
Vervoer	1.558	1.692	1.419	1.476	1.257	1.343	1.321	1.442
Zeevaart	16	19	23	24	24	26	33	54
Binnenvaart	172	139	122	128	117	122	111	132
Wegvervoer	1.366	1.530	1.269	1.319	1.108	1.188	1.170	1.247
Spoorvervoer	4	5	5	6	8	7	7	8
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	460	401	397	403	435	416	428	403
Overslag/opslag	103	120	130	197	204	208	201	200
<i>Vestigingsplaats</i>	<i>5.067</i>	<i>4.938</i>	<i>4.993</i>	<i>4.952</i>	<i>5.011</i>	<i>5.002</i>	<i>5.050</i>	<i>4.932</i>
Industrie	4.657	4.485	4.559	4.556	4.616	4.637	4.680	4.573
Voedingsmiddelenindustrie	489	477	481	477	451	434	434	444
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	3.519	3.368	3.401	3.386	3.419	3.332	3.338	3.203
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	215	223	232	241	253	264	262	235
Transportmiddelenindustrie	147	135	131	132	128	137	142	139
Elektriciteitsproductie	38	38	38	38	40	40	55	124
Overig	249	245	277	282	326	431	450	428
Groothandel	203	195	187	187	183	151	155	140
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	208	259	247	210	213	213	215	220
<i>Totaal</i>	<i>7.188</i>	<i>7.152</i>	<i>6.939</i>	<i>7.028</i>	<i>6.907</i>	<i>6.969</i>	<i>7.000</i>	<i>6.976</i>

Bron: EUR obv LISA

Toegevoegde Waarde

Noordelijke Zeehavens

Tabel 3-56: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	296,0	324,7	380,9	432,6	350,3	314,9	321,9	229,6
Vervoer	226,8	258,8	307,3	339,6	249,0	204,6	203,9	127,8
Zeevaart	194,9	231,1	283,8	309,8	217,2	168,5	166,4	100,5
Binnenvaart	7,7	8,7	8,3	8,2	8,8	8,9	10,0	10,1
Wegvervoer	23,9	18,7	14,9	21,2	22,7	26,8	27,2	16,8
Spoorvervoer	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	38,4	35,1	38,8	50,0	53,4	60,3	63,7	59,1
Overslag/opslag	30,8	30,9	34,8	43,0	47,9	49,9	54,3	42,7
<i>Vestigingsplaats</i>	615,3	630,7	677,4	788,4	872,1	868,8	991,8	810,2
Industrie	497,8	510,7	555,7	671,0	747,2	738,3	852,1	677,5
Voedingsmiddelenindustrie	17,0	14,5	13,3	11,8	12,9	14,3	14,2	18,7
Aardolie industrie	42,6	47,2	53,7	78,4	92,5	88,7	130,4	86,1
Chemische industrie	145,3	143,4	155,7	161,6	152,1	171,9	200,4	158,8
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	82,1	88,8	114,1	121,9	120,4	115,5	111,9	96,4
Transportmiddelenindustrie	26,6	23,2	22,1	22,9	24,9	24,9	28,7	39,4
Elektriciteitsproductie	54,9	60,3	57,5	65,7	79,2	101,2	96,6	108,0
Overig	129,3	133,2	139,4	208,6	265,2	221,7	269,9	170,0
Groothandel	37,5	39,0	43,0	44,8	47,6	53,8	56,2	48,4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	80,0	81,0	78,6	72,6	77,2	76,8	83,6	84,4
Totaal	911,3	955,5	1.058,3	1.221,0	1.222,3	1.183,7	1.313,8	1.039,8

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-57: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	214,4	234,1	282,0	318,6	225,7	190,0	200,8	140,5
Vervoer	175,1	196,9	241,9	272,6	181,3	141,1	141,4	83,5
Zeevaart	159,7	185,5	233,0	261,1	169,8	128,7	127,5	75,4
Binnenvaart	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6
Wegvervoer	14,6	10,7	8,3	10,9	10,9	11,9	13,4	7,3
Spoorvervoer	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	20,9	18,6	18,5	18,1	13,1	17,9	25,2	30,8
Overslag/opslag	18,4	18,5	21,6	28,0	31,2	30,9	34,2	26,3
Vestigingsplaats	349,7	362,0	404,6	438,4	453,9	465,7	541,1	439,2
Industrie	294,4	302,9	343,8	383,7	395,5	406,7	477,6	380,5
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1
Aardolie industrie	42,6	47,2	53,7	78,4	92,5	88,7	130,4	86,1
Chemische industrie	145,0	142,5	152,8	158,7	149,5	168,4	196,7	156,6
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	71,9	81,0	106,2	113,7	112,0	106,9	101,5	81,8
Transportmiddelenindustrie	17,4	14,7	13,4	14,3	15,5	16,0	19,3	26,7
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	1,3	2,8	5,9
Overig	17,5	17,4	17,7	18,6	25,8	25,2	26,7	23,4
Groothandel	23,1	25,1	27,0	27,5	28,2	28,3	27,5	21,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	32,2	34,1	33,9	27,2	30,2	30,8	36,0	37,4
Totaal	564,0	596,1	686,6	757,0	679,6	655,7	741,9	579,7

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-58: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	10,3	10,0	11,8	15,7	18,2	19,9	22,2	17,4
Vervoer	2,4	2,7	4,2	6,2	5,0	6,8	8,1	5,1
Zeevaart	0,1	1,0	2,5	3,0	2,7	2,2	2,2	1,4
Binnenvaart	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,3	0,2
Wegvervoer	2,2	1,6	1,6	3,1	2,1	4,1	5,4	3,3
Spoorvervoer	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2,8	2,5	2,4	3,3	6,5	5,7	6,1	6,4
Overslag/opslag	5,1	4,8	5,2	6,1	6,7	7,4	8,1	5,9
Vestigingsplaats	77,8	79,1	79,8	90,2	102,8	124,1	121,1	138,1
Industrie	63,0	64,5	63,9	74,0	86,9	109,5	104,8	119,5
Voedingsmiddelenindustrie	2,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	1,4	5,4
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,3	0,9	2,9	2,9	2,6	2,8	2,4	1,2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2,7	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	1,1	5,2
Transportmiddelenindustrie	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Elektriciteitsproductie	54,9	60,3	57,5	65,7	78,9	100,0	93,8	102,1
Overig	2,8	2,8	3,3	5,2	5,2	6,6	6,1	5,6
Groothandel	7,9	7,8	8,6	8,6	9,0	10,1	11,0	11,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6,9	6,7	7,2	7,6	7,0	4,5	5,3	6,7
Totaal	88,0	89,1	91,6	106,0	121,0	144,0	143,3	155,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-59: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	33,1	35,6	40,9	51,3	54,2	53,0	50,7	35,8
Vervoer	29,3	31,8	36,7	46,6	49,2	47,0	44,3	30,3
Zeevaart	20,6	23,4	29,7	37,3	37,2	33,9	33,1	20,9
Binnenvaart	1,6	2,0	2,0	2,1	2,3	2,3	2,8	3,2
Wegvervoer	7,0	6,4	5,0	7,2	9,7	10,8	8,4	6,2
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1,6	1,5	1,7	2,1	2,5	3,4	3,7	3,4
Overslag/opslag	2,3	2,3	2,6	2,6	2,6	2,6	2,7	2,1
Vestigingsplaats	25,9	26,1	26,3	24,3	28,2	34,3	35,7	40,2
Industrie	16,0	15,9	15,5	14,2	16,4	18,5	19,0	23,7
Voedingsmiddelenindustrie	7,8	7,8	7,4	6,4	7,4	8,7	8,3	9,2
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	1,0	1,0	1,1
Transportmiddelenindustrie	5,7	5,3	5,6	5,5	6,3	6,2	6,6	9,9
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	2,1	2,3	2,0	1,6	1,9	2,6	3,0	3,6
Groothandel	3,3	3,4	4,2	4,8	6,2	9,0	9,6	8,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6,5	6,8	6,6	5,4	5,6	6,7	7,1	8,2
Totaal	59,0	61,7	67,2	75,7	82,4	87,3	86,4	75,9

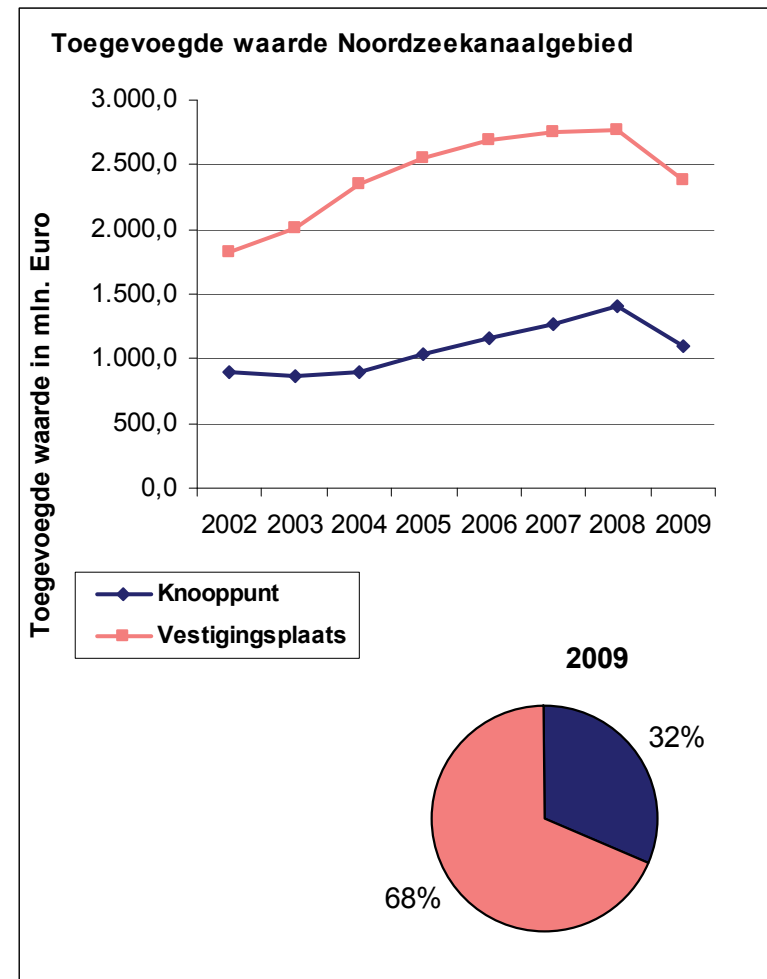
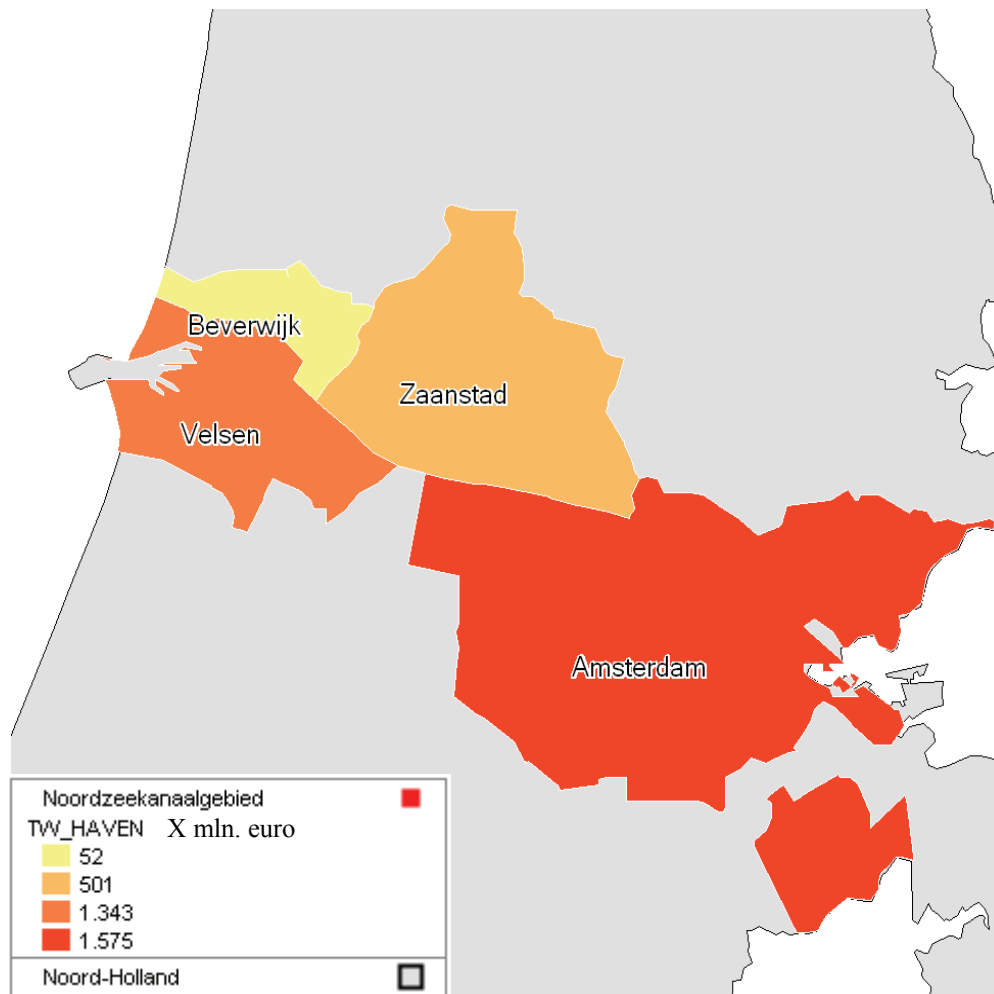
Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-60: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	38,2	45,0	46,2	46,9	52,2	52,0	48,1	35,9
Vervoer	20,1	27,3	24,5	14,1	13,5	9,7	10,0	9,0
Zeevaart	14,5	21,2	18,6	8,4	7,5	3,8	3,7	2,8
Binnenvaart	5,4	6,1	5,8	5,6	6,0	5,9	6,3	6,2
Wegvervoer	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	13,2	12,6	16,2	26,5	31,4	33,4	28,8	18,5
Overslag/opslag	5,0	5,1	5,4	6,3	7,4	9,0	9,4	8,3
Vestigingsplaats	162,0	163,6	166,6	235,4	287,1	244,7	294,0	192,8
Industrie	124,4	127,4	132,5	199,1	248,4	203,6	250,7	153,7
Voedingsmiddelenindustrie	7,1	6,6	5,8	5,4	5,5	5,4	4,3	4,1
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	1,2	1,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	7,1	7,1	7,3	7,6	7,6	7,5	8,3	8,4
Transportmiddelenindustrie	3,3	3,0	2,9	3,0	3,0	2,7	2,7	2,8
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	107,0	110,8	116,5	183,1	232,3	187,2	234,1	137,5
Groothandel	3,2	2,7	3,2	3,9	4,3	6,4	8,0	7,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	34,4	33,4	30,9	32,4	34,4	34,8	35,3	32,0
Totaal	200,2	208,6	212,8	282,3	339,4	296,8	342,2	228,6

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Noordzeekanaalgebied

Tabel 3-61: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	902,1	871,9	889,2	1.040,5	1.155,4	1.264,6	1.405,2	1.098,5
Vervoer	437,5	421,4	407,3	466,6	532,9	522,7	621,0	404,9
Zeevaart	126,5	132,3	158,0	214,9	219,6	203,5	200,3	115,4
Binnenvaart	50,0	47,1	44,5	42,0	47,3	50,9	59,3	61,7
Wegvervoer	255,1	237,2	200,0	205,3	259,7	261,8	353,3	220,7
Spoorvervoer	5,9	4,8	4,8	4,4	6,4	6,6	8,2	7,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	177,4	168,2	170,0	188,1	200,6	232,2	239,0	207,6
Overslag/opslag	287,2	282,4	311,9	385,8	421,9	509,7	545,2	486,0
Vestigingsplaats	1.828,1	2.008,0	2.349,6	2.552,7	2.685,9	2.750,6	2.762,7	2.373,8
Industrie	1.467,8	1.628,8	1.949,1	2.136,4	2.197,0	2.206,3	2.206,6	1.830,9
Voedingsmiddelenindustrie	163,5	160,8	160,9	177,9	187,4	211,3	254,4	262,8
Aardolie industrie	52,5	66,2	81,1	115,3	92,9	81,1	74,8	31,6
Chemische industrie	234,0	261,9	315,1	320,8	320,5	345,0	354,5	217,2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	804,4	909,0	1.155,1	1.256,5	1.289,9	1.212,3	1.156,3	1.000,0
Transportmiddelenindustrie	16,0	15,7	16,0	18,6	21,1	20,8	20,1	17,6
Elektriciteitsproductie	109,9	125,2	128,1	156,7	188,6	224,1	226,3	207,9
Overig	87,5	90,0	93,0	90,6	96,5	111,6	120,2	93,6
Groothandel	187,5	193,3	206,8	218,7	243,9	257,1	251,5	238,7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	172,8	185,9	193,7	197,7	245,0	287,3	304,6	304,2
Totaal	2.730,2	2.879,9	3.238,8	3.593,2	3.841,3	4.015,2	4.168,0	3.472,3

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-62: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	678,9	664,8	690,5	806,4	905,5	941,0	1.076,6	851,2
Vervoer	369,7	354,4	343,1	377,7	441,8	419,6	519,4	347,4
Zeevaart	105,0	109,2	129,0	180,1	183,1	160,4	158,2	89,7
Binnenvaart	42,1	38,8	38,2	33,7	37,8	42,6	48,5	54,6
Wegvervoer	218,6	203,1	172,3	161,4	216,2	211,6	306,5	197,0
Spoorvervoer	4,1	3,3	3,5	2,6	4,6	5,0	6,3	6,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	120,2	116,8	118,6	129,2	136,9	152,6	159,0	145,7
Overslag/opslag	189,0	193,6	228,8	299,5	326,8	368,8	398,1	358,0
Vestigingsplaats	547,4	602,1	677,5	746,0	809,5	867,0	864,6	723,9
Industrie	335,7	370,4	431,9	487,1	485,1	501,0	491,0	357,4
Voedingsmiddelenindustrie	27,7	23,6	21,9	25,7	23,4	24,9	28,1	29,6
Aardolie industrie	41,8	54,4	67,7	95,8	76,5	65,4	57,1	24,3
Chemische industrie	184,0	203,1	241,3	249,1	256,1	272,7	262,8	175,1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	28,7	29,6	32,0	35,1	31,5	22,7	22,2	21,8
Transportmiddelenindustrie	5,0	5,0	5,5	6,9	7,5	6,4	6,5	6,4
Elektriciteitsproductie	22,4	29,9	36,4	44,1	53,5	66,9	69,9	63,5
Overig	26,2	24,7	27,2	30,6	36,7	42,0	44,3	36,8
Groothandel	94,7	100,4	106,2	116,0	140,3	151,0	146,2	140,7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	117,0	131,3	139,4	142,8	184,1	215,0	227,4	225,8
Totaal	1.226,3	1.266,9	1.368,0	1.552,4	1.715,0	1.808,0	1.941,2	1.575,1

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-63: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	6,6	6,4	7,0	8,2	9,3	13,6	14,8	6,8
Vervoer	1,0	1,1	1,6	2,7	3,2	4,0	3,7	1,6
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2
Wegvervoer	0,8	0,8	1,2	2,4	2,9	3,7	3,4	1,3
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1,4	1,4	1,3	1,4	1,5	1,5	1,4	1,0
Overslag/opslag	4,2	4,0	4,1	4,1	4,7	8,1	9,6	4,2
Vestigingsplaats	37,5	38,3	42,6	53,5	52,2	51,4	63,4	45,5
Industrie	22,5	23,8	27,4	37,3	34,1	31,2	42,4	25,6
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
Aardolie industrie	9,7	10,5	11,8	17,2	14,6	13,7	16,0	6,2
Chemische industrie	0,0	0,2	1,0	1,1	1,0	0,4	0,4	0,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3,4	3,0	3,5	4,8	3,8	2,8	2,6	2,0
Transportmiddelenindustrie	0,5	0,6	0,8	0,9	0,7	0,6	0,6	0,3
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	9,1	9,5	10,3	13,3	13,9	13,7	22,7	16,7
Groothandel	10,8	10,5	11,8	12,3	12,6	13,2	12,9	10,7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,2	4,1	3,4	3,9	5,6	6,9	8,2	9,3
Totaal	44,1	44,7	49,6	61,7	61,6	65,0	78,2	52,3

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-64: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	126,0	120,6	119,9	150,5	151,5	171,0	167,2	106,3
Vervoer	62,0	60,6	57,8	81,3	79,3	81,6	80,8	44,8
Zeevaart	20,0	21,5	27,1	32,2	30,1	27,9	27,4	16,7
Binnenvaart	6,7	6,8	4,8	7,0	8,2	7,2	9,3	5,3
Wegvervoer	33,6	30,8	24,7	40,4	39,2	45,0	42,3	21,8
Spoorvervoer	1,8	1,5	1,3	1,8	1,8	1,5	1,8	1,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	49,2	45,9	45,5	52,5	56,2	69,1	68,3	51,2
Overslag/opslag	14,8	14,0	16,6	16,8	15,9	20,2	18,1	10,3
Vestigingsplaats	1.007,1	1.121,0	1.363,7	1.479,3	1.536,4	1.497,3	1.453,4	1.237,1
Industrie	916,1	1.032,1	1.273,5	1.388,4	1.444,3	1.405,5	1.361,0	1.142,5
Voedingsmiddelenindustrie	9,8	9,7	8,9	9,0	9,0	6,4	5,9	6,4
Aardolie industrie	1,0	1,3	1,6	2,3	1,8	2,0	1,7	1,2
Chemische industrie	26,4	33,2	43,9	43,7	39,8	46,8	67,3	20,2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	748,8	851,2	1.088,5	1.187,3	1.225,9	1.154,9	1.095,9	942,1
Transportmiddelenindustrie	4,6	4,1	3,2	3,5	3,8	4,3	4,2	3,3
Elektriciteitsproductie	87,5	95,4	91,7	112,6	135,2	157,3	156,4	144,4
Overig	38,0	37,1	35,6	30,0	28,7	33,9	29,7	24,9
Groothandel	43,0	42,8	44,3	44,9	44,6	43,6	43,7	43,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	47,9	46,1	46,0	46,0	47,5	48,2	48,7	51,0
Totaal	1.133,0	1.241,6	1.483,6	1.629,9	1.687,9	1.668,3	1.620,6	1.343,5

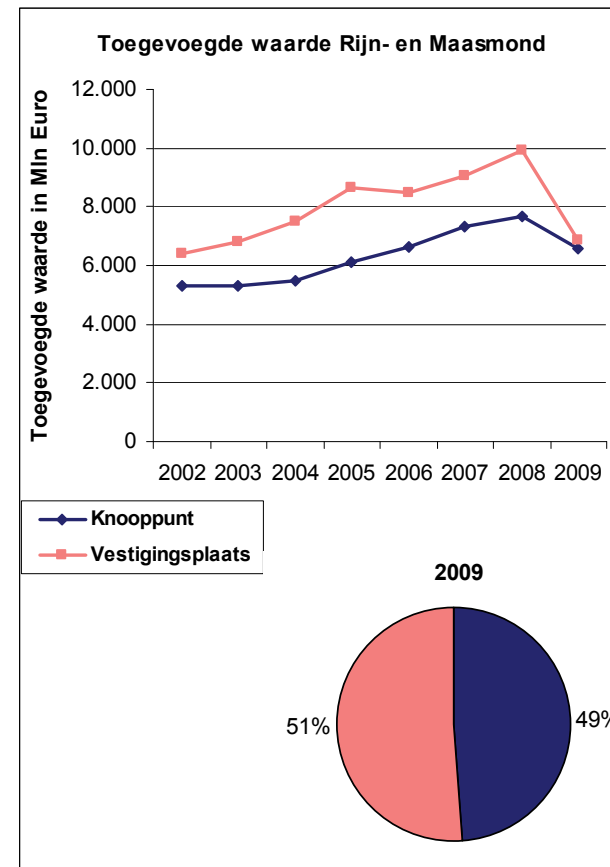
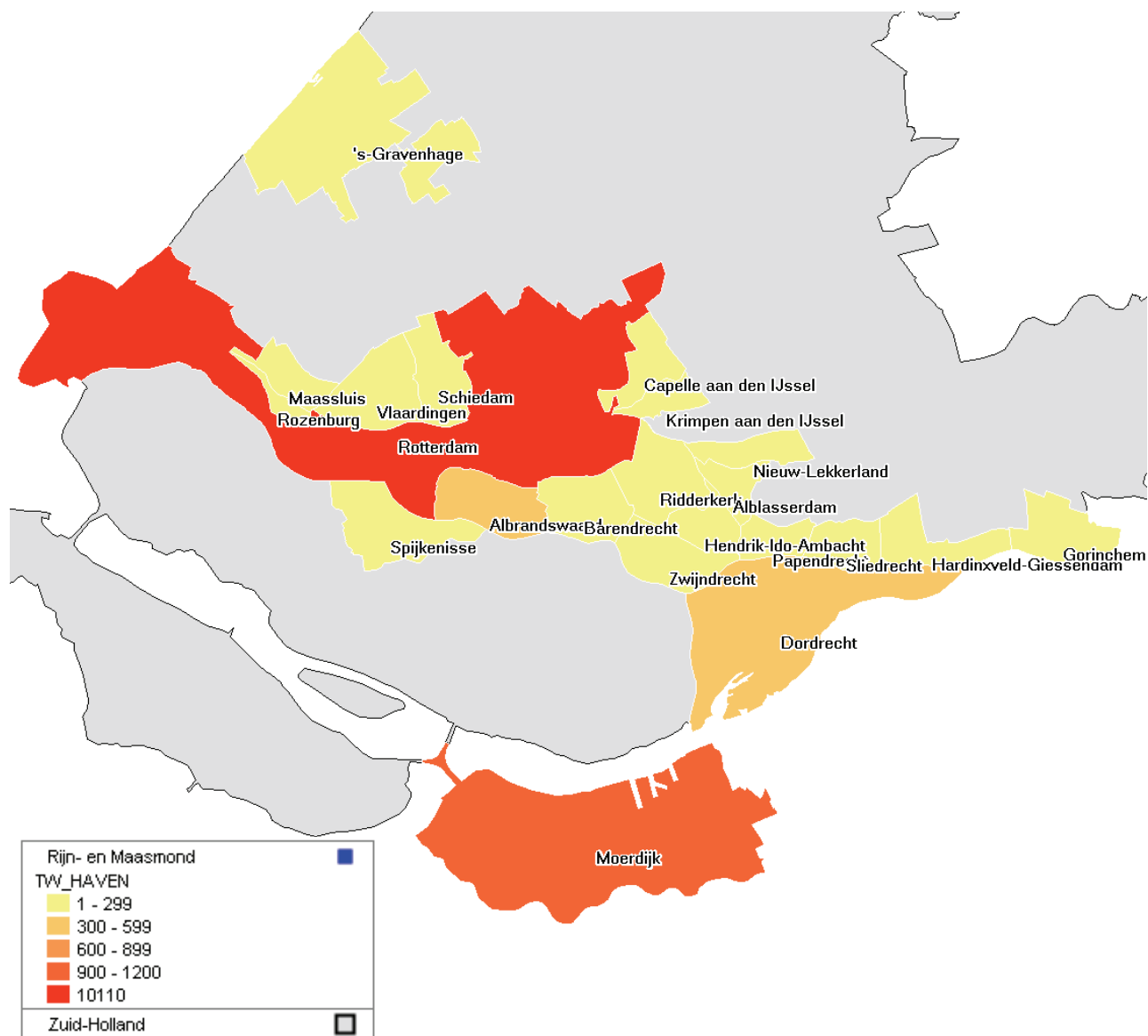
Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-65: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	90,7	80,1	71,8	75,3	89,1	139,0	146,7	134,2
Vervoer	4,8	5,3	4,8	4,9	8,6	17,5	17,1	11,1
Zeevaart	1,6	1,5	1,9	2,7	6,4	15,2	14,7	9,0
Binnenvaart	1,1	1,2	1,1	1,0	0,9	0,8	1,1	1,5
Wegvervoer	2,1	2,6	1,7	1,2	1,4	1,5	1,2	0,6
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6,7	4,1	4,6	5,0	6,0	9,0	10,2	9,6
Overslag/opslag	79,3	70,7	62,4	65,5	74,5	112,5	119,4	113,4
Vestigingsplaats	236,1	246,7	265,8	273,9	287,8	334,9	381,3	367,2
Industrie	193,4	202,6	216,4	223,5	233,5	268,5	312,2	305,4
Voedingsmiddelenindustrie	126,1	127,5	130,1	143,1	154,9	179,9	220,3	226,8
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	23,6	25,3	28,9	27,0	23,7	25,0	24,1	21,5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	23,6	25,1	31,0	29,3	28,7	31,9	35,5	34,1
Transportmiddelenindustrie	5,9	6,0	6,5	7,3	9,0	9,5	8,9	7,6
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	14,3	18,7	20,0	16,7	17,2	22,1	23,4	15,3
Groothandel	39,0	39,6	44,5	45,5	46,5	49,3	48,8	43,7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3,7	4,5	4,9	4,9	7,8	17,1	20,3	18,1
Totaal	326,8	326,8	337,7	349,2	376,9	473,9	528,0	501,4

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Rijn- en Maasmond

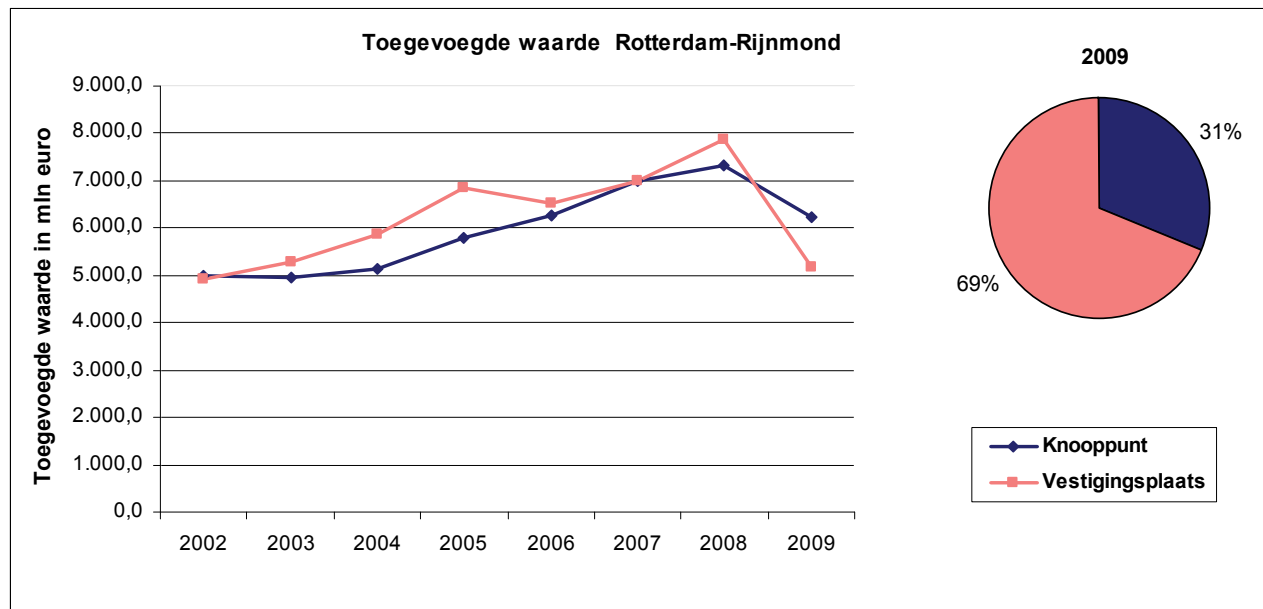
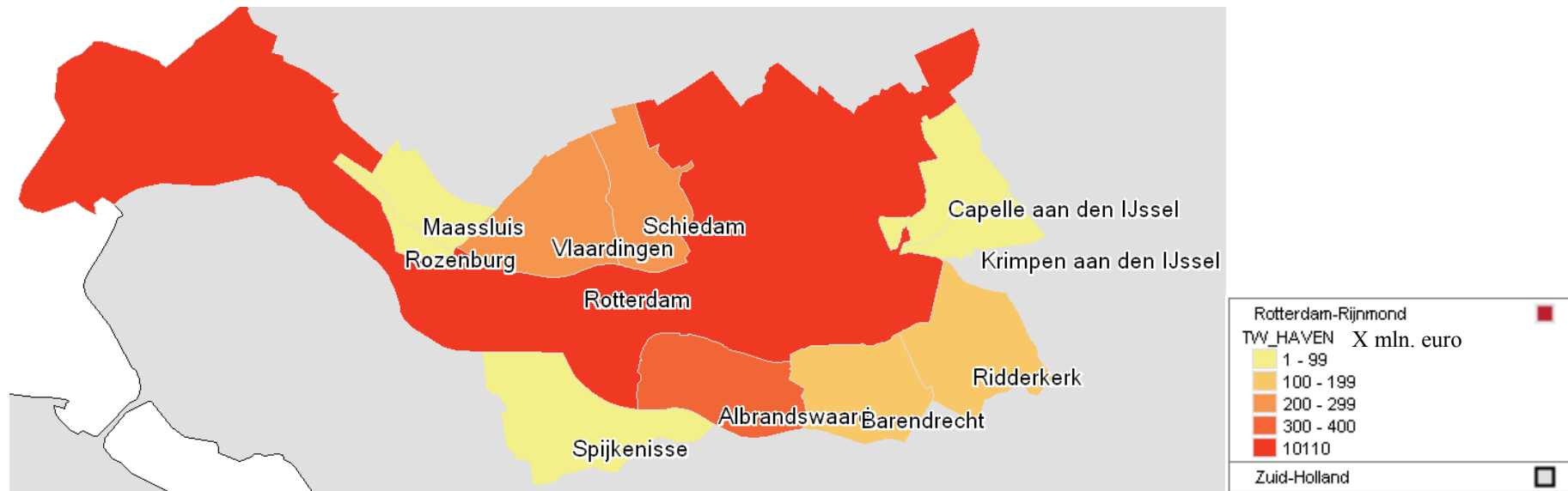

Tabel 3-66: Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	5.279	5.281	5.477	6.140	6.623	7.320	7.688	6.571
Vervoer	2.365	2.474	2.511	2.807	2.933	3.036	3.128	2.569
Zeevaart	677	756	895	1.050	991	847	802	501
Binnenvaart	336	367	344	336	339	347	389	366
Wegvervoer	1.124	1.187	1.101	1.249	1.429	1.668	1.738	1.516
Spoorvervoer	71	63	65	69	70	69	76	68
Pijpleiding	158	102	106	102	104	105	123	118
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.239	1.205	1.268	1.382	1.515	1.705	1.787	1.630
Overslag/opslag	1.675	1.603	1.698	1.952	2.175	2.580	2.773	2.372
Vestigingsplaats	6.412	6.800	7.477	8.654	8.454	9.080	9.920	6.839
Industrie	5.042	5.407	5.997	7.092	6.765	7.309	8.140	5.213
Voedingsmiddelenindustrie	260	270	293	322	310	329	380	378
Aardolie industrie	1.402	1.689	2.018	2.816	2.260	2.487	3.024	1.175
Chemische industrie	2.059	2.086	2.304	2.496	2.638	2.846	2.973	1.916
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	352	344	376	398	426	459	502	446
Transportmiddelenindustrie	261	225	209	211	232	234	256	270
Elektriciteitsproductie	366	440	440	486	539	622	653	714
Overig	342	353	358	362	361	332	351	315
Groothandel	749	730	793	867	940	976	950	869
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	620	663	687	696	749	795	830	757
Totaal	11.691	12.081	12.955	14.795	15.077	16.400	17.608	13.410

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 3-67: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	4.985	4.959	5.154	5.794	6.268	6.998	7.324	6.240
Vervoer	2.243	2.331	2.377	2.679	2.819	2.965	3.035	2.489
Zeevaart	620	673	816	986	940	805	742	447
Binnenvaart	328	360	338	331	334	345	386	364
Wegvervoer	1.068	1.135	1.054	1.193	1.374	1.642	1.708	1.492
Spoorvervoer	69	61	64	67	69	69	76	68
Pijpleiding	158	102	106	102	104	105	123	118
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.159	1.128	1.187	1.284	1.405	1.587	1.661	1.511
Overslag/opslag	1.582	1.501	1.590	1.831	2.044	2.447	2.627	2.240
Vestigingsplaats	4.916	5.294	5.860	6.860	6.510	7.012	7.857	5.182
Industrie	3.972	4.335	4.827	5.749	5.310	5.766	6.603	4.048
Voedingsmiddelenindustrie	183	194	224	257	245	264	313	306
Aardolie industrie	1.359	1.632	1.941	2.703	2.168	2.386	2.904	1.128
Chemische industrie	1.563	1.601	1.778	1.867	1.918	2.043	2.220	1.432
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	181	168	162	177	193	228	280	266
Transportmiddelenindustrie	137	112	91	80	89	94	99	90
Elektriciteitsproductie	353	424	424	463	516	597	628	682
Overig	195	204	207	203	181	154	159	144
Groothandel	504	499	554	614	664	680	659	602
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	440	460	479	496	536	566	594	532
Totaal	9.901	10.253	11.013	12.654	12.778	14.011	15.181	11.422

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-68: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	4.570,5	4.543,7	4.707,9	5.293,7	5.702,0	6.295,6	6.580,2	5.616,5
Vervoer	2.144,7	2.230,4	2.273,1	2.550,7	2.659,6	2.728,9	2.801,8	2.331,4
Zeevaart	543,1	598,9	727,6	875,3	803,5	659,8	601,8	359,4
Binnenvaart	322,8	352,6	331,6	325,1	327,5	333,9	373,8	352,1
Wegvervoer	1.052,4	1.116,5	1.044,4	1.181,5	1.356,9	1.563,9	1.630,0	1.436,3
Spoorvervoer	68,4	61,0	63,4	67,3	68,3	66,9	73,8	65,6
Pijpleiding	158,0	101,5	106,0	101,5	103,5	104,5	122,5	118,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	907,2	883,1	927,0	1.001,9	1.098,5	1.242,8	1.280,8	1.162,8
Overslag/opslag	1.518,7	1.430,1	1.507,8	1.741,1	1.943,8	2.323,9	2.497,6	2.122,3
Vestigingsplaats	4.212,6	4.645,2	5.222,2	6.180,9	5.796,9	6.253,0	6.997,6	4.493,6
Industrie	3.576,6	4.011,7	4.564,4	5.484,9	5.040,2	5.467,3	6.200,9	3.743,0
Voedingsmiddelenindustrie	165,0	175,0	201,5	235,1	227,7	244,7	291,4	280,6
Aardolie industrie	1.234,8	1.564,3	1.939,0	2.701,8	2.168,0	2.386,0	2.903,9	1.127,5
Chemische industrie	1.515,4	1.548,9	1.723,8	1.830,3	1.885,2	1.990,2	2.095,3	1.385,8
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	98,3	86,9	74,6	73,5	79,7	111,6	142,4	131,7
Transportmiddelenindustrie	71,6	68,7	65,8	58,0	64,7	67,9	67,9	56,6
Elektriciteitsproductie	346,0	410,1	399,5	428,7	482,1	567,1	601,1	663,0
Overig	145,5	157,8	160,1	157,6	132,7	99,7	98,9	97,7
Groothandel	289,4	279,8	301,5	329,9	356,3	357,1	345,3	319,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	346,6	353,6	356,3	366,0	400,4	428,7	451,4	431,0
Totaal	8.783,1	9.188,8	9.930,1	11.474,6	11.498,9	12.548,6	13.577,8	10.110,2

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-69: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	19,0	16,5	14,7	15,1	16,6	24,1	31,9	28,1
Vervoer	2,1	2,9	1,8	1,3	1,0	0,9	0,9	1,5
Zeevaart	0,5	0,5	0,6	0,6	0,4	0,4	0,4	0,5
Binnenvaart	0,4	0,6	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Wegvervoer	1,1	1,8	0,8	0,4	0,3	0,3	0,2	0,7
Spoorvervoer	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	16,1	12,7	12,0	12,9	14,7	22,1	29,9	25,6
Overslag/opslag	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9	1,0	1,2	1,0
Vestigingsplaats	307,3	265,7	234,6	252,2	262,6	269,6	276,3	230,6
Industrie	206,7	153,6	88,6	86,9	96,5	105,0	117,1	107,4
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	3,1	6,7	6,5	6,8	8,4	12,4
Aardolie industrie	124,6	68,0	1,8	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	17,2	18,7	10,5	0,0	0,0	0,0	6,4	7,1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	21,1	22,8	25,2	26,0	27,2	28,0	31,4	29,8
Transportmiddelenindustrie	14,9	12,9	12,9	13,9	17,3	17,4	16,6	16,4
Elektriciteitsproductie	6,5	9,4	11,2	13,7	16,9	18,2	14,9	7,2
Overig	22,5	21,9	23,9	25,6	28,6	34,5	39,3	34,6
Groothandel	42,3	42,3	60,8	72,4	69,4	68,1	60,7	55,4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	58,2	69,8	85,1	92,9	96,7	96,5	98,6	67,9
Totaal	326,3	282,2	249,2	267,4	279,2	293,6	308,3	258,7

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-70: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	57,2	60,7	56,7	70,1	110,3	199,2	196,2	150,0
Vervoer	16,6	20,1	10,5	13,1	45,9	134,0	135,8	94,4
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	26,9	47,4	48,2	29,4
Binnenvaart	2,2	3,4	1,8	2,2	2,2	6,9	7,9	7,4
Wegvervoer	14,3	16,5	8,6	10,8	16,5	77,6	77,4	55,4
Spoorvervoer	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	2,1	2,3	2,2
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	5,5	5,8	5,7	6,9	6,9	5,7	5,9	6,0
Overslag/opslag	35,2	34,8	40,5	50,1	57,5	59,5	54,5	49,6
Vestigingsplaats	69,8	71,1	84,2	83,3	80,1	94,9	133,3	84,4
Industrie	54,6	56,2	67,9	65,2	59,4	73,5	113,5	63,8
Voedingsmiddelenindustrie	12,4	13,2	13,5	9,6	5,0	5,3	6,2	5,9
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	4,2	5,7	15,1	14,3	12,1	23,5	56,4	14,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	23,9	24,4	26,5	29,8	32,6	35,0	40,7	36,2
Transportmiddelenindustrie	8,2	7,7	6,6	3,3	1,6	1,5	1,6	0,8
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	1,4	3,4	3,3	3,2	2,9	2,0
Overig	5,8	5,1	4,8	4,7	4,8	5,0	5,8	4,7
Groothandel	12,7	12,3	13,5	15,3	17,8	18,3	15,6	15,1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2,5	2,6	2,7	2,9	2,9	3,0	4,2	5,5
Totaal	127,0	131,8	140,9	153,4	190,3	294,1	329,5	234,4

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-71: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	26,1	21,1	22,3	24,5	26,9	32,5	34,6	31,8
Vervoer	1,8	2,0	1,9	1,8	1,9	1,9	2,0	1,8
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	1,8	2,0	1,9	1,8	1,9	1,9	2,0	1,8
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	24,3	19,1	20,3	22,7	25,1	30,6	32,6	30,0
Overslag/opslag	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vestigingsplaats	11,7	11,4	12,0	13,2	14,2	14,4	15,4	14,3
Industrie	6,7	6,5	7,0	7,7	8,9	9,8	11,0	10,6
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	5,1	4,7	5,0	5,5	6,1	6,4	7,0	7,5
Transportmiddelenindustrie	0,1	0,1	0,1	0,1	0,4	0,7	1,3	1,9
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	1,5	1,7	1,9	2,1	2,4	2,7	2,7	1,2
Groothandel	2,9	2,6	2,6	2,8	2,6	2,2	2,0	1,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2,2	2,2	2,4	2,7	2,6	2,4	2,4	1,8
Totaal	37,8	32,4	34,3	37,7	41,1	46,8	50,0	46,1

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-72: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	311,8	317,2	352,0	390,5	412,4	446,9	480,9	413,4
Vervoer	77,7	75,3	89,6	111,8	110,9	99,0	94,5	59,7
Zeevaart	76,5	73,7	87,8	110,0	109,0	97,0	92,1	57,5
Binnenvaart	1,2	1,5	1,8	1,8	1,9	2,0	2,3	2,2
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	206,4	207,1	221,8	239,6	259,4	285,4	312,3	287,0
Overslag/opslag	27,7	34,9	40,5	39,1	42,1	62,5	74,2	66,6
Vestigingsplaats	314,6	300,5	307,0	330,2	355,8	380,6	434,1	359,0
Industrie	127,8	107,2	99,4	104,6	105,0	110,2	160,9	122,9
Voedingsmiddelenindustrie	5,7	5,6	6,2	5,7	6,3	7,2	7,5	7,1
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	26,6	28,2	28,9	22,3	20,6	28,9	61,8	24,5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	33,1	28,8	30,8	42,1	47,5	47,0	58,8	60,8
Transportmiddelenindustrie	42,2	22,5	5,7	4,4	5,3	6,5	11,2	14,8
Elektriciteitsproductie	0,0	4,9	11,8	17,1	13,2	8,3	9,1	10,1
Overig	20,2	17,2	16,0	13,0	12,1	12,3	12,5	5,5
Groothandel	156,3	161,7	175,3	193,7	217,9	234,7	235,6	209,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	30,4	31,6	32,2	31,9	32,9	35,7	37,6	26,2
Totaal	626,4	617,7	658,9	720,7	768,3	827,5	915,0	772,4

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Overig Rijn- en Maasmond

Tabel 3-73: Overig Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	294,5	322,2	323,9	346,5	354,8	322,0	364,1	331,1
Vervoer	122,3	143,3	134,3	127,7	113,8	71,3	92,9	79,9
Zeevaart	56,7	82,9	78,5	64,4	51,5	42,4	59,6	53,9
Binnenvaart	7,6	6,7	6,5	5,2	5,6	2,4	2,3	2,2
Wegvervoer	56,0	52,0	47,6	56,3	55,0	26,5	30,9	23,7
Spoorvervoer	2,1	1,8	1,8	1,8	1,8	0,1	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	79,1	76,8	81,2	97,8	110,5	117,9	125,9	118,7
Overslag/opslag	93,0	102,0	108,3	121,0	130,5	132,7	145,3	132,4
Vestigingsplaats	1.496,0	1.506,0	1.617,5	1.794,5	1.944,3	2.067,5	2.062,8	1.657,2
Industrie	1.069,9	1.071,7	1.169,9	1.342,2	1.455,4	1.543,6	1.537,1	1.165,3
Voedingsmiddelenindustrie	77,1	76,2	68,8	65,3	64,4	65,0	66,9	71,6
Aardolie industrie	42,8	56,8	76,8	112,7	91,6	101,5	119,7	47,4
Chemische industrie	495,8	484,2	525,6	629,1	719,8	803,1	753,6	484,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	170,2	176,8	213,4	220,9	232,7	231,3	221,9	180,4
Transportmiddelenindustrie	123,4	112,7	117,6	131,2	142,9	139,7	157,4	179,7
Elektriciteitsproductie	13,8	15,4	16,2	23,5	23,4	25,1	25,4	31,2
Overig	146,9	149,6	151,6	159,6	180,6	177,9	192,2	171,1
Groothandel	245,6	231,0	239,1	253,1	275,6	295,6	290,3	266,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	180,5	203,3	208,4	199,2	213,3	228,3	235,5	224,9
Totaal	1.790,5	1.828,2	1.941,4	2.141,0	2.299,1	2.389,4	2.426,9	1.988,3

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-74: Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	66,4	75,6	80,1	82,6	85,2	98,6	125,5	108,0
Vervoer	35,9	36,9	39,9	38,1	29,5	31,7	53,0	51,3
Zeevaart	26,2	28,8	33,7	31,0	23,1	26,5	47,2	47,2
Binnenvaart	2,0	2,3	1,8	1,6	1,9	1,5	1,4	0,9
Wegvervoer	7,4	5,6	4,3	5,3	4,4	3,7	4,3	3,1
Spoorvervoer	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	17,6	19,6	20,3	21,7	28,1	30,8	31,6	27,7
Overslag/opslag	12,9	19,1	19,8	22,9	27,6	36,1	40,9	29,0
Vestigingsplaats	276,1	263,6	266,1	353,9	401,7	424,9	440,5	252,3
Industrie	220,4	204,8	209,2	302,7	347,6	367,9	381,6	201,1
Voedingsmiddelenindustrie	4,8	5,1	5,0	5,2	7,0	9,1	11,0	11,5
Aardolie industrie	24,6	33,7	45,6	65,7	52,2	56,2	65,2	27,5
Chemische industrie	177,0	151,0	139,5	208,1	255,2	265,6	268,9	130,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2,0	1,9	2,0	1,9	1,9	2,6	3,8	4,5
Transportmiddelenindustrie	4,7	4,4	5,2	6,0	9,0	11,2	11,9	13,1
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	7,3	8,7	12,1	15,9	22,5	23,3	20,8	14,1
Groothandel	28,9	23,6	22,0	21,9	23,4	26,2	25,6	21,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	26,7	35,2	34,8	29,3	30,6	30,8	33,3	29,3
Totaal	342,4	339,2	346,2	436,5	486,9	523,5	566,0	360,3

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-75: Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	8,3	16,9	17,1	20,3	16,8	5,1	5,8	5,4
Vervoer	4,7	11,8	10,5	13,5	10,9	0,2	0,1	0,6
Zeevaart	4,0	11,2	10,1	13,0	10,5	0,0	0,0	0,2
Binnenvaart	0,7	0,6	0,5	0,5	0,4	0,2	0,1	0,4
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1,0	1,0	1,0	1,3	1,8	2,0	2,2	1,9
Overslag/opslag	2,7	4,1	5,6	5,5	4,1	2,9	3,4	2,9
Vestigingsplaats	420,6	407,2	447,5	493,1	513,4	521,0	546,5	478,4
Industrie	340,7	335,2	373,9	415,2	426,7	430,5	460,2	397,1
Voedingsmiddelenindustrie	16,4	17,4	18,1	19,4	18,5	19,3	23,6	28,0
Aardolie industrie	18,2	23,1	31,2	47,0	39,4	44,9	52,5	19,3
Chemische industrie	29,1	24,7	25,4	33,4	33,3	33,4	44,0	16,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	104,4	111,3	138,6	147,5	158,1	155,2	144,2	114,6
Transportmiddelenindustrie	115,6	104,5	108,5	121,1	129,9	124,6	140,9	160,7
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	57,0	54,2	52,1	46,8	47,5	53,1	55,0	58,1
Groothandel	75,3	66,1	67,5	71,6	79,5	84,0	79,7	74,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,6	5,9	6,1	6,2	7,1	6,4	6,6	6,6
Totaal	428,9	424,1	464,7	513,4	530,2	526,2	552,3	483,7

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-76: Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	156,7	149,1	154,9	186,1	200,4	199,7	217,3	207,7
Vervoer	21,1	16,3	14,4	21,2	23,7	23,9	27,8	21,7
Zeevaart	1,1	1,0	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6	0,3
Binnenvaart	0,6	0,6	0,5	0,6	0,8	0,7	0,8	0,9
Wegvervoer	19,4	14,7	13,3	19,8	22,2	22,6	26,5	20,5
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	58,1	54,0	57,7	72,7	78,4	82,3	88,7	85,5
Overslag/opslag	77,4	78,8	82,8	92,2	98,4	93,5	100,8	100,5
Vestigingsplaats	718,6	757,4	833,5	881,3	964,0	1.058,4	1.017,7	870,6
Industrie	454,6	479,8	543,0	585,6	644,2	710,7	665,6	537,5
Voedingsmiddelenindustrie	2,2	2,3	2,3	2,3	2,2	2,3	2,9	3,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	2,0	0,6
Chemische industrie	289,7	308,6	360,7	387,7	431,3	504,1	440,7	337,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	63,9	63,5	72,9	71,4	72,8	73,5	73,9	61,2
Transportmiddelenindustrie	2,5	3,3	3,6	3,8	3,9	3,8	4,4	5,3
Elektriciteitsproductie	13,8	15,4	16,2	23,5	23,4	25,1	25,4	31,2
Overig	82,6	86,7	87,4	96,9	110,6	101,5	116,4	98,9
Groothandel	119,8	120,1	128,0	136,8	148,6	160,2	159,4	147,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	144,2	157,4	162,5	158,9	171,3	187,5	192,7	185,8
Totaal	875,3	906,4	988,4	1.067,4	1.164,5	1.258,0	1.235,1	1.078,3

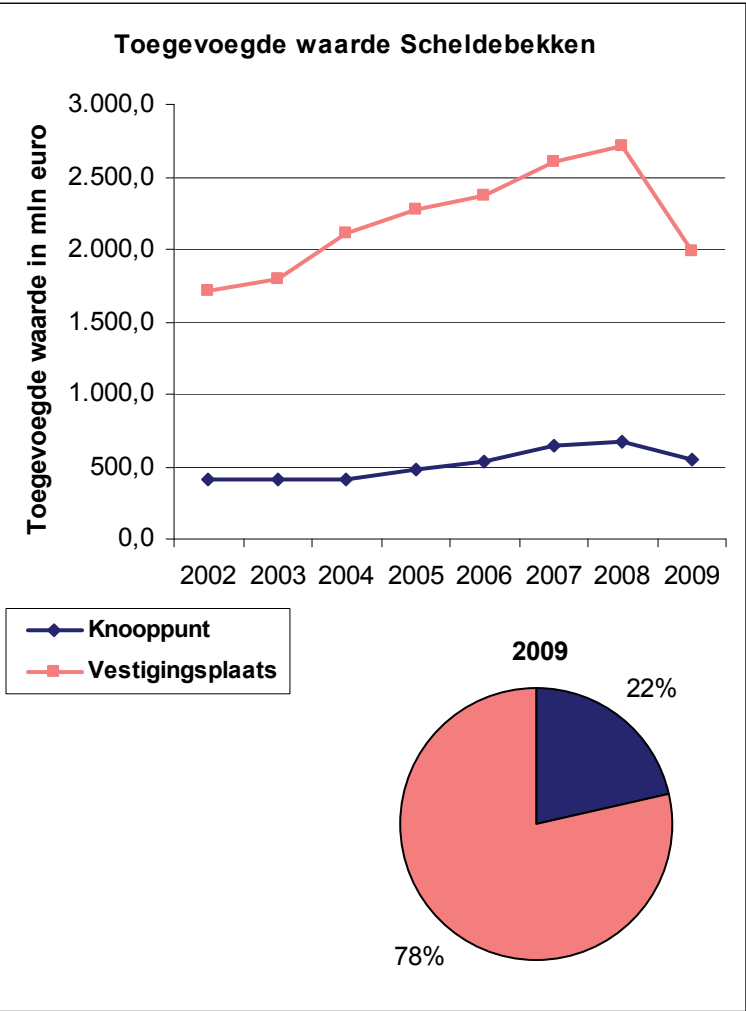
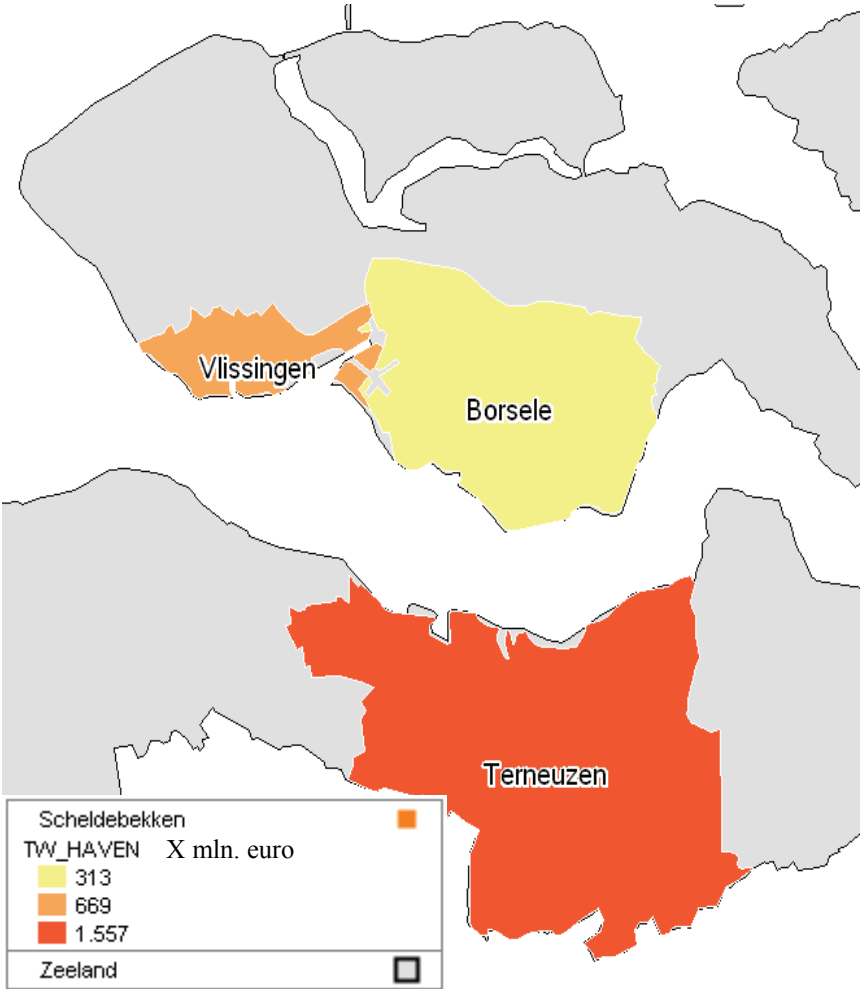
Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-77: Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	63,1	80,6	71,7	57,5	52,4	18,5	15,5	10,0
Vervoer	60,6	78,4	69,5	55,0	49,7	15,5	11,9	6,3
Zeevaart	25,4	41,9	34,2	19,6	17,3	15,3	11,8	6,2
Binnenvaart	4,2	3,3	3,7	2,5	2,4	0,0	0,0	0,0
Wegvervoer	29,1	31,6	30,0	31,1	28,4	0,2	0,1	0,1
Spoorvervoer	1,9	1,6	1,6	1,7	1,6	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2,5	2,2	2,1	2,1	2,2	2,8	3,4	3,6
Overslag/opslag	0,0	0,1	0,1	0,4	0,4	0,2	0,2	0,1
Vestigingsplaats	80,8	77,9	70,3	66,2	65,2	63,2	58,1	55,9
Industrie	54,3	51,9	43,7	38,7	36,9	34,4	29,6	29,7
Voedingsmiddelenindustrie	53,7	51,4	43,4	38,4	36,7	34,3	29,5	29,1
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Transportmiddelenindustrie	0,5	0,5	0,4	0,3	0,2	0,1	0,2	0,6
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Groothandel	21,6	21,2	21,7	22,8	24,1	25,2	25,5	23,1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,9	4,8	4,9	4,7	4,2	3,5	2,9	3,1
Totaal	143,8	158,5	142,1	123,7	117,6	81,7	73,6	65,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Scheldebekken

Tabel 3-78: Scheldebekken: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	411,0	411,0	413,4	479,9	533,2	637,2	677,5	545,8
Vervoer	210,9	218,9	196,5	214,9	214,7	257,0	268,6	215,5
Zeevaart	6,4	6,8	8,5	11,8	12,5	9,9	13,2	12,5
Binnenvaart	33,2	18,1	14,6	17,8	17,0	19,0	22,4	23,1
Wegvervoer	170,6	193,1	172,6	184,5	184,1	226,9	231,7	178,9
Spoorvervoer	0,7	0,8	0,8	0,8	1,2	1,2	1,3	1,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	147,2	135,5	141,4	166,1	206,2	230,5	253,6	207,1
Overslag/opslag	52,9	56,7	75,5	98,9	112,2	149,8	155,3	123,1
Vestigingsplaats	1.708,9	1.799,2	2.112,0	2.269,1	2.374,6	2.601,5	2.709,8	1.991,8
Industrie	1.643,2	1.725,7	2.033,4	2.189,7	2.291,4	2.517,8	2.619,5	1.894,8
Voedingsmiddelenindustrie	45,6	47,6	51,3	54,5	50,4	53,0	64,8	69,0
Aardolie industrie	81,9	99,6	134,8	198,0	170,0	180,3	208,8	80,8
Chemische industrie	1.224,2	1.273,8	1.519,0	1.568,2	1.649,8	1.836,4	1.895,0	1.275,7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	88,1	99,2	127,3	140,8	145,8	142,0	140,7	125,3
Transportmiddelenindustrie	75,4	71,1	72,5	80,1	93,0	88,3	85,3	88,0
Elektriciteitsproductie	105,3	112,4	102,2	120,3	148,0	171,3	176,1	213,3
Overig	22,8	21,9	26,2	27,8	34,4	46,4	48,8	42,7
Groothandel	15,6	15,0	15,6	16,6	17,5	16,7	17,2	16,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	50,0	58,5	63,0	62,8	65,8	67,0	73,1	80,8
Totaal	2.119,9	2.210,3	2.525,5	2.749,0	2.907,7	3.238,7	3.387,3	2.537,6

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-79: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	225,6	222,5	231,5	264,4	311,0	385,4	414,9	304,8
Vervoer	126,1	125,0	115,3	125,9	136,4	170,8	178,3	122,8
Zeevaart	2,9	2,4	1,9	3,6	4,9	2,8	4,2	3,3
Binnenvaart	24,2	10,0	7,8	10,9	10,4	12,1	14,9	14,3
Wegvervoer	98,5	111,9	105,1	110,9	120,4	155,1	158,4	104,6
Spoorvervoer	0,5	0,6	0,5	0,5	0,7	0,8	0,9	0,6
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	89,0	88,9	92,8	111,9	144,8	167,4	186,2	146,6
Overslag/opslag	10,4	8,6	23,3	26,6	29,8	47,3	50,4	35,4
Vestigingsplaats	312,0	318,5	355,5	379,8	398,3	408,7	423,3	363,8
Industrie	287,3	292,1	325,2	346,9	364,2	373,9	384,9	316,6
Voedingsmiddelenindustrie	1,0	1,0	1,7	1,7	2,1	3,8	4,0	4,1
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	146,1	144,4	152,9	158,4	162,2	179,5	191,6	128,7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	73,8	83,2	106,5	117,0	119,9	115,4	114,2	102,8
Transportmiddelenindustrie	63,6	60,3	60,5	65,3	74,8	69,0	68,5	72,9
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,1	0,8	0,0	0,2	1,2
Overig	2,8	3,1	3,5	4,4	4,4	6,1	6,4	7,0
Groothandel	2,3	2,1	1,9	2,0	2,1	2,9	3,1	3,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	22,5	24,3	28,5	30,9	32,0	32,0	35,3	43,2
Totaal	537,7	541,0	587,0	644,2	709,3	794,2	838,3	668,6

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-80: Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	28,4	30,8	32,7	38,1	40,2	48,2	52,7	46,3
Vervoer	0,3	0,2	0,1	1,9	0,1	0,0	0,9	1,3
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Wegvervoer	0,2	0,1	0,1	1,8	0,1	0,0	0,8	1,2
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2,2	2,1	2,5	3,1	3,0	1,5	1,9	2,1
Overslag/opslag	25,9	28,6	30,1	33,2	37,1	46,7	49,9	42,8
Vestigingsplaats	196,4	220,8	248,6	330,0	330,8	364,7	391,0	266,2
Industrie	187,7	211,2	238,2	319,6	319,0	352,6	377,5	253,6
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	81,9	99,6	134,8	198,0	170,0	180,3	208,8	80,8
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1,8	1,8	2,4	2,5	2,8	3,5	4,1	4,7
Transportmiddelenindustrie	7,6	7,1	8,2	10,5	13,6	14,5	11,9	10,1
Elektriciteitsproductie	96,3	102,6	92,8	108,5	132,6	154,3	152,7	158,0
Overig	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Groothandel	0,0	0,1	0,6	0,7	1,0	1,0	1,2	1,4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	8,7	9,5	9,8	9,8	10,8	11,1	12,4	11,3
Totaal	224,8	251,6	281,3	368,2	371,0	413,0	443,7	312,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-81: Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2009 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	157,0	157,7	149,3	177,4	182,0	203,6	209,9	194,7
Vervoer	84,5	93,7	81,1	87,1	78,3	86,2	89,4	91,4
Zeevaart	3,6	4,4	6,7	8,2	7,6	7,1	9,1	9,2
Binnenvaart	8,9	8,1	6,8	6,9	6,6	6,9	7,4	8,6
Wegvervoer	71,8	81,0	67,3	71,7	63,6	71,8	72,5	73,1
Spoorvervoer	0,2	0,3	0,3	0,3	0,5	0,4	0,5	0,5
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	55,9	44,5	46,1	51,2	58,3	61,6	65,4	58,4
Overslag/opslag	16,5	19,5	22,1	39,1	45,3	55,8	55,1	44,9
Vestigingsplaats	1.200,4	1.259,9	1.507,9	1.559,2	1.645,5	1.828,0	1.895,4	1.361,8
Industrie	1.168,3	1.222,4	1.470,1	1.523,2	1.608,1	1.791,3	1.857,1	1.324,6
Voedingsmiddelenindustrie	44,6	46,6	49,6	52,9	48,2	49,3	60,8	65,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	1.078,1	1.129,4	1.366,0	1.409,7	1.487,6	1.656,9	1.703,3	1.147,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12,4	14,2	18,5	21,3	23,1	23,0	22,4	17,9
Transportmiddelenindustrie	4,2	3,6	3,8	4,3	4,6	4,8	4,9	5,0
Elektriciteitsproductie	9,0	9,8	9,4	11,7	14,6	17,0	23,2	54,0
Overig	20,0	18,8	22,7	23,4	30,0	40,3	42,4	35,7
Groothandel	13,4	12,9	13,1	13,9	14,4	12,8	12,9	10,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	18,8	24,7	24,8	22,1	22,9	23,9	25,5	26,3
Totaal	1.357,4	1.417,7	1.657,2	1.736,6	1.827,5	2.031,6	2.105,3	1.556,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

*Bedrijfsvestigingen**Noordelijke Zeehavens*

Tabel 3-82: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	<i>128</i>	<i>136</i>	<i>137</i>	<i>135</i>	<i>130</i>	<i>122</i>	<i>124</i>	<i>127</i>
Vervoer	54	65	65	61	58	55	55	53
Zeevaart	54	65	65	61	57	50	50	47
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	42	40	40	41	40	39	41	46
Overslag/opslag	32	31	32	33	32	28	28	28
<i>Vestigingsplaats</i>	<i>243</i>	<i>238</i>	<i>234</i>	<i>228</i>	<i>221</i>	<i>211</i>	<i>213</i>	<i>218</i>
Industrie	149	144	141	141	138	135	138	141
Voedingsmiddelenindustrie	39	37	36	34	33	33	31	32
Aardolie industrie	1	1	1	1	2	3	3	3
Chemische industrie	18	18	18	18	17	17	18	18
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	22	20	18	18	19	19	21	24
Transportmiddelenindustrie	19	18	18	18	17	18	21	22
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	2	3	3	4
Overig	49	49	49	52	49	43	42	39
Groothandel	43	43	44	42	39	33	31	34
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	51	52	50	46	44	43	44	44
<i>Totaal</i>	<i>371</i>	<i>375</i>	<i>371</i>	<i>363</i>	<i>350</i>	<i>333</i>	<i>337</i>	<i>345</i>

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-83: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	51	59	60	64	61	55	58	62
Vervoer	23	31	33	34	32	29	29	28
Zeevaart	23	31	33	34	32	29	29	27
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	14	14	13	14	13	13	16	22
Overslag/opslag	14	14	15	16	16	13	13	12
Vestigingsplaats	79	82	82	80	80	78	82	81
Industrie	44	45	46	48	50	51	55	55
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	1	1	1
Aardolie industrie	1	1	1	1	2	3	3	3
Chemische industrie	16	16	16	16	16	15	16	16
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	8	8	8	9	9	9	11	12
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	7	8	9	9
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	1	1	1
Overig	12	13	14	15	16	14	15	14
Groothandel	15	17	18	16	14	11	11	12
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	20	20	18	16	16	15	16	14
Totaal	130	141	142	143	141	132	140	143

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-84: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	18	18	18	17	18	20	19	19
Vervoer	0	1	1	1	2	3	3	3
Zeevaart	0	1	1	1	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	8	8	8	7	8	9	8	8
Overslag/opslag	10	9	9	9	8	8	8	8
Vestigingsplaats	32	27	24	22	22	20	22	28
Industrie	17	15	14	12	11	10	11	15
Voedingsmiddelenindustrie	2	1	1	0	0	0	1	2
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	2	2	2	2	1	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2	1	0	0	1	1	1	2
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	1	1	0	0	1
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	2	2	3
Overig	8	8	8	8	7	6	6	6
Groothandel	8	6	5	4	4	4	5	7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	7	6	6	6	7	6	6	6
Totaal	50	45	42	39	39	40	41	47

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-85: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	31	31	31	28	27	25	25	24
Vervoer	23	24	23	20	19	18	18	17
Zeevaart	23	24	23	20	18	16	16	15
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	5	5	6	6	5	5	5
Overslag/opslag	3	2	3	2	2	2	2	2
Vestigingsplaats	41	41	42	41	41	44	43	48
Industrie	27	26	25	25	25	26	26	29
Voedingsmiddelenindustrie	21	20	19	18	18	17	15	15
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2	2	2	2	2	2	2	3
Transportmiddelenindustrie	3	3	3	3	4	5	6	9
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	1	1	1	2	2	2	3	3
Groothandel	9	9	10	10	10	10	9	9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5	6	7	6	6	8	9	10
Totaal	72	72	73	69	68	69	68	72

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-86: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	28	28	28	27	25	23	23	23
Vervoer	9	9	8	7	6	6	6	6
Zeevaart	9	9	8	7	6	5	5	5
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	15	14	14	14	13	12	12	11
Overslag/opslag	5	6	6	6	6	5	6	6
Vestigingsplaats	92	89	86	86	79	70	66	61
Industrie	61	58	56	57	52	48	46	42
Voedingsmiddelenindustrie	17	16	16	16	15	15	15	14
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	10	10	8	7	7	7	7	7
Transportmiddelenindustrie	7	6	6	7	6	5	6	4
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	28	27	26	28	24	20	18	16
Groothandel	12	11	12	12	11	8	7	6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	19	20	19	18	16	14	14	14
Totaal	120	117	114	113	103	92	89	84

Bron: EUR obv LISA

Noordzeekanaalgebied

Tabel 3-87: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	240	239	242	232	225	241	237	227
Vervoer	28	29	29	29	30	35	37	40
Zeevaart	24	23	22	23	23	25	23	18
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	117	116	115	109	105	111	106	97
Overslag/opslag	95	94	98	95	90	96	95	90
Vestigingsplaats	521	516	511	512	523	522	528	510
Industrie	218	218	219	220	222	230	230	223
Voedingsmiddelenindustrie	31	31	30	29	30	33	35	36
Aardolie industrie	3	3	3	3	3	3	3	2
Chemische industrie	27	28	28	25	23	22	21	19
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	76	75	73	73	73	72	70	66
Transportmiddelenindustrie	39	39	40	42	45	48	48	47
Elektriciteitsproductie	3	3	3	3	2	2	2	3
Overig	40	40	42	46	46	50	51	49
Groothandel	227	219	215	215	219	214	216	204
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	77	79	76	77	82	78	83	84
Totaal	761	755	752	745	748	763	766	737

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-88: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	143	144	147	139	134	139	140	137
Vervoer	20	20	19	18	17	17	20	23
Zeevaart	16	14	12	12	11	11	9	7
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	77	77	77	72	71	75	72	66
Overslag/opslag	47	48	51	49	46	47	48	49
Vestigingsplaats	156	158	160	161	175	186	183	179
Industrie	65	66	67	69	74	79	77	73
Voedingsmiddelenindustrie	6	6	6	6	6	5	5	4
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	14	15	14	12	11	11	10	8
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	18	18	18	18	21	23	20	19
Transportmiddelenindustrie	11	12	13	13	14	14	14	15
Elektriciteitsproductie	2	2	2	2	1	1	1	1
Overig	15	13	14	18	21	26	27	25
Groothandel	60	59	58	56	61	64	64	65
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	31	33	35	37	40	43	43	42
Totaal	298	302	306	299	308	324	322	316

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-89: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	13	13	12	11	11	15	15	13
Vervoer	0	0	0	0	0	1	1	1
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	6	5	5	5	6	6	5
Overslag/opslag	7	7	7	6	6	8	9	7
Vestigingsplaats	57	52	52	56	52	43	41	39
Industrie	24	23	26	29	24	20	18	16
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	1	1	1	0
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	0	0	1	1	1	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	11	11	13	10	8	8	6
Transportmiddelenindustrie	2	2	3	3	2	2	2	2
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	9	9	10	11	9	7	5	6
Groothandel	23	20	21	22	23	19	18	16
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10	8	6	5	6	4	5	7
Totaal	70	65	64	67	63	58	56	52

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-90: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	42	41	42	42	39	41	38	32
Vervoer	6	7	8	8	9	10	10	9
Zeevaart	6	7	8	8	9	10	10	9
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	22	23	23	22	19	18	17	15
Overslag/opslag	13	11	11	12	12	13	11	8
 Vestigingsplaats	 152	 150	 146	 147	 147	 144	 146	 140
Industrie	48	49	47	45	44	48	49	51
Voedingsmiddelenindustrie	12	12	12	11	11	12	14	16
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	0
Chemische industrie	4	4	4	4	4	4	4	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	15	16	14	12	12	12	12	13
Transportmiddelenindustrie	9	9	9	10	10	11	11	11
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1	2
Overig	6	6	7	7	6	7	7	6
 Groothandel	 83	 81	 80	 82	 81	 77	 77	 70
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	21	21	19	21	21	19	20	19
Totaal	194	191	188	189	186	185	184	171

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-91: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	43	41	41	41	41	47	45	45
Vervoer	2	2	2	3	4	7	7	7
Zeevaart	2	2	2	3	3	4	4	3
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	13	11	10	10	11	12	11	11
Overslag/opslag	28	28	29	28	27	28	27	27
 Vestigingsplaats	 157	 157	 153	 149	 150	 150	 159	 153
Industrie	81	81	80	78	80	83	87	83
Voedingsmiddelenindustrie	13	13	13	12	13	15	16	16
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	9	9	9	8	7	6	7	7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	32	31	31	31	30	30	30	28
Transportmiddelenindustrie	17	17	16	17	20	22	21	20
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	10	11	12	10	10	11	12	12
 Groothandel	 62	 59	 57	 57	 55	 55	 57	 54
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	15	17	16	15	15	11	16	16
Totaal	200	198	195	190	191	196	204	198

Bron: EUR obv LISA

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 3-92: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	774	767	762	758	764	766	756	733
Vervoer	69	70	71	73	87	99	96	91
Zeevaart	69	70	71	73	80	86	84	79
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	575	570	567	566	565	556	549	533
Overslag/opslag	130	127	125	119	113	112	111	110
Vestigingsplaats	671	658	649	650	658	650	635	610
Industrie	278	272	270	274	274	270	270	262
Voedingsmiddelenindustrie	12	12	12	13	13	13	13	13
Aardolie industrie	9	9	9	9	9	9	9	9
Chemische industrie	39	39	40	42	45	46	46	46
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	94	91	88	89	88	86	87	83
Transportmiddelenindustrie	72	67	61	61	67	71	73	73
Elektriciteitsproductie	5	6	11	14	15	15	15	14
Overig	48	49	50	48	39	30	29	25
Groothandel	312	304	301	299	303	296	282	274
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	81	82	79	77	82	85	83	75
Totaal	1.444	1.424	1.411	1.407	1.422	1.416	1.391	1.343

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-93: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	523	512	502	496	499	496	485	470
Vervoer	47	47	46	46	53	60	58	54
Zeevaart	47	47	46	46	49	52	51	47
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	367	360	356	357	359	349	340	331
Overslag/opslag	109	105	100	93	88	87	88	86
 Vestigingsplaats	 402	 392	 385	 386	 393	 388	 377	 369
Industrie	163	163	162	165	167	164	163	161
Voedingsmiddelenindustrie	9	9	8	9	9	9	9	9
Aardolie industrie	8	8	8	8	9	9	9	9
Chemische industrie	32	33	34	36	39	39	38	39
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	41	40	38	37	37	37	37	36
Transportmiddelenindustrie	45	42	38	38	42	44	43	43
Elektriciteitsproductie	4	5	8	10	11	11	11	11
Overig	25	28	29	28	23	17	16	15
 Groothandel	 180	 172	 170	 170	 173	 169	 162	 160
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	59	58	54	51	53	55	53	49
Totaal	924	904	887	881	892	884	862	839

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-94: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	15	15	14	14	15	18	21	21
Vervoer	1	1	1	1	2	2	2	2
Zeevaart	1	1	1	1	1	1	1	2
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12	12	11	11	11	13	16	16
Overslag/opslag	2	2	2	2	2	3	3	3
Vestigingsplaats	65	65	64	61	59	58	57	55
Industrie	39	39	38	36	34	34	35	33
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	1	1	1	1	0	0	0	0
Chemische industrie	1	1	1	0	0	0	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	17	18	18	17	16	16	17	17
Transportmiddelenindustrie	10	9	9	9	10	10	9	8
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	2	2	2	1
Overig	10	9	9	8	7	6	6	6
Groothandel	21	20	20	20	19	19	18	17
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5	6	6	6	6	5	5	5
Totaal	79	79	78	75	73	75	78	76

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-95: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	18	19	19	18	17	16	14	15
Vervoer	0	0	0	0	1	2	2	2
Zeevaart	0	0	0	0	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12	13	12	10	8	7	7	7
Overslag/opslag	6	6	7	8	8	7	5	6
Vestigingsplaats	39	39	40	40	39	38	37	36
Industrie	22	22	23	23	22	22	22	20
Voedingsmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2	2	2
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	2	2	2	2	2	3	3	2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	12	12	12	11	11	11	11
Transportmiddelenindustrie	3	3	3	3	3	3	3	3
Elektriciteitsproductie	0	0	1	1	1	1	1	1
Overig	3	3	3	3	3	2	2	2
Groothandel	15	15	16	16	15	15	14	14
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2	2	2	2	2	2	2	2
Totaal	57	57	59	58	55	54	51	51

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-96: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	6	6	6	6	7	7	7	7
Vervoer	0	0	0	0	1	1	1	1
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	6	6	6	6	6	6	6
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	17	16	15	16	17	18	18	16
Industrie	9	8	8	8	8	8	8	8
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6	5	5	5	5	5	5	5
Transportmiddelenindustrie	1	1	1	1	2	2	2	2
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	2	2	2	2	2	1	1	1
Groothandel	5	5	4	4	4	3	3	3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3	3	3	4	5	7	7	5
Totaal	23	22	21	22	23	25	25	23

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-97: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	213	216	222	225	228	230	229	220
Vervoer	21	22	24	26	31	34	33	32
Zeevaart	21	22	24	26	30	32	31	30
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	178	180	182	183	182	181	181	173
Overslag/opslag	14	15	16	16	16	16	15	15
 Vestigingsplaats	 150	 147	 146	 148	 152	 150	 147	 136
Industrie	46	41	40	43	43	42	44	41
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	4	4	4	4	4	5	5	5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	19	17	16	19	20	18	17	14
Transportmiddelenindustrie	13	12	11	11	12	13	16	18
Elektriciteitsproductie	0	1	2	2	2	1	1	1
Overig	9	7	7	7	6	4	4	2
 Groothandel	 92	 93	 92	 90	 93	 91	 87	 80
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	13	14	14	15	16	17	17	15
Totaal	362	363	367	372	379	380	376	355

Bron: EUR obv LISA

Overig Rijn- en Maasmond

Tabel 3-98: Overig Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	104	106	110	110	112	120	123	127
Vervoer	10	10	8	7	7	7	7	8
Zeevaart	10	10	8	7	6	6	6	7
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	59	60	64	63	63	70	71	73
Overslag/opslag	36	37	39	41	42	43	45	47
Vestigingsplaats	323	324	322	320	325	330	335	339
Industrie	150	151	149	147	148	147	150	156
Voedingsmiddelenindustrie	13	11	11	10	12	15	15	15
Aardolie industrie	4	3	3	3	3	3	4	4
Chemische industrie	18	19	20	20	19	16	17	16
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	42	43	43	41	41	43	44	45
Transportmiddelenindustrie	27	27	26	25	25	26	27	30
Elektriciteitsproductie	3	4	4	4	3	3	3	3
Overig	43	44	44	45	45	41	41	43
Groothandel	125	124	123	124	128	129	132	132
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	49	50	50	49	50	54	54	52
Totaal	427	431	432	430	437	450	458	467

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-99: Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Knooppunt</i>	34	36	35	32	33	36	36	38
Vervoer	7	7	5	4	3	3	3	5
Zeevaart	7	7	5	4	3	3	3	5
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	20	22	23	21	22	24	23	24
Overslag/opslag	7	7	7	7	8	9	10	10
<i>Vestigingsplaats</i>	44	44	44	44	47	48	50	54
Industrie	18	17	16	17	19	19	22	25
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1	2
Aardolie industrie	3	2	2	2	2	2	2	2
Chemische industrie	1	1	1	2	2	2	3	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	4	4	4	3	3	3	4	5
Transportmiddelenindustrie	4	3	3	4	4	4	5	7
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	6	6	6	7	7	7	8	8
Groothandel	17	18	18	18	19	20	19	19
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	9	10	10	10	9	9	10	10
<i>Totaal</i>	78	80	78	76	79	84	86	92

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-100: Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	8	8	8	8	8	7	8	8
Vervoer	1	1	1	1	1	1	1	2
Zeevaart	1	1	1	1	1	0	0	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	3	3	3	3	4	3
Overslag/opslag	4	4	4	4	4	3	4	4
	0	0	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	71	70	69	67	68	69	69	72
Industrie	44	44	45	44	43	44	44	45
Voedingsmiddelenindustrie	3	2	2	2	2	2	2	2
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	2	2	3	3	2	2	2	2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	14	14	14	14	14	15	15	15
Transportmiddelenindustrie	17	17	17	16	16	16	16	16
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	8	9	9	9	8	8	9	10
	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	25	23	21	20	21	21	21	24
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3	3	3	4	4	4	4	4
	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	79	78	77	75	75	76	77	80

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-101: Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	4	5	5	6	6	7	6	4
Vervoer	1	1	1	1	2	2	2	1
Zeevaart	1	1	1	1	2	2	2	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	3	3	3	3	2	1
Overslag/opslag	0	1	1	2	2	2	2	2
Vestigingsplaats	37	34	34	33	34	36	37	35
Industrie	10	9	9	8	9	10	10	9
Voedingsmiddelenindustrie	7	6	6	5	7	9	9	8
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	2	1	1	1	1
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	1	1	1	1	1	0	0	0
Groothandel	17	15	15	16	17	19	20	20
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10	10	10	10	9	8	7	6
Totaal	41	39	39	39	40	43	42	39

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-102: Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	59	58	63	65	66	71	73	77
Vervoer	1	1	1	1	1	1	1	1
Zeevaart	1	1	1	1	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	33	32	35	36	36	41	43	45
Overslag/opslag	25	25	27	28	29	29	30	32
Vestigingsplaats	172	177	176	176	178	177	180	179
Industrie	78	82	80	79	78	74	75	77
Voedingsmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	3	3	4
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	1	1
Chemische industrie	15	16	16	16	15	12	12	12
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	24	25	25	25	24	25	25	25
Transportmiddelenindustrie	5	6	5	4	4	5	6	7
Elektriciteitsproductie	3	4	4	4	3	3	3	3
Overig	28	29	28	29	29	26	25	26
Groothandel	67	68	69	71	72	70	72	70
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	27	27	27	26	29	33	33	33
Totaal	230	235	239	241	244	248	253	257

Bron: EUR obv LISA

Scheldebekken

Tabel 3-103: Scheldebekken: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	63	66	70	69	70	78	80	83
Vervoer	5	6	7	6	7	10	12	14
Zeevaart	5	6	7	6	6	6	8	10
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	40	41	43	42	42	44	43	44
Overslag/opslag	17	18	20	21	22	24	25	25
Vestigingsplaats	94	91	91	89	93	95	96	96
Industrie	55	54	54	57	59	61	62	62
Voedingsmiddelenindustrie	5	5	4	4	4	4	4	4
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	9	9	9	9	10	10	10	10
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	12	12	14	15	15	15	16
Transportmiddelenindustrie	16	16	15	15	15	15	16	15
Elektriciteitsproductie	2	2	2	2	3	2	2	4
Overig	10	9	11	11	12	14	14	12
Groothandel	15	15	16	13	14	15	15	16
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	24	22	21	19	20	19	19	19
Totaal	156	157	160	158	164	173	176	178

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-104: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	25	28	31	30	31	37	40	39
Vervoer	2	3	3	2	2	5	7	8
Zeevaart	2	3	3	2	2	2	4	5
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	18	20	22	22	23	25	25	24
Overslag/opslag	5	4	6	6	6	7	8	7
Vestigingsplaats	38	37	34	36	38	37	38	39
Industrie	26	25	24	26	28	27	28	27
Voedingsmiddelenindustrie	4	4	3	3	3	3	3	3
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	3	3	3	3	3	3	3	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6	6	6	8	9	9	9	9
Transportmiddelenindustrie	7	7	6	6	6	6	7	7
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	1	0	0	0
Overig	6	5	6	6	6	6	6	5
Groothandel	4	4	3	3	3	4	4	5
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	8	8	7	7	7	6	6	6
Totaal	63	64	65	66	69	74	78	78

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-105: Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	8	9	10	10	10	11	11	11
Vervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	4	4	4	4	4	4
Overslag/opslag	5	6	6	6	6	7	7	7
Vestigingsplaats	10	10	12	12	12	13	13	12
Industrie	6	6	6	6	6	6	6	6
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2	2	2	2	2	2	2	2
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2	2	2
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1	1
Overig	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	0	0	2	2	2	2	2	2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4	4	4	4	4	5	5	4
Totaal	18	20	22	22	22	24	24	23

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-106: Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2009

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Knooppunt	29	29	29	29	29	30	30	33
Vervoer	3	3	4	4	4	5	5	6
Zeevaart	3	3	4	4	4	4	4	5
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	19	18	17	16	16	15	14	15
Overslag/opslag	7	8	8	9	9	10	10	11
Vestigingsplaats	46	44	44	41	43	45	45	45
Industrie	23	23	24	24	26	28	28	28
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	6	6	6	6	7	7	7	7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	4	4	4	4	4	4	4	4
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	7	7	7	6
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1	3
Overig	4	4	5	5	6	8	8	7
Groothandel	11	11	11	8	9	9	9	8
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	12	10	10	8	9	8	8	8
Totaal	75	73	73	70	73	75	74	77

Bron: EUR obv LISA

3.2 Economische indicatoren per zeehaven (indirect)

De in deze Havenmonitor berekende indirecte effecten hebben betrekking op de economische effecten die ontstaan bij de toeleveranciers van de zeehavengerelateerde sectoren; de zogenaamde achterwaartse effecten van de Nederlandse zeehavengebieden op de rest van de Nederlandse economie. In tabel 3-107 en tabel 3-108 is de ontwikkeling van de toegevoegde waarde en werkgelegenheidsmultipliers weergegeven voor de verschillende zeehavens. Tabel 3-109 en Tabel 3-110 geven de ontwikkeling van indirecte werkgelegenheid en indirecte toegevoegde waarde in absolute waarden.

Tabel 3-107: Ontwikkeling werkgelegenheidsmultipliers per zeehaven 2002-2009

	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Noordelijke zeehavens</i>	1,84	1,89	1,93	1,99	1,97	2,02	1,90	1,85
Delfzijl	1,85	1,92	1,97	1,98	1,95	2,03	1,88	1,85
Eemshaven	1,73	1,78	1,84	1,83	1,88	1,90	1,86	1,79
Harlingen	1,60	1,66	1,72	1,73	1,74	1,82	1,62	1,64
Den Helder	1,96	1,96	1,97	2,19	2,18	2,15	2,14	2,05
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	1,60	1,61	1,64	1,65	1,67	1,71	1,66	1,62
Amsterdam	1,57	1,59	1,62	1,64	1,64	1,69	1,60	1,60
Beverwijk	1,66	1,63	1,62	1,65	1,68	1,69	1,76	1,83
Velsen/IJmuiden	1,63	1,64	1,66	1,66	1,71	1,76	1,72	1,63
Zaanstad	1,59	1,61	1,61	1,61	1,64	1,70	1,69	1,66
<i>Rijn- en Maasmond</i>	1,60	1,60	1,62	1,61	1,64	1,67	1,65	1,63
Rotterdam	1,60	1,60	1,62	1,61	1,63	1,66	1,63	1,61
Schiedam	1,59	1,57	1,55	1,54	1,57	1,62	1,60	1,60
Vlaardingen	1,43	1,42	1,46	1,45	1,54	1,52	1,46	1,44
Maassluis	1,42	1,39	1,40	1,40	1,43	1,47	1,50	1,51
Overig Rijnmond	1,55	1,54	1,55	1,55	1,57	1,61	1,55	1,52
Dordrecht	1,82	1,79	1,83	1,86	1,91	2,01	1,97	1,90
Drechtsteden	1,60	1,60	1,62	1,65	1,69	1,80	1,74	1,77
Moerdijk	1,68	1,67	1,68	1,69	1,73	1,77	1,78	1,76
Scheveningen	1,46	1,57	1,51	1,42	1,43	1,59	1,44	1,43
<i>Scheldebekken</i>	1,82	1,81	1,83	1,83	1,89	1,95	1,94	1,93
Vlissingen	1,55	1,54	1,55	1,55	1,59	1,63	1,60	1,63
Borsele	2,25	2,23	2,22	2,21	2,28	2,38	2,40	2,38
Terneuzen	1,98	1,97	1,99	2,00	2,08	2,17	2,18	2,11
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	1,64	1,64	1,66	1,66	1,68	1,72	1,69	1,66

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-108: Ontwikkeling toegevoegde waarde multipliers per zeehaven 2002-2009

	Toegevoegde Waarde							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Noordelijke zeehavens</i>	1,53	1,55	1,53	1,48	1,47	1,53	1,47	1,55
Delfzijl	1,60	1,63	1,57	1,54	1,56	1,63	1,55	1,65
Eemshaven	1,72	1,73	1,78	1,74	1,76	1,66	1,75	1,60
Harlingen	1,53	1,58	1,57	1,55	1,56	1,62	1,48	1,59
Den Helder	1,25	1,26	1,25	1,21	1,18	1,20	1,17	1,24
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	1,55	1,54	1,50	1,49	1,51	1,54	1,54	1,54
Amsterdam	1,46	1,48	1,46	1,45	1,46	1,47	1,44	1,46
Beverwijk	1,44	1,41	1,38	1,35	1,36	1,37	1,35	1,45
Velsen/IJmuiden	1,65	1,62	1,53	1,52	1,57	1,61	1,66	1,64
Zaanstad	1,50	1,53	1,53	1,51	1,54	1,55	1,54	1,53
<i>Rijn- en Maasmond</i>	1,50	1,51	1,48	1,46	1,49	1,51	1,50	1,58
Rotterdam	1,50	1,51	1,47	1,44	1,48	1,49	1,49	1,57
Schiedam	1,35	1,41	1,48	1,46	1,48	1,48	1,50	1,53
Vlaardingen	1,43	1,44	1,46	1,46	1,50	1,54	1,47	1,48
Maassluis	1,30	1,30	1,31	1,30	1,30	1,30	1,32	1,34
Overig Rijnmond	1,51	1,51	1,48	1,47	1,48	1,50	1,46	1,49
Dordrecht	1,76	1,78	1,76	1,64	1,68	1,74	1,71	1,92
Drechtsteden	1,64	1,65	1,61	1,60	1,63	1,68	1,72	1,81
Moerdijk	1,47	1,48	1,45	1,46	1,47	1,47	1,51	1,54
Scheveningen	1,37	1,44	1,44	1,42	1,40	1,46	1,43	1,46
<i>Scheldebekken</i>	1,59	1,60	1,53	1,54	1,59	1,58	1,61	1,69
Vlissingen	1,53	1,54	1,51	1,50	1,52	1,53	1,53	1,59
Borsele	1,78	1,72	1,66	1,56	1,65	1,62	1,70	1,82
Terneuzen	1,58	1,59	1,51	1,55	1,60	1,59	1,62	1,70
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	1,52	1,53	1,49	1,47	1,51	1,52	1,52	1,58

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-109: Ontwikkeling indirecte werkgelegenheid per zeehaven 2002-2009

	Werkzame personen							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Noordelijke zeehavens</i>	7.259	7.543	7.714	8.184	7.727	7.986	7.206	6.790
Delfzijl	4.462	4.743	4.879	4.806	4.311	4.550	4.084	3.882
Eemshaven	486	455	515	542	555	605	623	652
Harlingen	538	596	618	637	708	865	646	702
Den Helder	1.773	1.749	1.702	2.199	2.153	1.966	1.852	1.554
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	20.508	20.360	20.437	20.943	22.615	24.823	23.851	21.142
Amsterdam	8.602	8.624	8.780	9.177	10.207	10.924	10.362	9.210
Beverwijk	309	286	290	327	326	345	382	345
Velsen/IJmuiden	8.920	8.779	8.710	8.882	9.330	9.989	9.496	8.195
Zaanstad	2.677	2.672	2.658	2.557	2.753	3.564	3.611	3.392
<i>Rijn- en Maasmond</i>	64.071	63.683	63.199	64.027	67.778	73.771	71.278	66.578
Rotterdam	44.151	44.234	43.951	44.560	46.818	50.392	48.660	45.156
Schiedam	1.511	1.459	1.514	1.554	1.646	1.813	1.755	1.541
Vlaardingen	728	732	748	740	971	1.560	1.333	1.102
Maassluis	179	154	159	165	181	196	221	222
Overig Rijnmond	4.486	4.167	4.075	4.157	4.458	4.899	4.659	4.276
Dordrecht	2.704	2.603	2.547	2.527	2.870	3.306	3.243	2.862
Drechtsteden	3.565	3.432	3.441	3.544	3.716	4.297	4.089	4.247
Moerdijk	5.954	5.844	5.900	6.147	6.525	6.845	6.975	6.840
Scheveningen	792	1.057	863	633	593	465	343	332
waarvan Rotterdam-Rijnmond	51.056	50.745	50.447	51.176	54.074	58.859	56.628	52.298
<i>Scheldebekken</i>	12.437	12.158	12.116	12.428	13.429	14.991	14.979	14.107
Vlissingen	3.531	3.400	3.373	3.503	3.866	4.551	4.409	4.044
Borsele	1.964	1.901	1.938	1.988	2.179	2.395	2.414	2.326
Terneuzen	6.943	6.856	6.805	6.938	7.385	8.045	8.156	7.736
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	104.275	103.743	103.466	105.582	111.550	121.571	117.314	108.617

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-110: Ontwikkeling indirecte toegevoegde waarde 2002-2009 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde Waarde (in mln euro, in lopende prijzen)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Noordelijke zeehavens</i>	482	529	556	589	580	622	617	568
Delfzijl	337	373	394	411	382	415	408	375
Eemshaven	63	65	71	78	92	95	108	94
Harlingen	31	36	38	41	46	54	42	45
Den Helder	51	55	53	59	60	58	59	54
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	1.491	1.567	1.618	1.750	1.976	2.163	2.250	1.876
Amsterdam	568	602	629	697	796	857	861	731
Beverwijk	19	19	19	21	22	24	28	24
Velsen/IJmuiden	740	772	790	852	955	1.021	1.077	856
Zaanstad	164	174	180	179	202	261	284	265
<i>Rijn- en Maasmond</i>	5.892	6.183	6.262	6.756	7.394	8.288	8.884	7.723
Rotterdam	4.391	4.644	4.691	5.082	5.524	6.179	6.682	5.742
Schiedam	115	115	120	122	133	140	153	136
Vlaardingen	54	58	65	71	96	160	156	112
Maassluis	11	10	11	11	12	14	16	15
Overig Rijnmond	320	313	318	340	372	416	421	376
Dordrecht	261	263	263	279	332	390	400	332
Drechtsteden	272	277	286	308	334	356	400	392
Moerdijk	414	432	447	491	544	597	624	587
Scheveningen	54	71	62	52	47	37	32	31
waarvan Rotterdam-Rijnmond	4.891	5.140	5.204	5.626	6.137	6.908	7.428	6.382
<i>Scheldebekken</i>	1.242	1.314	1.326	1.486	1.714	1.880	2.057	1.744
Vlissingen	286	293	299	324	368	418	446	396
Borsele	176	181	185	205	242	258	312	256
Terneuzen	780	840	841	956	1.104	1.204	1.299	1.093
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	9.108	9.593	9.762	10.580	11.664	12.953	13.808	11.911

Bron: EUR obv LISA en CBS data

3.3 Private investeringen per zeehavengebied

Onderstaande tabellen geven de private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten weer. In enkele gevallen worden deze cijfers niet door het CBS gepubliceerd omdat ze vertrouwelijk zijn of niet binnen de betrouwbaarheidsmarge van 15% vallen.

Tabel 3-111: Ontwikkeling van private investeringen in de Noordelijke zeehavens per sector in periode 2000-2008

Noordelijke zeehavens	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Industrie	43.810	x	73.000	49.978	37.542	43.356	296.338	68.882	131.007
Groothandel	4.805	5.876	4.000	2.589	x	3.989	3.752	7.186	10.780
Transport & distributie	82.694	46.484	48.000	107.415	50.176	119.393	124.724	175.482	146.434
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	706	x	0	416	x	B	658	994	459
	132.015	166.105	125.000	160.399	93.524	167.219	425.472	252.544	288.679

Bron: EUR obv CBS

Tabel 3-112: Ontwikkeling van private investeringen in het Noordzeekanaalgebied per sector in periode 2000-2008

NZK gebied	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Industrie	546.369	258.362	208.000	179.281	133.378	284.271	259.409	x	303.986
Groothandel	51.142	40.020	34.000	31.964	24.576	27.109	34.881	x	65.500
Transport & distributie	46.720	111.448	54.000	57.190	70.278	101.404	156.958	256.263	148.280
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	7.766	19.729	4.000	8.113	44.033	73.346	11.523	13.839	20.199
	651.997	429.558	301.000	276.548	272.265	486.130	462.771	650.951	537.965

Bron: EUR obv CBS

Tabel 3-113: Ontwikkeling van private investeringen in Rijn- en Maasmond per sector in periode 2000-2008

Rijn- en Maasmond	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Industrie	762.581	544.128	950.000	1.168.370	1.078.485	645.569	728.837	830.483	1.246.413
Groothandel	79.009	74.688	78.000	78.152	84.259	71.119	x	106.565	124.764
Transport & distributie	262.081	596.277	363.000	388.098	588.579	593.875	912.360	783.938	1.630.827
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	16.847	35.674	14.000	24.195	27.862	34.005	x	55.336	83.529
	1.120.519	1.250.766	1.406.000	1.658.816	1.719.695	1.344.568	1.753.797	1.776.322	3.085.532

Bron: EUR obv CBS

Tabel 3-114: Ontwikkeling van private investeringen in Scheldebekken per sector in periode 2000-2008

Scheldebekken	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Industrie	254.708	299.347	395.000	317.673	138.885	147.975	269.376	296.691	238.774
Groothandel	4.294	x	x	5.440	x	x	x	x	12.062
Transport & distributie	x	21.581	29.000	71.080	56.227	50.257	45.326	39.518	69.841
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	x	x	x	1.541	x	x	x	x	1.013
	286.323	336.467	440.000	395.734	200.484	205.875	325.304	345.552	321.691

Bron: EUR obv CBS

Bijlage 1 Gehanteerde definities en onderzoeksmethode

De afbakening is gelijk aan de voorgaande Havenmonitoren zoals opgesteld door Rebelgroup/MTBS/Buck (2006, 2007) en EUR (2008), en kent drie dimensies: een functionele, een sectorale en een geografische.

Functionele afbakening

Het Havenbeleid (zie Nota Zeehaven, Ministerie Verkeer en Waterstaat, 2004) gaat in beginsel uit van twee hoofdfuncties van de zeehavens; de haven als knooppunt van vervoer(ketens) en de haven als vestigingsplaats voor industrie(clusters). Bij de haven als knooppunt ligt de nadruk op vervoermodaliteiten, overslag, opslag en distributie en bij de haven als vestigingsplaats is vooral de industriële bedrijvigheid en zakelijke en niet-zakelijke dienstverlening van belang. Om zoveel mogelijk aan te sluiten bij het Havenbeleid, staan deze twee functies centraal in de rapportage. De zeehavengerelateerde activiteiten komen te vallen onder de functie waaraan zij bijdragen.

Sectorale afbakening

De sectorale afbakening geeft aan welke activiteiten tot de zeehaven gerekend worden. Er worden drie typen activiteiten onderscheiden: kadegebonden, zeehavengebonden en zeehavengerelateerd (zie Figuur B 1).

Kadegebonden activiteiten zijn activiteiten die een kade en diep vaarwater nodig hebben voor het afhandelen van de fysieke goederenstromen. Dit betreft vooral op- en overslag activiteiten zoals een container terminal.

Zeehavengebonden activiteiten zijn activiteiten waarvoor de directe nabijheid van een zeehaven benodigd is, maar die niet in ieder geval kadegebonden zijn. Voorbeelden hierbij zijn olieraffinaderijen in de Rotterdamse haven.

Zeehavengerelateerde activiteiten zijn activiteiten waarvan de goederenstromen een directe relatie hebben met de zeehaven en diensten die gerelateerd zijn aan de goederenstromen, als wel diensten die niet direct gerelateerd zijn aan de fysieke goederenstromen maar wel aan de zeehaven gerelateerd zijn middels hun bijdrage aan de functies van de zeehaven. Deze activiteiten kunnen zich in de directe nabijheid van de zeehaven bevinden, maar de directe nabijheid van de zeehaven is niet voor alle activiteiten noodzakelijk. Veel distributieactiviteiten zijn hier een voorbeeld van.

Verder behoren de industriële activiteiten waarvan een belangrijk deel van de goederen via de zeehaven aan- en afgevoerd worden tot de zeehavengerelateerde activiteiten³. Naast deze activiteiten zijn er ook diensten die gerelateerd zijn aan de goederenstromen of deze stromen ondersteunen. Het kan hierbij gaan om een zeer directe relatie (distributie en opslag) of een minder directe relatie (handelsactiviteiten).

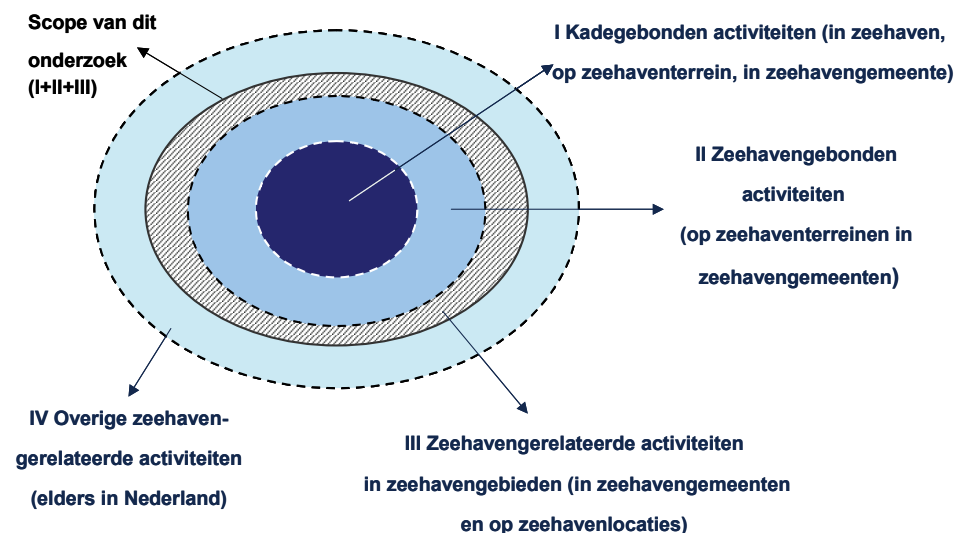
³ N.B.: Dit geldt alleen in combinatie met de geografische afbakening voor zover deze activiteiten binnen een zeehavengebied liggen. De Duitse staalindustrie is dus niet zeehavengerelateerd.

Samengevat: een activiteit is zeehavengerelateerd zodra de activiteit aan één van de onderstaande criteria voldoet:

- logistieke en vervoersactiviteiten die direct samenhangen met de aanvoer, afvoer en doorvoer van goederenstromen over zee;
- industriële activiteiten die in belangrijke mate gebruik maken van de zeehaven voor de aan- en afvoer van hun goederen;
- overige diensten gerelateerd aan functies van de zeehavens, zoals onder andere overheidsdiensten en zakelijke dienstverlening.

Figuur B 1 schetst hoe de typen activiteiten in relatie tot elkaar staan. Kadegebonden en zeehavengebonden activiteiten zijn daarbij direct aan de zeehaven gebonden. Zeehavengerelateerde activiteiten kunnen in principe in geheel Nederland gevestigd zijn, dat wil zeggen zowel binnen als buiten een zeehavengebied. Activiteiten die buiten het zeehavengebied plaatsvinden zijn echter buiten beschouwing gelaten en als niet-zeehavengerelateerd beschouwd.

Figuur B 1: Scope van het Havenmonitor onderzoek

Bron: Ecorys, Havenmonitor 2003

De visserij is geen zeehavengerelateerde activiteit aangezien de winning niet in de zeehavens plaatsheeft, maar buitengaats. Volgens deze beredenering zou de visserij niet in de havenmonitor moeten worden opgenomen. De visserij is echter een cluster op zich, waarbij de verschillende activiteiten door elkaar heen lopen. Naast de winning houden de vissers (cq. bemanning) zich ook bezig (in meer of mindere mate) met de overslag, opslag en soms ook verwerking van de vis. Gezien deze multifunctionele taak van de bemanning van de visvloot is de werkgelegenheid en toegevoegde waarde in deze sector toch als zeehavengerelateerd beschouwd.

Veerdiensten en cruisevaart zijn ook zeehavengerelateerde activiteiten. Hierbij dient wel onderscheid gemaakt te worden naar zeevaart en binnenvaart. De zeeveerdiensten en zeecruisevaart zijn activiteiten die niet samenhangen met de fysieke goederenstromen, maar wel gebonden zijn aan de zeehaven. Deze activiteiten zijn opgenomen in de lijst met zeehavengerelateerde activiteiten.

In Bijlage 2 zijn alle SBI-codes opgenomen die als zeehavengerelateerde activiteiten worden meegerekend in de Havenmonitor.

Geografische afbakening

Voor de geografische afbakening zijn begrippen als zeehaven, zeehaventerreinen, zeehavengemeenten, zeehavenlocatie en zeehavengebieden van belang. Deze begrippen bepalen welke terreinen en/of gebieden meegenomen moeten worden. Definities van deze begrippen zijn hieronder gegeven.

Zeehaven: Een haven aan zee of aan diep vaarwater waar zeewaardige schepen kunnen komen en die de beschikking heeft over een zeeterminal of - voor zover gelegen in een zeehavengebied - een inlandterminal waar zeevaart als modaliteit aanwezig is.

Voor de aanduiding van diep vaarwater wordt gekeken naar de bevaarbaarheidklasse van vaarwegen (dit is gebruikt voor de binnenlandse vaarwegen). De bevaarbaarheidklasse is een aanduiding voor de (maximale) capaciteitsafmetingen van een vaarweg, uitgedrukt in tonnen laadvermogen. De bevaarbaarheidklassen zijn ingedeeld volgens de C.E.M.T.-norm (C.E.M.T.= Conférence Européenne des Ministres de Transport). Diep vaarwater, waar zeewaardige schepen kunnen komen, zijn de wateren met bevaarbaarheidklasse VI (a, b en c, Figuur B 2, de blauwe tinten)⁴. Zeewaardige schepen die de binnenwateren kunnen bevaren, worden gekenmerkt door het tonnage laadvermogen dat ligt tussen de 3.200 en 18.000 ton. Dit komt overeen met een diepgang van de schepen van 2,50 tot 4,50 meter en een hoogte tot maximaal 9,10 meter. Aan de onderkant van deze range zitten de coasters die de inlandterminals kunnen bereiken. Schepen die zwaarder beladen zijn dan de bovengenoemde 18.000 ton varen niet op de binnenlandse vaarwegen, maar komen alleen in de havens die de faciliteiten hebben om deze schepen te ontvangen.

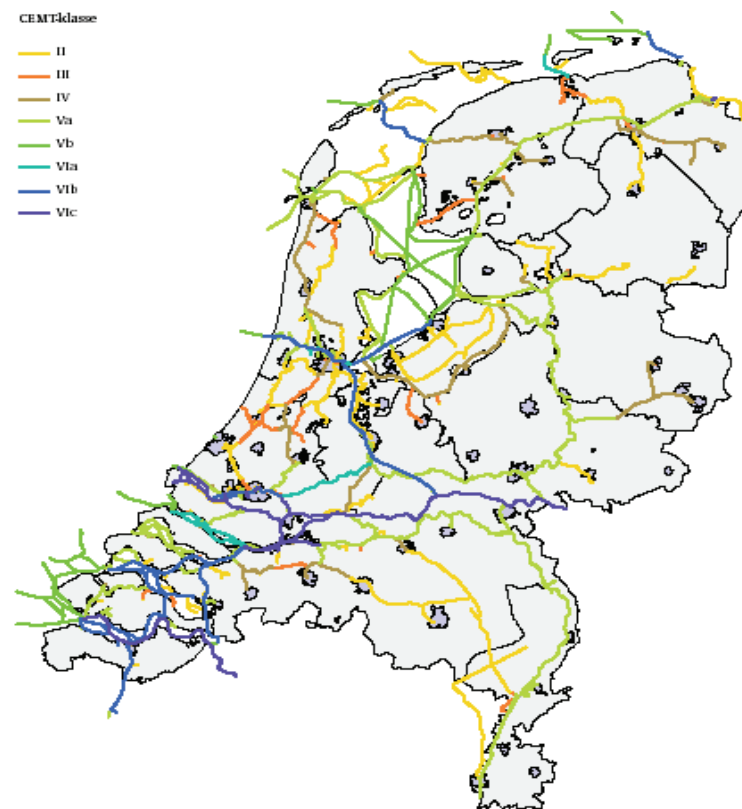
In functie van de bevaarbaarheidklasse van de vaarwegen blijken de Zeeuwse vaarwegen, de vaarwegen rond Rotterdam, Dordrecht en Moerdijk (Nieuwe Waterweg, Nieuwe en Oude Maas, Lek, Dordtse Kil, Haringvliet en Hollands Diep), de Waal, het Amsterdam-Rijnkanaal, het Noordzeekanaal en de vaarwegen naar Harlingen en Delfzijl en Eemsmond door de Waddenzee de vaarwegen te zijn die aangemerkt worden als vaarwegen met diep vaarwater voor zeewaardige schepen (zie in Figuur B 2). Den Helder is via open zee bereikbaar.

Bij de havens is onderscheid te maken naar zeeterminals en inlandterminals⁵. Zeeterminals zijn terminals die in relatie staan tot de zeevaart en inlandterminals zijn terminals waar bovenal de binnenvaart aanmeert. Een aantal inlandterminals is echter ook met zeeschepen bereikbaar. Alleen als inlandterminals gelegen zijn in zeehavengebieden (zie hierna) worden deze in het vervolg verder in beschouwing genomen. Omdat aan het Amsterdam-Rijnkanaal en aan de Waal zich geen zeehaventerreinen of zeehavenlocaties bevinden, vallen deze terminals buiten beschouwing.

⁴ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Goederenvervoer, Adviesdienst Verkeer en Vervoer en CBS, 'Nederland en de scheepvaart op de binnenwateren', 2003

⁵ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Adviesdienst Verkeer en Vervoer, 'Inventarisatie terminals en regionale overslagcentra in Nederland', 2003

Figuur B 2: Vaarwegennet naar bevaarbaarheidklasse

Bron: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Goederenvervoer, DVS en CBS

Zeehaventerrein: Aan diep, voor zeewaardige schepen geschikt vaarwater gelegen terreinen bij een zeehaven of terreinen in de directe nabijheid van de zeehaven waarbij de band met de haven overduidelijk aanwezig is en het terrein onder het beheer van de havenbeheerders valt. Terreinen worden afgebakend op basis van de bijbehorende postcodes.

Zeehavengemeente: Gemeente die een zeehaven binnen haar gemeentegrenzen heeft.

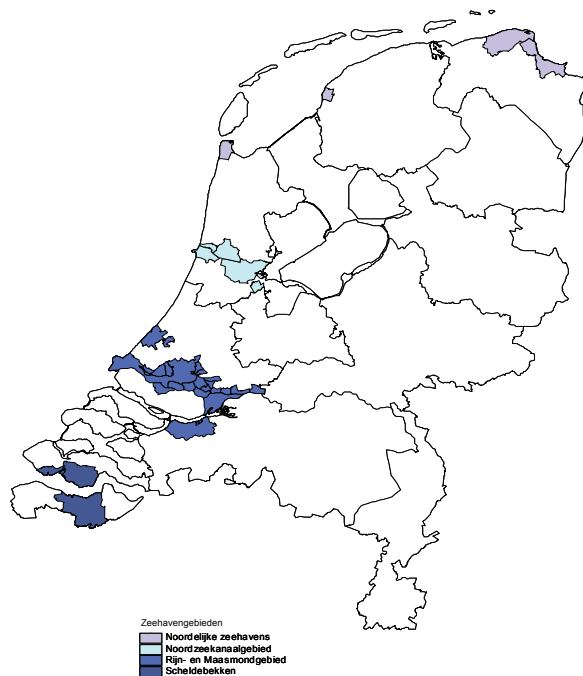
Zeehavenlocatie: Locaties met activiteiten die een band hebben met de zeehaven en niet gelegen zijn in een zeehavengemeente, maar wel in de onmiddellijke nabijheid daarvan. Dit kunnen terreinen zijn gelegen langs diep vaarwater waarop zeehavengerelateerde activiteiten plaatsvinden, maar ook locaties waar (hoofd)kantoren van bedrijven zitten, die

een relatie met de zeehaven hebben. Enkele terreinen aan diep vaarwater in de Drechtsteden en locaties met kantoren van belangrijke zeehavengerelateerde bedrijven (bijvoorbeeld in Rhoon waar veel rederijkantoren gevestigd zijn), zijn voorbeelden van de toevoegingen die in dit onderzoek zijn gedaan.

Zeehavengebied: Verzameling van zeehavengemeentes (inclusief zeehavens en zeehaventerreinen) en zeehavenlocaties. Een zeehavengebied vormt een aaneengesloten gebied en is geografisch afgebakend door de nabijheid van de Noordzee. In principe wordt aangesloten bij de gebiedsdefinities van de Nationale Havenraad, maar daar worden enkele zeehavenlocaties aan toegevoegd.

De geografische afbakening in combinatie met de sectorale afbakening zorgt ervoor dat de in Figuur B 1 benoemde activiteit III zeehavengerelateerde activiteiten in zeehavengebieden (III is inclusief I en II) het uitgangspunt van de Havenmonitor vormt. Op basis van de benoemde definities worden de zeehavengebieden afgebakend. De zeehavengebieden worden gevormd door de zeehavengemeentes en zeehavenlocaties, zoals te zien in Figuur B 3. In Tabel B 2 wordt weergegeven welke zeehavengemeenten en zeehavenlocaties gerekend worden tot deze zeehavengebieden.

Figuur B 3: Zeehavengerelateerde gebieden in Nederland

Tabel B 2: Zeehavengebieden, zeehavens en zeehavengemeenten

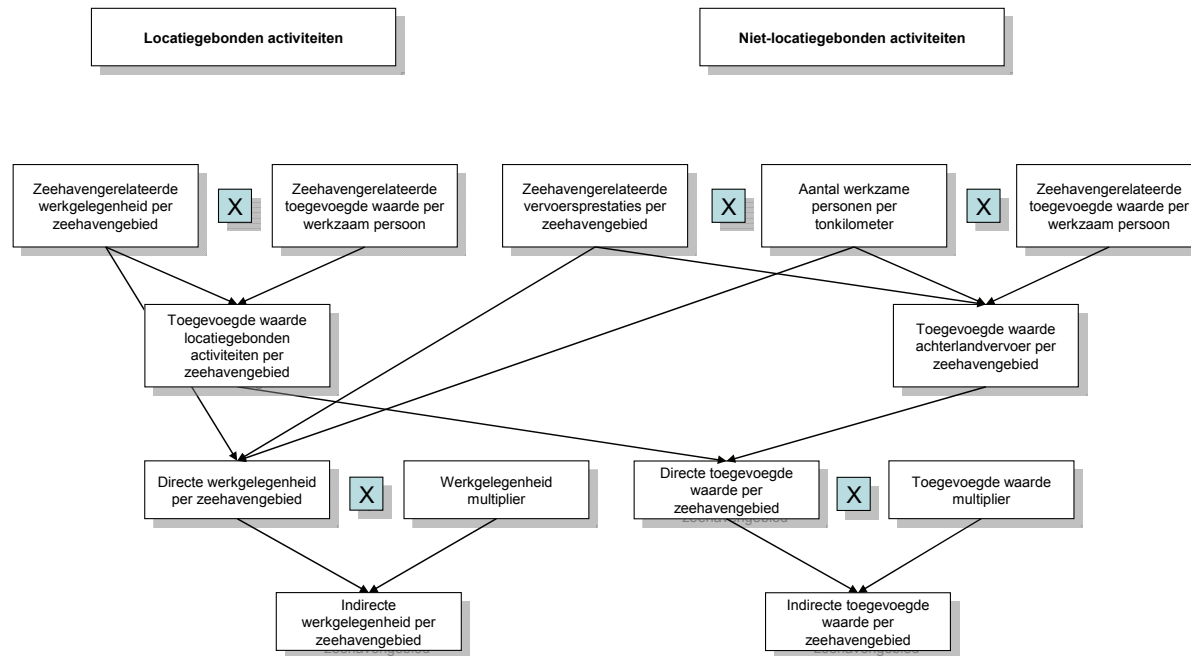
Noordelijke Zeehavens		Noordzeekanaalgebied		Rijn- en Maasmond		Waarvan R'dam-Rijnmond		Scheldebekken	
Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente
Delfzijl	Delfzijl	Amsterdam	Amsterdam	Dordrecht	Dordrecht	Rotterdam	Rotterdam	Vlissingen	Vlissingen
Eemshaven	Eemsmond	Beverwijk	Beverwijk	Moerdijk	Moerdijk	Schiedam	Schiedam	Borsele	Borsele
Harlingen	Harlingen	Velsen/ IJmuiden	Velsen/ IJmuiden	Scheveningen	Den Haag	Vlaarding en	Vlaardingen	Terneuzen	Terneuzen
Den Helder	Den Helder	Zaanstad	Zaanstad	Drechtsteden (excl. Dordrecht)	Alblasserdam*	Maassluis	Maassluis		
					Gorinchem*	Overig Rijnmond	Albrandswaard (Rhoon)* Barendrecht*		
					Hardinxveld- Giessendam*		Capelle aan den IJssel*		
					Hendrik-Ido- Ambacht*		Krimpen aan den IJssel*		
					Nieuw- Lekkerland*		Ridderkerk*		
					Papendrecht*		Rozenburg*		
					Sliedrecht*		Spijkenisse*		
					Zwijndrecht*				

* Specifieke afbakening op basis van postcodes

Berekening werkgelegenheid en toegevoegde waarde

De belangrijkste stappen van de methodiek voor de indicatoren werkgelegenheid en toegevoegde waarde zijn weergegeven in Figuur B 4. Om redenen van overzichtelijkheid zijn de hierna gespecificeerde tussenstappen (in het bijzonder correcties en aanpassingen voor bedrijfsgrootte en regionale verschillen) niet in het schema opgenomen.

Figuur B 4: Schematische weergave van de onderzoeksmethodiek voor werkgelegenheid en toegevoegde waarde

Bron: RebelGroup/mtbs

Bovenstaande figuur geeft het basisprincipe van de gebruikte onderzoeksmethode weer. Voor de locatiegebonden activiteiten is de bepaling van de (directe) toegevoegde waarde (TW) het resultaat van de vermenigvuldiging van de sectorspecifieke toegevoegde waarde per werkzame persoon (TW/WP) met de overeenkomstige zeehavengerelateerde werkgelegenheid. De directe toegevoegde waarde voor de niet-locatiegebonden activiteiten is bepaald middels de per zeehavengemeente gegenereerde vervoersprestaties. Sommatie van beide delen (locatie- en niet-locatiegebonden) resulteert in een raming van de totale, directe toegevoegde waarde en werkgelegenheid, gecreëerd binnen de Nederlandse zeehavengebieden. De vermenigvuldiging van deze cijfers met toegevoegde waarde en werkgelegenheidsmultipliers per havengebied leidt tot de berekening van (indicatieve) indirecte effecten.

Locatiegebonden activiteiten**Vaststellen werkgelegenheidscijfers**

Conform de voorgaande Havenmonitoren is de werkgelegenheidsindicator gebaseerd op gegevens van het Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen en Vestigingen (LISA). De gegevens afkomstig van deze informatiebron laten (na een peildatum correctie) nationale vergelijkbaarheid toe, daar de input hiervan afkomstig is uit de Regionale Vestigingsregisters.

De Regionale Registerhouders hanteren verschillende peildata, wat de onderlinge vergelijkbaarheid van werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingen in de weg staat. Om tot een betere vergelijkbaarheid te komen is één representatieve peildatum, 1 juli, gekozen. Na controle door de havenbeheerders worden de werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingencijfers “gemiddeld”. De peildata van de regionale registerhouders zijn als volgt:

Tabel B 3: Overzicht van peildata

<i>Noordelijke zeehavens</i>	Peildatum	<i>Rijn- en Maasmond</i>	Peildatum	<i>Scheldebekken</i>	Peildatum
Harlingen	1 april	Rotterdam	1 januari	Vlissingen	1 mei
Eemsmond	1 april	Schiedam	1 januari	Borsele	1 mei
Delfzijl	1 april	Vlaardingen	1 januari		
Den Helder	1 januari	Maassluis	1 januari		
Noordzeekanaalgebied	Peildatum	Overig Rijnmond	1 januari		
Amsterdam	1 januari	Drechtsteden	1 januari		
Beverwijk	1 april	Dordrecht	1 januari		
Velsen/IJmuiden	1 april	Moerdijk	1 april		
Zaanstad	1 april	Scheveningen	1 januari		

Bron: LISA

Door toepassing van de volgende formule zijn de werkgelegenheidscijfers van alle bedrijfsvestigingen gecorrigeerd voor de peildatum van 1 juli.

$$WP_{j,corr,bv} = WP_{j,bv} + (WP_{j+1,bv} - WP_{j,bv})/n * (p_{nieuw} - p_{orig})$$

$WP_{j,corr,bv}$ gecorrigeerde werkgelegenheidscijfer voor bedrijfsvestiging BV in jaar j

$WP_{j,bv}$ Origineel werkgelegenheidscijfer voor bedrijfsvestiging BV in jaar j

$WP_{j+1,bv}$ Origineel werkgelegenheidscijfer voor bedrijfsvestiging BV in jaar j+1

n aantal maanden in een jaar (12 maanden)

p_{nieuw} nieuwe peilmaand (juli = maand 7))

p_{orig} Huidige peilmaand van registergebied (jan. = maand 1, feb. = maand 2, etc.)

De bewerking is uitgevoerd voor alle werkgelegenheidscijfers tot en met het jaar 2002, zodat sprake is van een consistente tijdreeks

Conform Havenmonitor 2006, 2007 en 2008 zijn de werkgelegenheidscijfers van 2010 op bedrijfsvestigingenniveau opgevraagd en aan de havenbeheerders voorgelegd ter controle en aanpassing. Hierdoor hebben alle havenbeheerders helder inzicht gehad in de opbouw van de werkgelegenheid in hun zeehavengebied en zijn ze in staat gesteld gericht niet-direct-zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen te schrappen. Tevens hebben ze bedrijfsvestigingen kunnen toevoegen die wel direct zeehavengerelateerd zijn maar om bepaalde redenen, zoals verkeerde SBI-codering in het LISA-bestand, niet waren opgenomen in de aangeboden lijst bedrijfsvestigingen. De hierboven beschreven aanpak heeft er toe geleid dat de ‘ruwe data’ van LISA op zeer consistente wijze is gecontroleerd en aangepast.

Bepalen toegevoegde waarde

De locatiegebonden zeehavengerelateerde toegevoegde waarde is bepaald door de toegevoegde waarde per werkzaam persoon (TW/WP) te vermenigvuldigen met de zeehavengerelateerde werkgelegenheid in de haven. De toegevoegde waarde per sector, volgens de 105x105 sectoren input-output tabellen van het CBS voor de onderzoeksperiode, wordt gedeeld door het aantal werkzame personen in deze sector, en vervolgens vermenigvuldigd met een regiocorrectie die het verschil in productiviteit per regio en per bedrijfsklasse reflecteert; deze correctie is gerelateerd aan de grootte en de kapitaalintensiviteit van de in de regio gevestigde bedrijven.

De vermenigvuldiging van de toegevoegde waarde cijfers per werkzame persoon en per sector met het voor productiviteit gecorrigeerde totale aantal werkzame personen levert het directe toegevoegde waarde cijfer, in absolute termen uitgedrukt.

De transport- en distributiesector is onder te verdelen in zowel locatie- als niet-locatiegebonden activiteiten. Locatiegebonden zijn die activiteiten waarvoor de vestigingsplaats relevant is voor de bedrijfsvoering (te weten ‘Zeevaart’⁶, de passagiersvaart en veerdiensten (op binnenwateren)⁷ en ‘Dienstverlening ten behoeve van het vervoer’). De toegevoegde waarde van deze activiteiten wordt bepaald als onder ‘locatiegebonden activiteiten’.

Consistentie van methode

Voor de havenmonitor 2009 is dezelfde methodiek toegepast en zijn dezelfde bronnen gebruikt als in Havenmonitor 2006, 2007 en 2008. In 2009 zijn wel een aantal aanpassingen in de methode doorgevoerd. Het betreft de volgende aanpassingen:

Gerelateerd aan de overgang van sbi’93 naar sbi’08 in alle statistieken zijn ook de bedrijven in de havens opnieuw ingedeeld in bedrijfsklassen. Hierdoor zijn een aantal bedrijven in een andere categorie ingedeeld, in de meeste gevallen betreft het een verschuiving tussen ‘opslag / overslag’ en ‘dienstverlening aan het vervoer’. Daarnaast heeft

⁶ Hoewel ‘Zeevaart’ in de strikte betekenis van het woord geen locatiegebonden activiteit is, is er evenmin sprake van achterlandvervoer. Anders dan de ‘Binnenvaart’, het ‘Wegvervoer’ en het ‘Spoorvervoer’, is ‘Zeevaart’ in het algemeen wel gebonden aan vestigingen in een van de zeehavengemeenten. De ‘Zeevaart’ is daarom als locatiegebonden activiteit behandeld.

⁷ Ook de passagiersvaart en veerdiensten op binnenwateren wordt beschouwd als locatiegebonden activiteit, omdat hier evenmin sprake is van achterlandvervoer. Om te voorkomen dat het vervoer van personen met rondvaartboten en watertaxi’s over havens, grachten en andere binnenwateren zou worden meegerekend, hebben de havenbeheerders hiervoor een negatieve correctie aangebracht op de LISA-cijfers.

het er voor gezorgd dat een aantal bedrijven die nooit werden meegerekend, nu wel als havengerelateerd werden aangemerkt. Bij een aantal havens zijn daarom bedrijven, ook met terugwerkende kracht, toegevoegd. Het betreft relatief kleine aanvullingen en aanpassingen.

Verder is een aangepaste berekening van de toegevoegde waarde in de dienstverlening aan het vervoer toegepast. In de methodiek wordt het aantal werknemers binnen een bepaalde bedrijfsklasse vermenigvuldigd met de gemiddelde toegevoegde waarde per persoon in die sector. In voorgaande jaren werd voor bedrijven in de categorie 'dienstverlening aan het vervoer' en 'overslag en opslag' vermenigvuldigd met de relatief hoge productiviteit van de bedrijfsklasse 'dienstverlening aan het vervoer over water', zoals die door het CBS gerapporteerd wordt. In de nieuwe manier van berekenen zijn de activiteiten bij kapitaalintensieve bedrijven in de haven, zoals grootschalige overslag en tankopslag nog gewaardeerd op deze hoge productiviteit. De minder kapitaalintensieve activiteiten, zoals warehousing en transportplanning worden nu met de aanzienlijk lagere toegevoegde waarde per persoon vermenigvuldigd die het CBS rapporteert voor 'dienstverlening aan het vervoer over land'. De nieuwe indeling staat weergegeven in onderstaande tabellen. Ten opzichte van eerdere jaren zijn de dienstverlening, opslag en overslag opnieuw gewaardeerd.

SBI Omschrijving in havenmonitor	IO
Laad-, los- en overslagactiviteiten voor zeeschepen	71
Laad-, los- en overslagactiviteiten (niet voor zeeschepen)	70
Opslag in tanks	71
Opslag in koelhuizen e.d.	70
Opslag (geen opslag in tanks, koelhuizen e.d.)	70
Overige dienstverlening voor het vervoer over water n.e.g.	71
Expediteurs, cargadoors, bevrachters	70
Weging en meting	70

IO klasse (CBS)	TW per persoon (2008)
70 Dienstverlening vervoer land	€ 92.965
71 Dienstverlening vervoer water	€ 239.927

Het resultaat is een lagere inschatting van de toegevoegde waarde, die meer in lijn is met de publicaties van het CBS over deze bedrijfstakken. Voor alle zeehavens samen in 2008 betekent het een bijstelling van de toegevoegde waarde in de betreffende bedrijfstakken van € 8,5 miljard naar € 5,6 miljard. De bijstelling heeft een effect in alle havens. De onderlinge verhoudingen veranderen niet wezenlijk.

Tenslotte heeft een herziening van regionale verschillen in productiviteit plaatsgevonden. Op basis van de regionale rekeningen van het CBS zijn, voor die industrieën waar dat mogelijk is, de productiviteitsverschillen per regio aangepast. De belangrijkste effecten zijn de waardering van de toegevoegde waarde in de aardolie- en chemische industrie in Rotterdam en Terneuzen. In Rotterdam is deze verhoogd, terwijl deze in Terneuzen naar beneden is bijgesteld. In de voorgaande edities van de havenmonitor werd de productiviteit van de petrochemie in Terneuzen hoger ingeschat dan die in Rotterdam. De regionale rekeningen van het CBS geven daar echter geen reden toe. In de gepubliceerde cijfers is dit vooral terug te zien bij Terneuzen, waar de toegevoegde waarde volgens de nieuwe berekeningen aanzienlijk lager ligt dan in oudere berekeningen.

Niet-locatiegebonden activiteiten

Veel transportbedrijven zijn voor hun bedrijfsvoering niet noodzakelijk aan één bepaalde locatie gebonden. Hoge kosten of gebrek aan ruimte kunnen voor deze bedrijven overwegingen zijn om zich buiten de haven of stad te vestigen. Daarmee verdwijnt (een deel van) de werkgelegenheid uit de betreffende gemeente, hoewel de activiteit van het bedrijf wel degelijk door de aanwezigheid van de haven wordt beïnvloed. De door LISA geregistreerde werkgelegenheid (op basis van postcode en sbi-code afbakening) als toedelingscriterium van de toegevoegde waarde is om die reden hier minder toereikend. Daarom is voor de volgende activiteiten gekozen voor toedeling op basis van het zeehavengerelateerde deel van de ‘aan de zeehavengemeente’ geleverde vervoersprestaties door transportondernemingen:

- Goederenvervoer per spoor;
- Goederenvervoer over de weg;
- Vervoer via pijpleidingen;
- Binnenvaart (bestaande uit vrachtafvaart en tankvaart).

Berekening van de vervoersprestaties

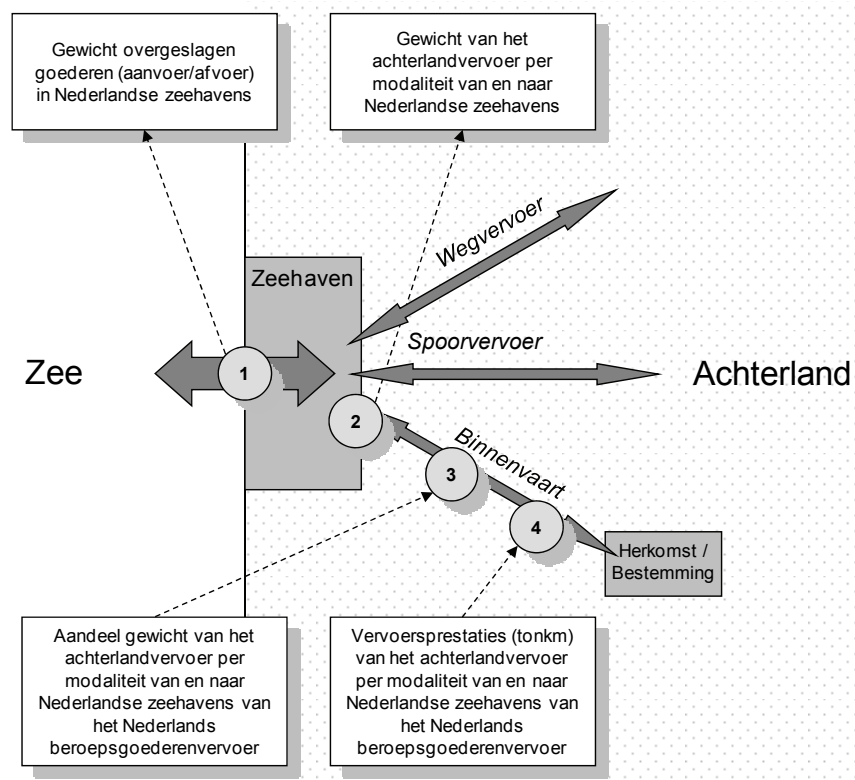
De vervoersprestatie is gedefinieerd als de combinatie van het vervoerde gewicht vermenigvuldigd met de vervoersafstand van de goederen, uitgedrukt in ladingtonkilometers. De vervoersprestatie is berekend voor het Nederlands beroepsgoederenvervoer, in binnen- en buitenland. Het gaat hier om het *Nederlandse* aandeel, omdat het nationaal product gebaseerd is op de bijdragen van Nederlandse bedrijven, en om *beroepsgoederenvervoer* omdat het eigen vervoer van bedrijven al is toegerekend aan de sector waarin het bedrijf is ingedeeld.

NEA Transportonderzoek is net als voorgaande jaren gevraagd voor 2009 de directe zeehavengerelateerde vervoersprestaties te bepalen voor de modaliteiten wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart. Voor de bepaling van de zeehavenspecifieke vervoersprestaties wordt gebruik gemaakt van het NEAC model waarvan de methodiek hieronder beschreven wordt.

Methodie NEA Transportonderzoek

Figuur B 5 illustreert hoe de vervoersprestaties, uitgedrukt in gerealiseerde tonkilometers, kunnen worden afgeleid.

Figuur B 5: Globale illustratie afleiding zeehavengebonden vervoersprestaties

Bron: Rebel Group obv NEA

Toelichting bij de toegepaste berekeningsmethode

De op te leveren informatie betreft de aanvoer en afvoer in tonnage en tonkilometers per modaliteit (zeevervoer, wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart) per goederensoort (in 10 hoofdcategorieën, NSTR genoemd). Onderstaand worden de stappen in de berekening nader toegelicht.

Stap 1. Bepalen gewicht overgeslagen goederen (aanvoer/afvoer) in Nederlandse zeehavens

Uit de CBS-publicatiebestanden⁸ “zeevervaart” is bekend hoeveel gewicht er per Nederlandse haven per goederensoort wordt overgeslagen voor zowel de aanvoer als afvoer. Dit bestand vormt het vertrekpunt voor de verdere bepaling van de vervoersprestaties. Hiertoe worden gegevens uit diverse bronnen toegevoegd aan het basisbestand zoals bepaald in deze Stap 1.

Stap 2. Bepalen gewicht van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens

In de NEAC⁹-statistieken staat de herkomst en bestemming van goederenstromen per goederensoort, inclusief de haven waar het is overgeslagen. Deze gegevens maken een verdeling van overgeslagen goederen in havens naar de verschillende modaliteiten voor het voor- en natransport in het achterland (wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart). In de Rotterdamse haven bijvoorbeeld geldt een ‘modal split’ van 45% over de weg, 8% over het spoor en 47% over de binnenvaart.

Het hierboven beschreven NEAC-bestand is in Stap 2 gekoppeld aan het bestand zoals bepaald in Stap 1. Dit resulteert in een bestand waarin per haven per goederensoort het gewicht van de binnenkomende en uitgaande goederen is opgenomen. Tevens is in dit bestand ook bekend met welke modaliteit deze in- en uitgaande goederen van of naar het achterland zijn vervoerd.

Stap 3. Bepalen aandeel gewicht van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer

De Havenmonitor neemt uitsluitend de vervoersprestaties in rekening die zijn gerealiseerd door het Nederlandse beroepsgoederenvervoer. De tabellen die in Stap 2 gegenereerd zijn, omvatten het totaal aan vervoerde goederen. In deze Stap 3 wordt aan de hand van de Publicatiebestanden Binnenvaart (bron: CBS) en de Basisbestanden Goederenvervoer (bron: NEA) het aandeel van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer berekend.

Stap 4. Bepalen vervoersprestaties (tonkm) van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer

Om tot de vervoersprestaties te komen, dienen de vervoerde gewichten per modaliteit door het Nederlandse beroepsgoederenvervoer vermenigvuldigd te worden met de afstand naar hun herkomst of bestemming.

Voor het bepalen van de afstand naar de herkomst en bestemming is gebruik gemaakt van de Publicatiebestanden Wegvervoer, Spoorvervoer en Binnenvaart (bron: CBS). In deze publicatiebestanden staat het vervoerde gewicht en de vervoersprestaties in tonkilometers per verkeersgebied. Hieruit is een gemiddelde afstand berekend. De gemiddelde afstand per haven is vervolgens gekoppeld aan de gewichten van de vervoerde goederen zoals bepaald in Stap 3. Het gewicht is vermenigvuldigd met de gemiddelde afstand hetgeen resulteert in het aantal tonkilometers.

⁸ De CBS-publicatiebestanden worden vaak gebruikt bij het maken van goederenvervoerstatistieken en zijn beschikbaar voor de modaliteiten zeevaart, wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart.

⁹ NEAC : Het NEAC-model is oorspronkelijk ontwikkeld om vragen over Europees vervoersbeleid te kunnen beantwoorden. Door steeds meer data toe te voegen en de analysemogelijkheden uit te breiden heeft de NEAC-database nu een zeer breed toepassingsgebied. Met de gegevens zijn in combinatie met modellen zowel analyses als prognoses te maken van nationale en internationale vervoerstromen. In alle gevallen kan NEAC inzicht geven in de regionale effecten op Europese ontwikkelingen. NEAC heeft als bron de handelsstatistieken van eurostat.

Berekening van de werkgelegenheid en toegevoegde waarde

De berekening van de directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde is toegepast conform de Havenmonitor 2008. Hieronder staat een beschrijving van deze methodiek. Voor het *wegvervoer* zijn de totale Nederlandse vervoersprestaties en nationale werkgelegenheidscijfers beschikbaar. Op basis hiervan kan een nationaal gemiddeld aantal werkzame personen per ladingtonkilometer berekend worden welke na vermenigvuldiging met de vervoersprestatie per zeehavengebied in het wegvervoer resulteert in het aantal werkzame personen in het wegvervoer per zeehavengebied.

De bijbehorende toegevoegde waarde wordt vervolgens bepaald door het aantal werkzame personen per zeehavengebied in het wegvervoer te vermenigvuldigen met de toegevoegde waarde per persoon in het goederenvervoer, zoals bepaald aan de hand van Nationale Input/Output tabellen. Deze berekeningsmethode is hieronder als formule weergegeven.

$$WP_{i,j} = \frac{VP_{i,j}}{VP_{i,NL}} * WP_{i,NL}$$

$$TW_{i,j} = WP_{i,j} * TW_{i,NL}$$

Omdat wegvervoer de helft van de niet-locatiegebonden werkgelegenheid genereert, is de beschikbaarheid van gegevens voor deze modaliteit leidend genomen voor de verdere berekeningen. Voor de *binnenvaart* was deze berekeningsmethode gemakkelijk toe te passen, omdat daarvoor ook het aantal werkzame personen en vervoersprestatie op nationaal niveau beschikbaar zijn.

Voor het *spoorvervoer* zijn geen gegevens beschikbaar voor zowel het aantal werkzame personen als toegevoegde waarde in Nederland. Hierdoor is in Havenmonitor 2006 gekozen om voor deze modaliteit een ‘bottom-up’ aanpak toe te passen om het aantal werkzame personen te bepalen. Gezien het feit dat het aantal bedrijven dat actief in deze markt is zeer beperkt is en daardoor via de Kamer van Koophandel en jaarverslagen van de bedrijven de aantallen werkzame personen en het vervoerd volume verkregen kunnen worden, is dit goed mogelijk. In combinatie met de nationale vervoersprestaties van goederenvervoer per spoor wordt vervolgens het aantal werkzame personen per ladingtonkilometer vastgesteld. De nationale vervoersprestatie is opgevraagd bij het Kennisinstituut van Mobiliteitsbeleid (KIM). Om consistentie te garanderen is de vervoersprestaties op Nederlands Grondgebied gecorrigeerd met de KIM cijfers voor de gehele analyse periode.

Voor het vervoer per *pijpleiding* zijn direct cijfers beschikbaar van het CBS aangaande werkzame personen en toegevoegde waarde. Uit de nationale Input/Output tabellen is de toegevoegde waarde in heel Nederland voor deze sector te bepalen en het aantal werkzame personen in het vervoer per pijpleiding volgt uit nationale arbeidsvolume cijfers. Vervolgens is net als in voorgaande jaren verondersteld dat 50% van de totale vervoersprestatie als zeehavengerelateerd is te bestempelen en geheel is toe te schrijven aan Rotterdam. Als gevolg van deze aanname zijn werkzame personen en toegevoegde waarde op nationaal niveau voor 50% toegekend aan Rotterdam.

Correcties voor bedrijfsgrootte en regionale verschillen

Zoals vermeld is de grootte van bedrijven alsmede hun regionale ligging van invloed op de bepaling van de locatiegebonden zeehavengerelateerde toegevoegde waarde. Uit de Regionaal Economische Jaarcijfers (REJ) van het CBS blijkt dat er verschillen zijn in toegevoegde waarde per werkzame personen per regio. Uit deze regionale cijfers is een factor per regio te berekenen waarmee het landelijke aantal is te vermenigvuldigen om tot regionale cijfers te komen. Uiteindelijk is ervoor gekozen om één enkele, exacte correctiefactor per gebied per activiteit uit te rekenen. Deze factor vertegenwoordigt dus beide correcties: bedrijfsgrootte en locatie. Deze factor is verondersteld gelijk te blijven gedurende alle jaren, wat impliceert dat over de voorbije jaren heen de verhouding werkzame personen per bedrijfsgrootte-categorie constant is gebleven.

Bepaling indirecte samenhang

Voor de berekening van de indirecte effecten is, conform de voorgaande jaren, gebruik gemaakt van de techniek van Input/Output analyse (op basis van het Leontief vraagbepaalde Input/Output model). Het is echter hier gepast te benadrukken dat een dergelijke analysetechniek in principe niet geschikt is voor sectorale impactstudies voor bestaande economische activiteiten (want resulterend in dubbeltellingen indien hiervoor niet adequaat gecorrigeerd) en bovendien van een aantal belangrijke theoretische assumpties vertrekt. Zo gaat het Input/Output model er vanuit dat iedere extra vraag (impuls) automatisch leidt tot extra aanbod. Het aanbod is derhalve volledig flexibel (elastisch) verondersteld en past zich zonder extra kosten aan bij de vraag. De prijselasticiteit van de vraag is gelijk aan nul, terwijl de prijselasticiteit van het aanbod gelijk is aan oneindig. Daarnaast veronderstelt het model een volledige complementariteit tussen alle input. Tussen de benodigde intermediaire inputs is geen onderlinge substitutie mogelijk en zijn er geen schaalvoordelen.

Deze theoretische assumpties maken voldoende duidelijk dat ramingen van indirecte effecten van zeehavengerelateerde activiteiten in de rest van de Nederlandse economie met de nodige omzichtigheid gelezen moeten worden.

Als statistische maat voor de verbondenheid van een sector met de Nederlandse economie kunnen multipliers worden gebruikt, met name om vergelijkingen met andere sectoren of het nationale gemiddelde te maken. De uit het model verkregen multipliers worden gebruikt voor het berekenen van de gevolgen van een vraagimpuls in een bepaalde sector op de vraag in andere sectoren.

Een multiplier van bijvoorbeeld 1,6 geeft aan dat behalve het oorspronkelijke directe effect ter grootte van 1, nog een additioneel indirect effect van 0,6 optreedt, elders in de economie. De effecten kunnen daarbij uitgedrukt zijn in termen van werkgelegenheid (werkgelegenheidsmultiplier) en/of toegevoegde waarde (toegevoegde waarde multiplier).

Naast deze ‘achterwaartse effecten’ bij toeleveranciers kunnen zich ook ‘voorwaartse effecten’ voordoen bij afnemers. In een afzonderlijke studie in het kader van de Havenmonitor 2005, de ‘Verkenning Voorwaartse Effecten’, is een eventuele onderschatting onderzocht van het economische belang van de havensector door het niet in kaart brengen van voorwaartse uitstralingseffecten bij afnemers. Voorts geeft deze Verkenning, op basis van representatieve casussen, een onderbouwd inzicht in de (on)mogelijkheden van bepaling van voorwaartse effecten, en dit vanuit een breder kader dan alleen het stramien van input-outputanalyse.

Behalve de voorwaartse en achterwaartse effecten bij toeleverende bedrijven is ook sprake van bestedingseffecten. Deze effecten bestaan uit de bestedingsimpuls door de werknemers. Op hun beurt zijn deze werknemers namelijk ook weer consument. Deze effecten zijn niet in deze berekening opgenomen, wat gebruikelijk is bij macro-economische analyses.

Berekening bedrijfsvestigingen

Voor de bedrijfsvestigingsdata wordt net als in de vorige editie van de Havenmonitor gebruik gemaakt van een eenduidig bronbestand, het LISA bestand. Dit bronbestand omvat alle economische indicatoren op bedrijfsvestigingsniveau. Met behulp van de nieuwe data uit het LISA-bestand zijn de “havenmonitor-bedrijfsvestigingsbestanden” van vorig jaar aangevuld.

Het doel van LISA is het bijeenbrengen van regionale vestigingenregistraties met daaraan gekoppelde werkgelegenheidsgegevens tot een integraal, landsdekkend, uniform en consistent vestigingenregister met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht. Jaarlijks wordt dit register bijgewerkt op basis van de gegevens van de regionale registerhouders. Om het vestigingenbestand aan te vullen met actuele gegevens over werkgelegenheid wordt daarnaast jaarlijks een enquête uitgezet. Van de vestigingen met 100 en meer werkzame personen wordt de gehele populatie benaderd. Bij de vestigingen met minder dan 100 werkzame personen kan met een steekproef worden volstaan (10-100 WP: 50%, < 10 WP: 25%).

LISA hanteert de volgende definitie voor een bedrijfsvestiging: ‘Locatie van een onderneming, instelling of zelfstandige beroepsbeoefenaar (dat wil zeggen elke fabriek, werkplaats, kantoor, winkel of andere bedrijfsruimte, dan wel elk complex daarvan) waarin of van waaruit een economische activiteit of zelfstandig (vrij) beroep wordt uitgeoefend door minimaal 1 werkzaam persoon’. Ter vergelijking: De Kamers van Koophandel bestempelen een bedrijfsvestiging als iedere in het Handelsregister ingeschreven onderneming en rechtspersoon in Nederland. De door de regionale registers aangeleverde data volgen de gehanteerde definitie. Toch kan er sprake zijn van afwijkingen omdat sommige regionale registers uitgaan van vestigingsactiviteiten (kan zijn dat er meerdere activiteiten per bedrijfsvestiging zijn die apart in LISA worden geregistreerd). LISA probeert op landelijk niveau deze gegevens zoveel mogelijk te corrigeren, zodat er een uniform bestand bestaat.

Zoals reeds vermeld bij de werkgelegenheidscijfers wordt er in het LISA bestand geen uniforme peildatum gebruikt. De door regionale registerhouders gehanteerde peildata zijn te vinden in Tabel B 3. Om tot bedrijfsvestigingscijfers met één enkele peildatum te komen, is besloten de peildata van de economische indicatoren te verschuiven naar 1 juli.

Tijdens de controle door individuele havenbeheerders is geconstateerd dat de gegevens over vestigingen met 1 werkzame persoon niet goed te controleren zijn. Daarop is besloten om vestigingen die over de gehele tijdreeks 0 en/of 1 werkzame persoon hebben geregistreerd buiten beschouwing te laten. Bedrijven die in de periode op enig moment wel meer dan 1 werkzame persoon kennen, maar over andere jaren 0 of 1 werkzame persoon zijn wel meegenomen in de analyse. Uitgangspunt is dat het onterecht zou zijn om een vestiging die op een bepaald moment bijvoorbeeld 10 werkzame personen kent, maar een jaar later slechts 1 werkzame persoon die vestiging in het ene jaar (WP=10) wel mee te tellen, maar in het daaropvolgende jaar (WP=1) niet mee te tellen. Het kan immers zo zijn dat het tijdelijk minder goed gaat met de vestiging, maar dat de vestiging nog steeds relevant is voor de haven.

In tegenstelling tot het Handelsregister zijn de publieke organisaties in LISA wel vertegenwoordigd doordat ook vestigingen van de overheid, het onderwijs, de gezondheidszorg en de vrije beroepsbeoefenaars worden geregistreerd, terwijl een full time werkzame persoon¹⁰ gemiddeld 12 uur per week of meer werkzaam is waarbij het

¹⁰ Basis voor indeling vestigingen naar grootte-klasse

Handelsregister uit gaat van 15 uur. In beide bestanden zijn lege BV's en overige vestigingen uit de categorie zakelijk beheer, alsmede rechtspersonen zoals verenigingen en stichtingen waar geen economische activiteit verricht wordt, niet opgenomen.

Berekening private investeringen

De indicator 'Investerings in de Nederlandse zeehavens' biedt een bijkomend inzicht in de economische ontwikkeling van de relevante zeehavengebieden en bedrijven in zeehavengerelateerde sectoren.

Een toename van de investeringen geeft aan dat bedrijven de activiteiten in het havengebied willen continueren, terwijl een afname een indicatie *kan* zijn voor (relatieve) achteruitgang van het gebied. In het laatste geval kunnen andere gebieden interessantere opties zijn geworden voor het accommoderen van bedrijfsactiviteiten. Een afname van de investeringen betekent echter niet per definitie een (relatieve) achteruitgang van het gebied. Een jaar met minder investeringen hoeft dit namelijk nog niet te impliceren, omdat het niveau van investeringen jaarlijks kan verschillen. Het bedrijfsleven investeert het ene jaar meer dan het andere jaar. Oorzaken hiervoor zijn onder andere de economische (wereld) situatie, de bedrijfseconomische situatie, de economische levensduur van de activa en innovaties.

Investerings creëren tijdelijke werkgelegenheid om de betreffende activa te bouwen en te vervangen. Eveneens kunnen de investeringen gericht zijn op het creëren van structurele werkgelegenheid, maar dat is sterk afhankelijk van het type investering (nieuw, uitbreidings- of vervangingsinvesteringen).

Voor de Havenmonitor 2009 is alleen gekeken naar de private investeringen in de zeehavengebieden. Bij private investeringen gaat het om investeringen in vaste activa van ondernemingen, investeringen die direct gericht zijn op de prestaties van de eigen onderneming. Hiervoor is gebruik gemaakt van de CBS-investeringsstatistieken voor het in kaart brengen van de private investeringen in Nederland. Hiervoor is aan het CBS gevraagd om de investeringen in kaart te brengen op basis van de sector- en gebiedsafbakening, gehanteerd in dit onderzoek.

Het CBS heeft vanaf het jaar 2000 investeringsstatistieken in gedetailleerde vorm beschikbaar. In deze rapportage zijn de investeringsstatistieken van 2000 tot en met 2008 verwerkt. Het detailniveau van de gegevens is echter beperkt. Door de geheimhoudingsverplichting van het CBS, wat inhoudt dat geen individuele informatie onthuld mag worden, zijn de investeringen op een aggregatieniveau gepresenteerd waarbij zoveel mogelijk informatie toegankelijk blijft. Zelfs dan is het in enkele gevallen niet mogelijk om de investeringen weer te geven als gevolg van de geheimhoudingsverplichting. Daarnaast worden cijfers niet beschikbaar gesteld indien ze niet voldoen aan de gehanteerde betrouwbaarheidsmarge zoals die door CBS worden gehanteerd.

Bijlage 2 Overzicht zeehavengerelateerde activiteiten

SBI'08 code	Omschrijving '08	Omschrijving in HM	IO Nummer	IO Omschrijving
	Visserij, kweken van vis en schaaldieren			
0311	Zee- en kustvisserij	Voedingsmiddelenindustrie	7	Visserij
0312	Binnenvisserij	Voedingsmiddelenindustrie	7	Visserij
0321	Kweken van vis en schaaldieren	Voedingsmiddelenindustrie	7	Visserij
	Aardolie en aardgas			
0610	Winning van aardolie	Aardolie industrie	8	Aardolie- en aardgaswinning
0620	Winning van aardgas	Aardolie industrie	8	Aardolie- en aardgaswinning
0910	Dienstverlening ten behoeve van de aardolie- en aardgaswinning	Overig	8	Aardolie- en aardgaswinning
	Winning van zand, grind, klei, zout e.d.			
0812	Winning van zand, grind en klei	Overig	9	Delfstoffenwinning overig
	Vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken			
1020	Visverwerking	Voedingsmiddelenindustrie	11	Visverwerking
104101	Vervaardiging van plantaardige en dierlijke oliën en vetten	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
104102	Raffinage van plantaardige en dierlijke oliën en vetten	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1042	Vervaardiging van margarine en overige spijsvetten	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1061	Vervaardiging van meel (geen zetmeel)	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1062	Vervaardiging van zetmeel	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1091	Vervaardiging van veevoeders	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
10821	Verwerking van cacao	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
10822	Vervaardiging van chocolade en suikerwerk	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1083	Verwerking van koffie en thee	Voedingsmiddelenindustrie	16	Koffiebranderijen en theepakkerijen
1089	Vervaardiging van overige voedingsmiddelen n.e.g.	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
	Houtindustrie			
16101	Zagen en schaven en overige primaire houtbewerking	Overig	22	Hout, kurk, riet en vlechtwerk
	Vervaardiging van papier en karton			
1712	Vervaardiging van grafisch papier en karton	Overig	23	Pulp, papier en karton

17121	Vervaardiging van grafisch papier en karton	Overig	23	Pulp, papier en karton
17122	Vervaardiging van papier en karton voor verpakking	Overig	23	Pulp, papier en karton
17129	Vervaardiging van papier en karton (geen grafisch en niet voor verpakking)	Overig	23	Pulp, papier en karton
	Aardolie- en steenkoolverwerkende industrie			
19201	Aardolieraffinage	Aardolie industrie	27	Aardolieverwerking, splijt- en kweekstoffen, cokes
19202	Aardolieverwerking (geen raffinage)	Aardolie industrie	27	Aardolieverwerking, splijt- en kweekstoffen, cokes
	Vervaardiging van chemische produkten			
2011	Vervaardiging van industriële gassen	Chemische industrie	28	Chemie basis
2012	Vervaardiging van kleur- en verfstoffen	Chemische industrie	28	Chemie basis
201302	Vervaardiging van overige anorganische basischemicaliën	Chemische industrie	29	Chemie anorganisch
20141	Vervaardiging van petrochemische producten	Chemische industrie	30	Petrochemie
201499	Vervaardiging van overige organische basischemicaliën (geen petrochemische producten)	Chemische industrie	30	Petrochemie
2015	Vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen	Chemische industrie	31	Kunstmest
2016	Vervaardiging van kunststof in primaire vorm	Chemische industrie	31	Kunstmest
2020	Vervaardiging van verdelgsmiddelen en overige landbouwchemicaliën	Chemische industrie	31	Kunstmest
2052	Vervaardiging van lijm en bereide kleefmiddelen	Chemische industrie	32	Chemie eind
2053	Vervaardiging van etherische oliën	Chemische industrie	32	Chemie eind
205903	Vervaardiging van overige chemische producten n.e.g.	Chemische industrie	32	Chemie eind
2222	Vervaardiging van verpakkingsmiddelen van kunststof	Chemische industrie	33	Rubber en kunststof
	Vervaardiging van glas, aardewerk, cement-, kalk- en gipsprodukten			
23611	Vervaardiging van producten van beton voor de bouw en van kalkzandsteen	Overig	34	Bouwmaterialen
2363	Vervaardiging van stortklare beton	Overig	34	Bouwmaterialen
2391	Vervaardiging van schuur-, slijp- en polijstmiddelen	Overig	34	Bouwmaterialen
2399	Vervaardiging van overige producten van beton, gips en cement	Overig	34	Bouwmaterialen
	Vervaardiging van metalen in primaire vorm			
2410	Vervaardiging van ijzer en staal en van ferrolegeringen	Basismetaal- en	35	Basismetaal

		metaalproductenindustrie		
2420	Vervaardiging van stalen buizen, pijpen, holle profielen en fittings daarvoor	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal
2433	Koudvervormen en koudfelsen	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal
2434	Koudtrekken van draad	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal
2441	Vervaardiging van edele metalen	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal
2442	Vervaardiging van aluminium	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal
2445	Vervaardiging van overige non-ferrometalen	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal
	Vervaardiging van producten van metaal			
2511	Vervaardiging van metalen constructiewerken en delen daarvan	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	36	Metaalprodukten
2529	Vervaardiging van metalen tanks en reservoirs	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	36	Metaalprodukten
2561	Oppervlaktebehandeling en bekleding van metaal	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	36	Metaalprodukten
2562	Algemene metaalbewerking	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	36	Metaalprodukten
2591	Vervaardiging van stalen vaten, fusten en transportkannen	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	36	Metaalprodukten
	Vervaardiging van machines en apparaten			
2790	Vervaardiging van overige elektrische apparatuur	Overig	40	Overige elektrische machines en apparaten
2811	Vervaardiging van motoren en turbines	Overig	37	Machines en apparaten
2822	Vervaardiging van hijs-, hef- en transportwerktuigen	Overig	37	Machines en apparaten
	Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers			
29201	Carrosseriebouw	Transportmiddelenindustrie	43	Auto-industrie
29202	Vervaardiging van aanhangwagens en opleggers	Transportmiddelenindustrie	43	Auto-industrie
	Vervaardiging van transportmiddelen			
3011	Bouw van schepen en drijvend materieel (geen sport- en	Transportmiddelenindustrie	44	Scheepbouw

	recreatievaartuigen)			
3012	Bouw van sport- en recreatievaartuigen	Transportmiddelenindustrie	44	Scheepbouw
	Milieudienstverlening			
383102	Sloop van schepen, witgoed, computers e.d.	Overig	49	Vorbereiding tot recycling
383202	Vorbereiding tot recycling van afval (geen metaalafval)	Overig	49	Vorbereiding tot recycling
3821	Behandeling van afval	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	98	Milieudienstverlening bedrijven
	Bouwnijverheid			
4291	Natte waterbouw	Overig	54	Grond-, water- en wegenbouw
	Handel in en reparatie van auto's en motorfietsen			
45193	Handel in en reparatie van aanhangwagens en opleggers (geen caravans)	Groothandel	58	Autogroothandel
	Groothandel en handelsbemiddeling			
46211	Groothandel in granen	Groothandel	61	Groothandel
46218	Groothandel in akkerbouwproducten en veevoeder algemeen assortiment	Groothandel	61	Groothandel
46219	Groothandel in overige akkerbouwproducten	Groothandel	61	Groothandel
46311	Groothandel in groenten en fruit	Groothandel	61	Groothandel
46312	Groothandel in consumptie-aardappelen	Groothandel	61	Groothandel
4634	Groothandel in dranken (geen zuivel)	Groothandel	61	Groothandel
46382	Groothandel in vis, schaal- en weekdieren	Groothandel	61	Groothandel
46496	Groothandel in sportartikelen (geen watersport)	Groothandel	61	Groothandel
46711	Groothandel in vaste brandstoffen	Groothandel	61	Groothandel
46712	Groothandel in vloeibare en gasvormige brandstoffen	Groothandel	61	Groothandel
46713	Groothandel in minerale olieproducten (geen brandstoffen)	Groothandel	61	Groothandel
46721	Groothandel in metaalertsen	Groothandel	61	Groothandel
46722	Groothandel in ferrometalen en -halffabrikaten	Groothandel	61	Groothandel
46723	Groothandel in non-ferrometalen en -halffabrikaten	Groothandel	61	Groothandel
46731	Groothandel in hout en plaatmateriaal	Groothandel	61	Groothandel
46735	Groothandel in zand en grind	Groothandel	61	Groothandel
46751	Groothandel in chemische grondstoffen en chemicaliën voor industriële toepassing	Groothandel	61	Groothandel

46752	Groothandel in bestrijdingsmiddelen en kunstmeststoffen	Groothandel	61	Groothandel
467691	Groothandel in overige intermediaire producten n.e.g.	Groothandel	61	Groothandel
46772	Groothandel in ijzer- en staalschroot en oude non-ferrometalen	Groothandel	61	Groothandel
46691	Groothandel in intern transportmaterieel	Groothandel	61	Groothandel
46697	Groothandel in scheepsbenodigdheden en visserij-artikelen	Groothandel	61	Groothandel
46699	Groothandel in overige machines en apparaten voor industrie en handel n.e.g.	Groothandel	61	Groothandel
	Vervoer over water			
5010	Zee- en kustvaart (passagiersvaart en veerdiensten)	Zeevaart	67	Zeevaart
50201	Zee- en kustvaart (vracht- en tankvaart; geen sleepvaart)	Zeevaart	67	Zeevaart
50202	Zee- en kustsleepvaart	Zeevaart	67	Zeevaart
5030	Binnenvaart (passagiersvaart en veerdiensten)	Binnenvaart	68	Binnenvaart
50401	Binnenvaart (vrachtvaart)	Binnenvaart	68	Binnenvaart
50402	Binnenvaart (tankvaart)	Binnenvaart	68	Binnenvaart
50403	Binnenvaart (sleep- en duwvaart)	Binnenvaart	68	Binnenvaart
	Dienstverlening t.b.v. het vervoer			
52241	Laad-, los- en overslagactiviteiten voor zeevaart	Overslag/opslag	71	Dienstverlening vervoer water
52242	Laad-, los- en overslagactiviteiten niet voor zeevaart	Overslag/opslag	70	Dienstverlening ah vervoer
52101	Opslag in tanks	Overslag/opslag	71	Dienstverlening vervoer water
52102	Opslag in koelhuizen e.d.	Overslag/opslag	70	Dienstverlening ah vervoer
52109	Opslag in distributiecentra en overige opslag (niet in tanks, koelhuizen e.d.)	Overslag/opslag	70	Dienstverlening ah vervoer
5222	Dienstverlening voor vervoer over water	Dienstverlening t.b.v. het vervoer	71	Dienstverlening vervoer water
52291	Expediteurs, cargadoors, bevrachters en andere tussenpersonen in het goederenvervoer	Dienstverlening t.b.v. het vervoer	70	Dienstverlening ah vervoer
52292	Weging en meting	Dienstverlening t.b.v. het vervoer	70	Dienstverlening ah vervoer
	Verhuur en lease			
7712	Verhuur en lease van vrachtwagens, autobussen, caravans en aanhangwagens	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	80	Verhuur roerende goederen
7734	Verhuur en lease van schepen	Zakelijke en niet zakelijke	80	Verhuur roerende goederen

		dienstverlening		
773999	Verhuur en lease van overige machines en werktuigen en van overige goederen (geen automaten)	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	80	Verhuur roerende goederen
	Overige zakelijke dienstverlening			
812202	Industriële reiniging; reiniging van kachels, boilers ed	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	88	Overige zakelijke dienstverlening
35111	Productie van elektriciteit door thermische, kern- en warmtekrachtcentrales	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
35112	Productie van elektriciteit door windenergie	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
35113	Productie van elektriciteit door zonnecellen, warmtepompen en waterkracht	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
3512	Beheer en exploitatie van transportnetten voor elektriciteit, aardgas en warm water	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
3513	Distributie van elektriciteit en gasvormige brandstoffen via leidingen	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
3514	Handel in elektriciteit en in gas via leidingen	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
	Beveiliging en opsporing			
8010	Particuliere beveiliging	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	88	Overige zakelijke dienstverlening
8020	Beveiliging via beveiligingssystemen	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	88	Overige zakelijke dienstverlening
	Overheid			
8411	Algemeen overheidsbestuur (alleen zeehavengerelateerd)	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	89	Algemeen bestuur, rijk
8422	Defensie	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	92	Defensie
8424	Politie	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	91	Overig algemeen bestuur en sociale verzekering
8425	Brandweer	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	90	Algemeen bestuur, gemeente
	Belangenorganisaties			
9411	Bedrijfs- en werkgeversorganisaties	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	102	Dienstverlening overig

9412	Beroepsorganisaties	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	102	Dienstverlening overig
	Vervoer over land			
4920	Goederenvervoer per spoor	Spoorvervoer	65	Goederenvervoer
4941	Goederenvervoer over de weg (geen verhuizingen)	Wegvervoer	65	Goederenvervoer
4950	Transport via pijpleidingen	Pijpleiding	66	Vervoer via pijpleidingen
	Overig			
2662	Lafarge (delfzijl)	Overig	34	Bouwmaterialen
45191	NISSAN (amsterdam)	Groothandel	58	Autogroothandel